

Рыгор Барадулін

ТОМ 2

*Выбраныя
творы ў 2 тамах*

Вершы, паэмы, радкі дарог

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1984

***Белая яблыня
грому***

1979

БЕЛАЯ ЯБЛЫНЯ ГРОМУ

Белая яблыня грому
Чорных садоў ліхалецця.
Яблык яе нікому
Не пажадаю на свеце.

Голая яблыня грому
Жахам жагнала прысмерк.
Пэўна, што д'яблу самому
Помніцца горкі прысмак.

Светлая яблыня грому
З салаўінае ўсяночнай.
Ласкавага яблыка стому
Я надкусіў аднойчы.

Ціхая яблыня грому,
Першага мілага гневу.
Позірку маладому
Праглася бачыць Еву.

Добрая яблыня грому,
Радасцю поўні наўколле!
Хай жа не будзе злому
Голлю твайму ніколі.

Белая яблыня грому,
Клопатам, гаманою
І на апошнюю строму
Светла ўзыдзі са мною.

ПАСТУХ

За дзень набегаетца да знямогі:
Спрабуй збрадлівы статак упасі!
І ўвечары ісці не хочуць ногі,
Хоць іх бяры на плечы —
Ды нясі.

Ён рады,
Калі конаўку малое
Аберуч ледзь падыме — дужы сын
З бухматай пенай вып'е сырадою,
Спытае ў маці:
— А ці ёсць вусы?..

1954

РЭКІ МАЁЙ ЗЯМЛІ

Не ўцякаюць з зямель, якія спакон
Яшчэ ручаінамі імі асвоены,
Дзе разгалінаваліся,
Непадуладныя ліху,
Не наравяць памяняць імён
І веры паганскай сваёй яны.
Застаюцца да апошняга ўздыху —
Да перасыху
Балтамі ці славянамі,
То рахманымі,
То разлаванымі.
У вірах затаіўшы жаль,
Напамінаюць забыўлівым рэкі,
Што па іх ляжаў
Шлях «з вараг у грэкі».

Ім астабрыдлі
Без меры
Іхнія зьбідні:
Заклятыя
Місіянеры
Меліяратары,
Што маюць падчас
Звіліну-думку —
І тую прамую — адну,
Таму, няйначай,
Схільны яны
Рэкі ўсе ўбачыць
Канавамі, выцягнутымі ў струну.
З прынцыпу простага,
Нібы да патоку яшчэ мелі рацыю
Апосталы
Меліярацыі.

Ды свой характар
У каранёў узялі
Рэкі маёй зямлі.

Як їх пі спрамляюць,
Упарта — паганцы —

Пятляюць,
Кружляюць
І выгінаюцца!

1977

МАЙСТРА

Арлену Кашкурэвічу

Не мае права майстра быць шматслоўным,
Сам за сябе сказаць павінен плён.
З ім думка аб галоўным — і пяўлоўным —
Бяссонная, ідзе да схілу дзён.
Адносіць час удачу хісткім чоўнам,
Ледзь бераг мэты ў туманах відзён,
Ды празарэнне променем раптоўным —
І паратоўным — высветліць адхон.

Панура горбіцца адчаю строма,
І лашчыцца дагодлівая стома,
І цягне плыткія далоні плёс.
Не задаволена сабою праца.
Але абрысы набывае лёс —
І пачынае зноў на радасць брацца...

1978

ПАМЯЦЬ БОСЫХ НОГ

Ёсць памяць босых ног,
І ўеліся ў яе
З ракі жыцця трыснёг
І жвір, што стому п'е,
Сцяжын перапалох
І ўпартасці жарства.

Парог
З усіх дарог
Сталіцай хараства
Ад першых крокаў стаў
Для босых хадакоў,
Не шкадаваў атаў
Спадманны луг вякоў.

Трыпутніку далонь
Гаіла боль бяды,
Шчымлівасці агонь
Бярог падзей сляды.

Хай памяць босых ног
Не страціцца нідзе
І на чужы парог
Цябе не завядзе...

ВЯРТАННЕ НА КРУГІ СВАЕ

I

Сюды са спазненнем прыходзяць
Аўтобусы і анекдоты,
Тут рады выпіць любой нагодзе,
Чый ты і хто ты,
Тут пра цябе дакладна вядома:
Ты дома...

Задумаўся ўскрусе
І памаўчы ў тужбе.
Ты ўгору цягнуўся,
А дрэвы перараслі цябе.

Ты імкнуўся далёка,
Было дарог табе мала,—
А сцежка, якую вартуе блёкат,
Цябе перегнала.

Ты розум свой гартаваў
На дапытным агні
Пад скляпеннямі,
Столямі,
Пад застрэшшамі,
А роднае неба — зірні!—
Мудрэйшае.

Падаваўся ты ў шлях даўгі
Малады.
Як тыя стагі, з тугі
Пасівелі твае гады.
Адно яшчэ журба маладая
Ахвотна з табой выглядае
Свае маладыя сляды...

II

Мамы няма — шчырасці не стае,
Мамы няма — дні мае без яе
Суровыя, як астрогі.
Я мяняю дарогі

І цягнікі.
А раптам дарога нейкая,
Цягнік які
Некалі высненымі дымамі
Усё ж прывядуць да мамы...

А шумеў мне спагады лес,
Ды
Яго скарчавалі гадоў ратаі.
Раней я любіў ад'езды,
Зараз люблю — вяртанні.
Варушыцца недзе надзеі карэнне:
Мама сустрэне...

СВЯТЛО
(Ушацкае паданне)

Яны сядзелі каля агню,
Кармілі галодны агонь ламаччам.
І сын раптоўна схапіў галаўню,
І торкнуў, гарачую,
Ў вочы матчыны.

Усе былі ў першабытным стане:
Агонь,
І людзі,
І ноч у сутане.

Агонь ні на што не зважаў,
Балюючы,
Ды стала светла аслеплай начы
Ад крыку матчынага балючага:
— Сыночак, рукі не апячы!..

ІЛОНЕ

Мая адзіная радня,
У цішы, гамане,
Дачушка, ты расцеш штодня
Трывогай ува мне.

А распач за душу скрабе:
Каб добра ўсё было,
Каб не зірнула на цябе
Халодным вокам зло;
Ні крык, ні крылы насланьня
Каб не ўраклі і ў сне.
Дачушка, ты расцеш штодня
Трывогай ува мне.

Будзь варта сонца, вышыні,
І даражы вясной,
І роднай глебе карані
Ты давярай адной.

Хай ліха й цень твой абміне,
Жыццём шумі ў жыцці.
Маю трывогу і мяле,
Дачка, перарасці!

ДЗЯКУЙ!

Тым застоллям,
Тым пасцелям —
Дзякуй,
Дзе я гасцяваў,
Дзе начаваў,
Дзе сябе, як дома, адчуваў,
Дзе была падушка дужа мяккай.

Дзякуй тым стагам
І тым стажынкам,
Што хмялілі ночы мурагом,
Дзякуй тым снягам
І тым сняжынкам,
Ад якіх святлела ўсё кругом.

Дзякуй
Пакравам,
Дзядам,
Калядам,
Што чакалі з даўнасці мяне,
Ручнікам,
Ад сіверу каляным,
Чэснай крыўдзе
І нязлой мане.

Дзякуй той,
Ад ямін васпаватай,
Сцежцы спорнай у сваёй хадзе,
Што на гэты свет
Вяла з павагай
І на топ
Спакойна павядзе.

Не была вада з крыніцы даўкай.
Доля думкі вольнымі пасла.
Загадзя
Зямлі
Кажу я дзякуй,
Баючыся не наспець пасля...

ВЕЧАЛЛЕ

1980

* * *

Чорны вол маёй трывогі,
Белы вол маёй надзеі
Цягнуць лямку да знямогі,
Змрок турбот ані радзее.

Пльўныя аблокi,
Крыгі,
Маладыя снегапады,
Як заядлыя барыгі,
Загрузіць па дышаль рады.

Да апошняе дарогі
Іх пасу па чарадзе я —

Чорны вол маёй трывогі,
Белы вол маёй надзеі.

* * *

Матчына песня,
Ты ў полі гарбела,
На маразах у чужыне гібела,
У баразёнцы на міг спачывала.
Болю не трэба было дабаўляць.
Рук ты не чула,
Але спачувала,
Што ў перапёлкі ножкі баляць...

Вогнепаклонніца

*Спакой нізінаю цячэ,
У вечар сцежка ў руце-мяце.
А вогнішча гарыць яшчэ
Самаахвярнае, як маці...
З радкоў памяці*

Мама мая хрысціянкай зжыла,
З богабаязнай душою, іконніцай.
Ды, вернападдазеная святла,
Болей была яна
Вогнепаклонніцай.

Звідна карміла агонь з рукі,
Яму выбірала кавалкі лася —
Бяроству,
Крамяньня смалякі.
Ёй польмя пальцы лізала з ласкаю.

Пераважна звала агонь
Цяплом —
Гасіла цяпло,
Цяпельца разводзіла.
Назалеўшыся над бяззубым кублом,
Чакала цёплага снегу малодзіва.

Як гняўлівых суседзяў якіх
На куццю
Перуна,
Маланню
Запрашала велічна.
І, удзячная за неспакой жыццю,
Ахвярна
Лучынкі скіпала вечарам.

Іскрынкі раздзьмухвала на далані,
Нібы ад мякіны адвейвала зерняты.
Штодня да агню,
Да гарачыні
Былі і падумкі, і вочы звернуты.

Ад дыму ў чалесніка цьмела чало,
Печ
Небу ўздавала пашану ахвярную.
І польмя болю маму ўзяло —
Растала, як папялінка, за хмарамі.

Каб на сівярах не марозна было,
Каб збілася з ног снегавеяў конніца,
Пакінула мне на зямлі
Цяпло
Акуліна Андрэяўна —
Вогнепаклонніца...

* * *

Рабіў наіў,
Парыў
Музей фігур васковых?
Я свой даўно стварыў,
Як з гурб,
З фігур вясковых
Музей,
Каб рэй вялі,
Касілі,
Храп'е секлі
Сяўцы і кавалі —
Стахваны,
Зосі,
Тэклі.

Да іх у час цяжкі
Спяшаю за парадай.
Гады,
Як пастушкі,
Начуюць за барамі.

Як да суседзяў,
Зноў
Да іх іду ў пазыкі
За вугалькамі слоў,
Самотна-без'языкі.

Далоні апячэ,
Каб высветліць наўколле,
Нячутае яшчэ,
Нязгаснае ніколі.

Іскрынкі, што кастра,
Пяршаць вятрам у горле.
Ля крэўнага кастра
І дым цяплом агорне.

Хай неба не ўздае
За воблік
Маткі боскай,
Што бачу так яе,
Як маму ў лузе,
Босай.

Расце раса ў траве,
Сасна плыве да кручы.
Са мной
Музей жыве,
А з ім і я — жывучы.

Забытая радня,
Мае сябры, суседзі
Не ў невядомым недзе —
Усе ўва мне
Штодня.

* * *

Мне сёння пяць дзесяткаў без шасці,
І ранні сон вярнуў мае ўшачы.
Мае падэшвы пёк пясок гарачы,
А я не мог у халадок сысці.

Жывыя ўсе са мной былі сябры.
Мяне ў дарогу мама сабірала.
І сонца велікодна за барамі
Купалася ў аціхлым азяры —

У Дземенцы
З бузянаю вадой,
З бадзягаю,
З цікаўнымі вужамі.
Пасля пакрэктаў поплаў пад вазамі
І страказа дражнілася слядой.

Пясок Ушач —
Пачатак мой і скон,
Рачны, лагчынны, баравы, курганны.
Ім, як гадзіннік продкаў без заганы,
Па сэрца
Поўны я ад першых дзён.

Калі апошні міг
Адлічыць мне
Апошняя жарсцвінка прыпамінаў,
Адчую —
Свет бацькоў мяне пакінуў,
Пясчынкай стану роднай старане.

* * *

Па светлыя прымеркі, ціхія золкі
Паспяшалася ў вырай ластаўка.
Крамяных сузор'яў
Апошняя зорка
Гарыць пад з'інелай хмурынкай лістка.

Загнет

Шануеш дух, з якога хлеб надзённы,
Чысцец і пекла полымя — загнет.
Ты ў неба круціш дыму верацёны,
З цаглін радкоў кладу табе санет.

Дзікоў галовы, пеўневы кароны,
Як на алтар, клаў на цябе абед.
Трывалых страў разгалістыя кроны
Свой радаслоўны пакідалі след.

Ты, чорнай засланкай багаславёны,
Будзённых дзён разлучанья звёны
Злучаў і добрых свят трымаў сакрэт.
І воблік мамы над табой — бяссонны —
Днеў маладым правобразам іконы,
Каб хатнім стаў неспасціжымы свет.

* * *

Як мая галава,
Пабялела трава пасля снегу.
Гэта прызімак толькі.
Яшчэ свае возьме зіма.
Ні разбегу для бегу,
Ні цёпрых аблок для начлегу.
Ёсць надзея адна на адлегу,
На кудлатай завеі кунегу,
На спагадлівасць веку,
На далёкую Бегу.
І веры марозу няма...

* * *

Мама,
Я пастарэў без цябе,
Для сцен адзіноты вырас.
Мне зараз твой зразумелы выраз
Адзін як вока ў ілбе...

Закачуся ў века з ілба я.
Калі —
Не задумвацца лепей.
Хмарыць крыўда любая,
Парушынка малая слепіць.

Матэрынскі лес

Гэты лес малады
Запаведным зрабіла вайна.
І гады,
І сляды
Абыходзяць яго,
Каб на
Міну не набрысці,
Не ўгнавіць,
Не устурыць перуны.
Цішыня ў забыцці,
Непрытомная, стыне з вайны.

Лес жалезны наскрозь —
Ні расці,
Ні буцвець,
Ні ўсьхаць.
Шэрас і сухарось
Ціха ціснуцца па сенажаць.
Ад асколкаў і куль,
Як антэны трывогі,
Ствалы.
Запальваюць дасюль
Раны,
Ды не хапае смалы.
Ані грукне тапор,
Ані дзяцел.
Травеюць шляхі.
Лес маўчыць,
Як дакор,—
Скажанелы,
Ўстрашэлы,
Глухі...
Ані чуе сукоў,
Тоіць жудасць
З відна да відна.
Быццам бы для вякоў
Здань сваю
Прыхавала вайна.

Вечалле

Спадчыннае возера маё,
Вечнасцю прывечанае
Вечалле.
Променем лясчыны
Вудаўё
З бацькавай рукі
Цябе прасвечвала.

Човен дзеда Грышкі
Лёгкім сном
Торкаўся ў затоку ўасачэлюю.
Шляхам,
Брукаваным перуном,
Сунуліся хмары высачэзныя.

Голас мамы
Чулі берагі,
Ехала з вяселлем
Баба Грышчыха.
Тоні з сітнягом вялі таргі,
Мурагі
Шапталіся з гарышчамі.

Набрыдзі, я к наледзі, было,
А глыбінь тваіх
Буза не ўсватала.
Дыхала ў любую сцюжу тхло,
Бегла ў свет
Рачулка сукаватая.

Вечалле паклаўшы ў галаву,
Сніць дагэтуль сны
Пра ўловы лепшыя,
Лёс багром схопіўшы наплыву,
Родная мне вёска
Кавалеўшчына.

Туманоў рахманых табуны
Нахлынаюць з Вечалля,
Як з вечара.
Ньюць стогнам
Цішыні званы,
Вечаллю
Пра звон згадаўшы вечавы.

Я за аблачынамі здаўна
Звык сачыць, каб загадаць,
Плыве чыя.
Як святлом праяснена да дна —
На світанні напілася з Вечалля!

Спадчына

*Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына.
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.
Янка Купала*

I

Пазавязвала памяць стагоддзяў
Не ўпотаі
Рэк і дрэў караністых вузлоў.
Васількі тваіх воч
Узыходзяць пяшчотай,
Беларусь —
Бераг белых буслоў.

Млечны Шлях васількоў
З-за хмурыны мурожнай
І у чужыне асветліць шляхі.
Рыпнуць весніцы дня
Цішынёю марознай,
Бліскавіца нап'еца з ляхі.

Хакне хорт,
Гакне гром,
Першы ліст развінеца.
Ціха ўзыдзе ў душы
Дабрыня.
Круглатвара ўсміхнеца
Ранетка ранетцы,
Зацвярдзее ў така даланя.

Зарунеюць дажджы,
Выспеюць навальніцы,
Узяціць вырай матчыных слоў.
Вечнай плыні часін
Ты гадуеш крыніцы,
Беларусь —
Бераг белых буслоў.

II

Спазнала лёс цяжкі,
Ды ў распачы не плакала.
Перад табой вякі —
Як даўжнікі
Нясплатныя.

Твой сын і смяг, і пох,
І ты гібела, хворая,
На ростанях эпох,
На скразняках гісторыі.

Святлела ад святла,
Ад ворага не бегала,
Ты Бе лаю была,
Але не плямай белаю.

Не дбала пра кубло
Са слепатой курынаю —
Ты несла ў свет святло
Кірыліцай Скарынавай.

Імя звініць струной.
Твае
На карце спадчыны,
Як куляй разрыўной,
Абрысы абазначаны.

Ты ўваскрасала з тла —
Нязгаснай іскрай з прысака.
З задумнага чала
Сягала думка высака.

Над вежамі бароў
Агністымі рубінамі
Адгор'і вечароў
Займаюцца рабінамі.

Вышэй ад пірамід
Кастры народных помнікаў.
Мацней за твой граніт

Да волі крок няспознены.

Тваіх палескіх жыл
Кроў полымна-нястрымная
У гулкі небасхіл
Чаканай хваляй грымнула.

А кашалёў маны
Зашмат плялося блазнамі
Пра цемру, туманы,
Пра багны непразныя.

А ты любой парой
Была зарой нядзельнаю,
Ласкаваю сястрой,
Суседкаю надзейнаю.

Сканаў у забыцці
Шлях,
Значаны пакутаю.
Свігальная,
Цвіці
Пад зоркай пяцікутнаю!

Хай шчодрыцца сяўба.
Звіні,
Мая азёрная,
Шахцёрская,
Маторная,
У коласе герба
Зярнятамі адборнымі!

III

Колькі год Беларусі?
Колькі дочкам, сынам,
Колькі радасці, скрусе,
Колькі снам, курганам;

Колькі зорцы дасвецця,
Што ўзышла для вякоў,
Колькі шумнаму веццю

Баравых бальшакоў;

Колькі крэўнаму слову,
Што вяшчуе святло,
Небу, што крутаброва
Маладзік узяло.

Твар крынічнаю вымый
Прыдарожнай журбой.
Ты спрадвечны Радзімай,
І Радзіма — табой.

Спёкай ці халадзінай
Чуцен голас яе.
Ты адзін без Адзінай,
Ёй Цябе не стае!

Каб толькі!

Я выйшаў з блакады
У цішыню,
Глынуў вечаровага дыму.
Тады і адчуў
У сабе ўпершыню,
Як спелую ніву,
Радзіму.

Змяніла неба
На ласку гнеў.
У позірку — сіне-сінім...
Тады я гарачую смеласць меў
Назвацца ў Радзімы
Сынам.

Бацькоўскай зямлі
Абавязаны ўсім,
Жыву я жаданнем адзіным,
Каб толькі з даверам
Радзіма
Сваім
Мяне называла сынам!

* * *

Нам застаецца ад матуль
І шчырасць іхняя,
І ласка.
Наш лес
З няўмольнага адтуль
Не пераняць ім,
Як падпаска.

І ў свята не задобрыць лес
Ані скаромінай,
Ні сырам.
Шуміць спагадаю бяроз
Прачысты матчын свет
Над сынам.

Цяпер матуль жаданей снім,
Ад іх не тоім думкі нашы.
І крыўды,
Што чынілі ім,
Да нас саміх ідуць,
Як з пашы.

* * *

Суровае прычандалле вайны
Захоўваюць акуратна музеі —
Пражэрныя жэрлы гармат,
Калчаны.

Байніцы шырэюць,
Позірк вузее.

А дыпламатыя сеткі віе,
Спаўна задаволеная сабою.

Дакуль,
Не паверыўшы ў сілы свае,
Чалавецтву
Маліцца па зброю?!

* * *

І у будзень, і ў свята прыйдзе,
Спакою ані дае.
А што ты адкажаш крыўдзе
На патрабаванні яе?

Чакае крыўда адплаты,
Вайне не даруе віны.

Радзіма не вінавата —
Вінаваты яе сыны.

Радзіма не вінавата.
Раз ты для яе не чужы,
Бяры і набыткі, і страты,—
За маці — як сын — адкажы!

Чорна-белы напамін

Чорнагаловікам з-пад снегу
Выточваўся з пасля вайны
Я, школьнік-вачапор спазнелы,
Грымот і цішы сувязны.

Яшчэ хапала галавешак,
Яшчэ хапала чарнаты,
І надаў
Белы снег на ўзмежак,
Чарнеючы ад нематы.

Ад згадак мама палатнела,
Чакала белага ліста
Штодня з няўмольнага аддзела.
Імжа люцела
Ці ляцела
У вочы маміны траста?

Багатаю для райпасёлка,
Для выпаленай стараны
Была на колеры вясёлка,
Нібыта крама да вайны.

На дамавіну дшкі столяр
Стругаў, бо аднагодак мой
На міну стаў.
І стружак колер
Зліваўся з белаю зімой.

На чорным фоне дошкі класнай
За крэйду быў я сам бялей.
Лядок неасмялелы клаўся
На адсмылелы след саней.

Балюча вочы кроў калола.
У дзірках зор

Начы радно.
Скупое ўсё было наўкола,
Як чорна-белае кіно.

Ён чорна-белы,
Колер волі.
Адпальмнею, адсмылю —
Белагаловым дай мне, доля,
У чорную сысці зямлю.

* * *

Ні сябе, ні чужога слова
Няма калі ўчуць чалавеку.
А ў лесе адначасова
Гамоняць дрэвы спрадвеку.

І чуе сусед суседа
І голас радні здалёку.
Такая стаіць бяседа —
Аж сорамна стане кроку.

І думаюць думу разам,
Маўчаць у лагоднай згодзе.
Сябе не даюць абразам,
Ні здрадлівай непагодзе.

Загнанаму веку прагрэса,
Пакуль дагоніць знямога,
Вучыцца б шумець у леса
І слухаць сябе самога.

* * *

Ляці са сваімі гадамі,
Пільнуйся сваёй чарады:
Ускрыліць і паспагадае,
Заслоніць свая ад бяды.

Няхай маладыя чароды
Іначаць і шлях, і прыбой,
Твой вырай і шлях твой —
Чароўныя,
Адкрытыя толькі табой.

Ні белай варонай між чорных,
Ні чорнай між белых гусей
Не будзь на разорынах зорных
Ні ў спёку, ані ў грыбасей.

Каб юныя не гагаталі
З цябе над захмарнай градой,
Лунай
Са сваімі гадамі,
Знікай
Са сваёй чарадой.

* * *

Балаты на хаду асушылі,
Як вітальную чашу, да дна.
Перацялі лясам сухажылі —
Перспектыва далёка відна.

Зім сняжыстых апошнія спадкі —
Гурбаў мэндлікі без каласкоў.
На падгалы асфальт курапаткі,
Як з блакады,
Выходзяць з лясоў.

Дзе квактух лесавых асцярога?
Дзе рассыпаны жар журавін?
Шынамі зашаптана дарога.
Мчыць уссмылены статак машын.

Ні саней, ані сена трушыны,
Ані згубленай торбы з аўсом.
Ахінуў
Сум галодны птушыны
Дым
Цяжкім ад бензіну крысом.

Хіба ў госці да казкі
Прасіцца:
Там на ўхабах падскоквае воз,
Там частуецца рыбай лісіца,
Там у згубленай торбе авёс.

Ода ходзікам

Ідуць няспынна ў цішыні на ўлонні,
Сваю дакладна службу несучы.
На ходзіках даступны
Час няўлоўны:
Навобмацак пазнаеш уначы.

Вагу з гадамі траціць нават гіра,
Нагрузкаю грамадскаю — замок.
На знос працуе ўся сістэма шчыра,
Пытлае час заведзены млынок.

Каля млына не бойся запыліцца,
Мука гадоў — сваячка сівізне.
Лучынка,
Каганец
І запальнічка
Сюзорны цыферблат свянцілі ў сне.

А на дванаццаць зводзяць стрэлкі,
Быццам
Бяруць за крылы пеўня, каб скарэй
Звязаць і на базар —
Абы пазбыцца
Гарластага заступніка курэй.

Без стрэлак,
Як бяскрылыя стракозы,
Не хочуць здацца ходзікі бядзе.
Ланцуг казычуць колцы
І стракочуць,
Напамінаючы, што час ідзе!

Спяшаюць колцы сцежкай ланцужковай,
Сляды
Зноў паўтараючы свае.
Гады
Імчацца вучнямі са школы.
Зязюля вылятае, гнёзд не ўе.

На ходзікі зірнеш, і не ўцярпіцца
Перацягнуць гадоў сваіх ланцуг.
Сляды прапалі,
Зніклі промні-спіцы,
Не ўгледзіш ветрагонаў, валацуг.

Маленства нізкастрэхага куранты,
Няўседлівага часу хадакі,
Пакуль мы мітусімся, кватаранты,
Яны ідуць няўмольна,
Як вякі.

* * *

Напэўна, зноў дачушка
Прыйшла дадому ўранку.
Матуля гнеў вярэдзіць
Ды робіць перадых:
Галінкаю зялёнай
Лупцуе неслухмянку,
Галінкай маладзенькай
Па плечках маладых.

Зялёная галінка,
Зялёная дачушка,
Хоць маці лупіць грозна,
А не баліць зусім.
У хаце ноччу душна
І мулкая падушка.
Туман на золку мяккі,
І ўтульна толькі з ім.

Хоць смех перасядае,
Спрабуе хныкаць кпліўка,
А ў ёй агонь рагоча,
Што не ўтушыць вадой.
Знікаюць у пад'ездзе
Зялёная крапіўка,
Вясёлая жыгучка
З сіваю лебядой.

* * *

Ёсць развага астраўка,
Плынь з вірамі ўперак,
Забароннасці рака
І дазволу бераг.

Роспач, радасцю рыўка
Кпі над сівярамі.
Забароннасці рака,
Прывітай вірамі!

Плынь знікае на бягу,
Зманная да звону.
Слоў адвагу берагу
Берагу дазволу.

* * *

Не дужа горла дзеручы,
Над сцішанай Бярозаю:
— Тры-пяць,
Тры-пяць,—
Рыпяць драчы,
А кожны з іх па-рознаму.

Лічыць пакуль што
Да пяці
З вясны нялёгка вучацца.

А да цябе не падысці
Ні па траве,
Ні па трысці
Нячутна —
Цемра гучная.

У каранёў тугім жылі
Сцяжынка пачыналася.
...Спачатку грудзі ажылі,
Ласкава прачыналася
Світальнасцю ўзаемнай ты
Змаркочана прымоўкляя.
І шэпт на плечы нематы
Абвальваўся грымотамі.

На досвітку,
Сярод начы
Ці раніцай цвярозаю
Будзіць цябе
Мне даручы.
— Тры-пяць,
Тры-пяць,—
Рыпяць драчы
Дагэтуль над Бярозаю...

Два вузлякі на памяць

Хаваюся за паўзаю,
Пытаюся ў тугі я,
Нашто ў цябе за пазухай
Два вузлякі тугія.

Два вузлякі.
Хоць готыку
Кліч, каб глядзець у неба:
Ад аднаго іх дотыку
Успомніцца, што трэба!

Сон у бальніцы

Іскрыстая цішыня.
Пінгвін на льдзіне радасны
Пад пахаю пінгвіня
Трымае,
Як ранішні градуснік...

* * *

Як проста ўсё было тады:
Эпітэтаў не шкадавалі
І дадавалі: малады
У маладой таксама зале.

І голас мой звiнеў званчэй,
Пльў верш мой
Качарам да качак,
Маланкі бліскалі з вачэй
У маладых маіх слухачак.

Баяцца не было калі
Радкоў зялёных і аздобы,
І вершы ўласныя былі
Сабе самому даспадобы.

Лугі эмоцый час даскуб,
Стаў гай лірычны з рагачамі,
Радзейшы мой зрабіўся чуб,
Радзее зала слухачамі.

Цяпер,
Калі ачах імпэт
Гадоў,
Што іскры выкрасалі,
Аб'являць, як прысуд:
Паэт...
А дакажы няўмольнай зале!

* * *

Якаву Серперу

Продкі ані мае, ні твае
Сваёй зямлі не мянялі.
І зараз ім гэтай зямлі стае
У хвойніку пад крыжамі,
У бярэзніку пад камянямі.

Кавалі твае лемяшы, вухналі,
Мае дзірваны ўздзіралі.
І мелі круглыя, як нулі,
На пугах
Вузлоў каралі.

Спрадвеку зямля мела дзве рукі —
Гарбелі каваль і араты.
І пераводзіць маглі землякі
Хіба мазалі на караты.
Твой ножны сталіў,
Мой авечку стрыг.
І тых інтрыг,
Што малых местачкоўкі
Вучылі цвяліць крамароў старых:
— Ці прадаюцца свіныя падкоўкі?

І толькі канфлікту таго было
У бытавым пытанні.
Не дужа давілася салам кубло.
Падбрыкваў азадак баранні.

Дзве мовы
Чулі бары і палі.
Раслося флянцам і парасткам.
І земле вяселля
Продкі пілі:
Мой — квартай,
А твой — напарсткам.

І мы не адзін асушылі глянк,
І мы не ў даўгу

Перад крамаю.
Тваё здароўе,
Мой друг і зямляк,
Шаноўны Якаў Абрамавіч!

* * *

*...крыніца стаяла.
З народнай
песні.*

Яно ўсяго й было:
Вачэй з вачмі спатканне.
Ударыла святло
Крыніцаю з-пад каменя.

А з поўначы мяло,
Дажджыла апаўночы.
Успомнячы святло,
Любілі ростань вочы.

Піла святло імгла
Халоднымі глыткамі.
Крыніца выбегла.
Маўчаць вучыўся камень...

У Карпатах

Ненажэрныя ў прорвы вантробы.
Хмары, цясніны ўнізе.
У карабатага небаскроба
Сунемся па карнізе.

Шах па дыялектычнай спіралі
Развіваецца ўгору.
Цішыню недаверлівую паўспіралі.
Дужа тужна матору.

Тут як рукою падаць да бога.
Пекла няхай пачакае!
Толькі ў прытомнасць прыйдзе дарога
Зноў сябе даганяе.

Як бы адчаем душу не скрэбла,
Вучаць горы-дарадцы:
Хоць на імгненне згубіцца трэба,
Каб да сябе вяртацца...

Балада дзікага вінаграду

Ён тут глыбока пусціў карані
Яшчэ, як кажучь,
За польскім часам,
Паўночны пасынак
Хмельнай радні,
Што не прысягаў пазлачаным чашам.

Вясной зеляніў пацямнелы мур,
Пад восень
У золака быў канкурэнтам.
Над ім развінаў свае крылы амур,
Паўдзён буркаваў,
Досвітак кукарэкаў.

Хоць горад старэў ад баёў, заваёў,
Спагадна-зялёна было пагляд.
Завулак любы ганарыўся сваёй
Чупрынай дзікага вінаграду.

Каласы вуселі,
Палазы вузелі,
Даўніх песень галасы
Клікалі вяселі:

— Зялёненькі вінаград
Урадзіўся на пагляд.
Як Іванька паглядзеў —
Вінаградзік паблядзеў...

Але прагрэс ідзе па зямлі —
Правоў дастаткова,
Каб атакоўваць.
Брук вуліц схаваў
Пад асфальт мазалі.
І сцены вырашылі атынкоўваць.

І дзікі высеклі вінаград —
Ад сораму сталі чырвоныя сцены.
Быў рад
Барабаніць па цэгле град,
Вятры на гулкіх папасах сыцелі.

Хоць ссеклі —
Карэнне забылі якраз.
Вясну абудзілі ярылавы пікі —
Па сценах налез
Вінаград-скалалаз.
Ну, што з яго возьмеш —
Тубылец дзікі!

Споведзь калосся

Арсеню Лісу

Язэп Драздовіч выказаў кійкі
Як посахі вяртаньня да вытокаў.
Намацаўшы карэння вузлякі,
Сягае вольна думка да аблокаў.
Разьбярства цвёрдасць трэба для рукі.
Не баючыся кпін, ані папрокаў,
Вандруюць мастакі, як жабракі,
Каб пасля смерці ўзняцца да прарокаў.

З засценка Пунькі — царства бацяна —
Відаць Сусвету зорная сцяна,
Трысцен, дзе скарб вякоў ляжыць забыта,
Руіны Крэва, дрэва таўсціна
Таго, якому жаліцца струна.
Для споведзі калосся спее жыта.

Кнігары

М. Ф. Дубянецкаму

Святло ў акне, гары —
Няхай святлее ў свеце.
Не спіце, кнігары,
Душою не гавейце.

Плыве вякоў абоз.
І кніга праз сутонні
Узводзіць да нябёс
Адкрытыя далоні.

Далоні ёй пяклі
Слязіна чулай свечкі,
Сляпяя вугалі
Кастроў сярэднявечча.

Жыла дачка святла
І, смерцю смерць прагнаўшы,
Світальная, узышла,
Узнёсны думы нашы.

Над кнігаю быцця
Спрадвек гібелі продкі,
Выводзіў з забыцця
Жыцця раздзел кароткі.

Араты новых дзён,
Схіліўшыся ў пашане,
Старонкі баразён
Адгортваў лемяшамі.

Лампадкаю лагоў
Гарэла вечарніца.
Над кнігаю лугоў
Шчырэла чараўніца.

У цішыні гука-
ла
Дух зямлі адталы.
І кнігай кнігаўка
Сама сябе чытала.

Даведнікі палян,
Дзе цесна словам зёлак,
Раптоўнасцю баляць
Будзіць ратунку золак.

Свой сам змалі тары
Шлях
на палях адлігі.
Усе мы літары
Зямлі —
Зялёнай кнігі.

Усе мы жыхары
Краіны прагнай ведаў.
Святало ў душы, тары —
Няхай світае свету!

* * *

Пакуль спрыяе час,
Свае шукайма зоры.
Не вечны кожны з нас,
Мы ўсе, як кропля ў моры.

Нябыту змрочны прас
Прыслужвае пакоры,
Каб згладзіць след і нас.
Усе мы — кропля ў моры.

Усім смялей якраз.
Навошта шыцца ў норы!
Не гэтак густа нас:
Пакуль што — кропля ў моры.

Рука тваёй ракі

Рака тваёй рукі
Мае згубіла вёслы.
Чакання жаўрукі
Твае вітаюць вёсны.

Рука тваёй ракі
Сціскае смутку вузел.
Марудлівы такі
Жаданай згоды бусел.

Вясна твайго святла
Мой не прымае вырай.
Як човен без вясла,
Я ўвесь без ласкі шчырай.

Святло тваёй вясны
Мае асветліць сцежкі,
Каб зазвінеў лясны
Званец тваёй усмешкі!

Памяць

Галее чэрап.
З немых глыб
Схацеў на свет прабіцца.
Чмель,
Як забытай свечкі ўсхліп,
Асвойтаўся ў вачніцы.

Асіннік

А посвіст хітрушчы,
Як пошчак салоўкі.
Асіннік у пушчы
Зімою салодкі.

А посвіст хітрушчы.
Салодкі асіннік.
Напоўніцу трушчы,
Як той імяніннік.

І холад, і голад
Прыкормам адгоняць.
Дзятлы ў сотні долат
Сваё даладоняць.

І снежнае мліва
Я дома з прыкормам.
І станеш, дзіклівы,
Ручным і пакорным.

Аленік, гадуйся,
Пакуль маладзенькі.
Гадуе бяду ўсю
Табе мала дзень які.

Ты пудкі,
Ты чуткі,
Ты хуткі,
Але дзе ж —
Высокая той будкі
На дрэве не ўгледзеш,

Ружжа дарагога
З аптычным прыцэлам.
А можа, нябога,
І выскачыш цэлым.

У прымерках сініх
Схаваюць разлогі.
Дрыжаць, як асіннік,
Апуджана рогі.

Малады верш

Блакiтныя кастры азёр —
Ад iх агню смялей блакiту.
I вечар — электраманцёр
Нябеснага энергазбыту
Уключыць зоры.
Будзе ноч.
Асакавольтная.
Цадзiцца.
I сэрца рушыць басанож,
Дзе пахне ранiцай iглицы.

* * *

Уладзіміру Паўлаву

Спыніцца радасці было дзе,
Бяды праснак
Пазнаць на смак.
Да нас не вернецца,
Валодзя,
Зіма, дзе пуга б'е наўзмах.

Завая гналася за намі,
Яшчэ ў пашане быў рысак.
Сякерай,
Вазаком,
Санямі
Мне пахла слова «беразак».

Багатым землям,—
Сумна гэта,—
Спрадвеку замінае лес.
І партызанская анкета
Пасведчыць —
Спрэс пайшоў на зрэз.

Было ў снягах спіпуча-бела,
Вятры вялі марозны рэй.
А бацькава імя рыпела,
Як старадрэвіна:
Андрэй.

Чуў, што жывуць
Па-людску ў Слуцку,
Ды зразумеў, і слупакоў
Таксама лес не толькі гуцкаў,
А й малаціў у пяць цапоў.

Я пазнаваў тваё Замошша
І на вярсце,
І на куце,

І ўсё было яго заможжа,
Бы ў скразняках,
У дабраце.

Падслухалі з-за печы сёстры
Размову нашу да відна,
Дзе вытыркаўся вугал востры
Спрадвечнай тэмы
«Я — яна»...

На лядах памяці калоддзе
Яшчэ варочаць мусім мы.
І сёння светла мне,
Валодзя,
І цёпла ад тваёй зімы.

Домскі сабор на прыёме ў нябёс

У гуках ажываюць рухі —
Раскручваюць грывот сувой.
Скляпення звездзенья рукі
Узняў сабор над галавой.

На міг,
Прыручаны імглою,
З'яднаўшы думак спарышы,
Стаў між нябёсамі й зямлёю
Пярун пасрэднікам душы.

Нязручна перуну ў харомах —
Жагнаць бы валунам ілбы,
Вітаць Ярылу за гарою,
Крышыць ахвярныя дубы.

Арган збудзіў глыбінь бяссонне,
Кляцьбе пакорны і мальбе,
І разгайданае прадонне
Сабор дагойдвае ў сабе.

Адчайная расінка лёсу
Дрыжыць, як водбліск крышталю.
Ці спавядаюцца нябёсы,
Ці неба слухае зямлю?

Журбы і радасці ратаі,
Шчырэюць гукі,
Несучы
Сабор над светам.
Боль рыдае
І спавядаецца начы.

* * *

Мне нясмела прыходзіць сюды:
Ажываюць ласкава сляды,
Дзе вясною ступала нага твая.
Зноў баіцца давер памыліцца.
Так усмешка маланкі нагадвае
Пра жывую яшчэ навальніцу.

Філалогічны досвітак

Выскачыў з канпель
Піліп-пашлапень.
Узелянелае лісце
Расквакалася рапенькамі.
Лысы, як поўня,
Пень-скупень
Хоча выпендрывацца апенькамі.

Акрасанет

Мой шчыры край цябе прызнаў за сына,
І родным стаў для сэрца валгара.
Калі ў бары прымаецца ляшчына,
Атожылку купчасціцца пара.
Лучае нашы дні павагі ліна,
Ашчаднасці асенняя пара.
Юначых мар не глухне каляіна,
Кіруе думку клопатаў быстра.
Ад нас гады спяшаюцца імкліва.
Зярняты веры не пусці на мліва.
Лямеш світае святам плугара.
Од не чакае, колас хваліць ніва.
Вяртаецца вякам вачэй зара —
У сыне паўтарыўся ты шчасліва.

Ля агню

А ты, як думка голая,
Што слоў чакала доўга.
Шугае ў неба польмя
Жадання маладога.

Спрагнёнасцю азораны,
Дрыжыць трывогі холад.
Пачырванеў ад сораму
Агонь наіўна голы.

Палескія прафесіі

Уладзіміру Верамейчыку

Наважыліся падзяліць вякі
Прафесіі ўсе на каставыя:
Волжскія бурлакі,
Уральскія гарнякі,
Нафтавікі Каспія...

Палешукі —
Грыбнікі, рыбнікі,
Спрадвек
Кулікі балотныя.
Раслі сынкі,
Ішлі ў шынкi,
У снах над купінай лёталі.

Згарэла б бяда,
Ды гарэла вада,
Аж «свечкі», бы ў супе,
Плавалі.
Да іншых валіла
Выгод чарада.
Твой лёс,
Паляшук,
Як вала, вялі.

Газнічка свяціла
Сама сабе,
Лучынка ў цемры махлярыла.
А нафта булькала,
Быццам квас на касьбе
У біклазе краю смуглявага.

Ды носяць за пазухай
Буру вякі.
Ты, час, абдымаць
Палез каго? .

Глянь: буравікі,
Як баравікі,
Ёсць
Нафтавікі палескія!

Хто там
Расшморгвае кашшукі,
Пра глухамань кудахтае?
Палессе прапахла нафтаю!
Як на печы,
ў космасе
Палешукі!

Перадзім'е

Хоць скразнякамі цверазіла,
Пагоду не туды вяло,
І маладое перадзім'е
Расшчодрылася на святло.

Не мог суняць свой верад сівер
Скуголіў,
Енчыў,
Сіп,
Стагнаў.
Калі нарэшце пал сагнаў,
Найшло спакоем перадзім'е.

І перамёрз абрусам поплаў,
Пэралубеў да ламаты.
Не так зямлі ад снегу цёпла,
Як ад ласкавай белаты...

Закон паэзіі

Ні зычным горлам, ні плячом,
Ні пафасам цвёрдагаловым,
Ні трубным рыкам, ні плачом,
Ні капітамі, ні лычом —
Нічым не возьмеш.

З чытачом
Патрэбна быць гатовым
Дзяліцца нашча словам.

* * *

Вар'яцеє ўсё,
Што мала вырвала,
Прагнаў ў жывучасці яна:
З памяці —
З прадоністага дна —
З горада,
Што звык да неба мірнага,
Аніяк не выедзе вайна.
На машыне надпіс:
«РАЗМІНІРВАННЕ».

Даверлівая балада

Івану Чыгрынаву

Ведаю,
Нетактоўна,
Можа, й не ўсё да ладу,
Ад праведніцкіх паглядаў
Будзе папрокаў шмат;
Ведаю,
Ды ўсё роўна
Я пачынаю баладу,
Баладу пра рускі мат.

Гэта было ва Ёшачы —
У партызанскай зоне.
У досвітак сорок чацвёртага
Блакадны грукаўся май.
Прысак дарог гарачы
Ногі пячэ і сёння.
Хламідзінка з корту пацёртага,
Жудасцю не абдымай!

Было гэта там каля млына.
Рачулка яшчэ не змялела.
Жанчыны і мы, малеча,
Выпаўзлі ў змрок раўка.
Годам здалася хвіліна.
Страляніна змоўкла нясмела.
Ціша ўтуліла плечы,
Гатовая да рыўка.

Гэтай хвілінай, магчыма,
Як я разумею зараз,
Бацька быў толькі што ранены,
Мох потым крывёй дамок.
Не ўдоўімі и шло вачыма
Мама глядзела на зарыва:
Ад бацькавай хаты ўранні

Дадымліваўся дымок.

Блакада недзе канае.
Танкі загрузлі ў рэчцы,
Чые,— невядома ў цемры.
У горле смыліць сухамяць.
Разбілася ціша шкляная,
Калі нечаканае ўрэшце
Ракетаю слова ўзляцела
І ахнула — «ммать!» — не ўтрымаць

— Нашы!

Дарэмна ўстрашэлі.
Радасць, усіх абнашчы!
Сініцы ці кулі ценькалі?
Як тыя гуркі на лясе,
Малья драмалі ў траншэі.
Чаканае слова:

— Нашы!

— Якія я? вы маладзенькія! —
Абдымалі танкістаў усе...

Марыя Рыгораўна

Рухавасць гады ўзялі,
А клопат і гне, і дбае:
Ніжэй і ніжэй да зямлі —
Відаць драбніца любая.

А ўзгорак жыцця круцей,
Ніжэй даліна спачыну.
Хапіла цапоў і лапцей,
Сярпом ёй выгнула спіну.

Казу навязала.
Сціха
Ступае раллэй глухою.
Чакае з качаннем ляха,
Сузорыцца кмен пад страхою.

Ідзе,
Не бачыць гасцей,
Пад пахай трымае бульбеннік.
І ганак штодня круцей,
Дзе ключ
Схаваўся пад венік.

Скакала ж усё наўкол
І ўсё зелянела калісьці.
Шарэецца неба і дол,
Пакуль што яблыня з лісцем.

Звыкала да золкай вярсты —
Хадзіла з поштай па вёсках.
А зараз хіба што лісты
Ёй восень нясе лістаноскай.
Пакінула сына вайна,
А ўсё малодшага помніць.
Сын наязджае,
Яна не адна —
Са старасцю ўдзвюх
Не цёмна...

Паэтам Каўказа

Святая тройца,
Вам хвала,
Для вас кіпяць
Віры эпох —
І рог вала,
І піяла,
І
Бахус —
Над багамі бог.

Вам дарагі
Вякоў наказ:
Ахоўваць ад туті
Каўказ!

У галавах ручая

У галавах ручая
Шэпча трава густая,
Здрадніца:
— Я не твая,
Я нічыя,
Не тая—

Болей маёй няма
Той,
Нічыёй і нашай.
Тую шукаць дарма,
Як і цябе,
Інакшай

Стала ты.
Наш ручай
Болей не наш.
Ну хоць ты
Імчаць ручаю даручай
Да нас, забытых,
У госці...

У галавах ручая
Шэпча, нібыта пытае,
Зводніца:
— Я нічыя?
Трава забыцця густая.

Вытокі

Пачуць ва Ёшачы першы гром
Пад бацькавым раскрылым вязам,
І райспажыў, і маслапром,
І сцішаны аэрадром
Звязаць вузлом лагоды разам.

Ані забыць,
Што тут высновы
Тваёй крыві,
Тваёй радні,
Трывала прарасці нанова,
Адчуць балюча карані.

Наноў зазелянець вяснова
І варухнуць лістом ледзь-ледзь.
Ад кроплі ранішняга слова
У радасці перазалоць.

Якую даль сабе ні сватай,
Шчыміць жадання асака —
Чуць першы гром
Над роднай хатай,
Чуць дома
Першага шпака.

У кроне чалавецтва

Я — інтэрнацыяналіст
І ў шумнай кроне чалавецтва
З тутэйшае галінкі ліст.
Той ліст,
Што некалі сарвецца,

Каб свой укрыць спрадвечны дол,
Каб стаць у роднай глебе прахам.
Хай сонца п'юць лісты наўкол,
Залётным птахам
Стаўшы дахам.

З пражылкаватага мяне
Няхай раса халодзіць дзюбы.
Мне добра ў роднай старане,
Мне свет зялёнай кронай любы.

Вятры скубуць мяне дарма.
І дужы я, й безабаронны,
І кроны без мяне няма,
Як і мяне няма без кроны!

Смага

Азёры Ёшаччыны,
як жураўліны клін,
Што кіруецца ў вырай,
у край самоты.
Удзякі карта
не помніць лагчын —
На ёй пазначаны ўзгоркамі
першыя ўзлёты.

Я вачыма ляцеў
за скрываўлены далягляд,
За якім пачыналася
партызанская зона:
Бацька са мной развітаўся
і не вярнуўся назад —
Блакада за даляглядам
стагнула бяссонна.

Я жаданнем ляцеў
у нязведаны край,
Дзе не гэткае ўсё,
як у матчынай хаце.
Прэсным быў каравай,
цёмным — сонечны край.

Без ушацкіх азёр,
як сухмень, задыхаўся.
Я душою ляцеў
за адзінаю той,
Не такой, што ступала
па ўтравеламу бруку.
Толькі ў снах, быццам вязень,
закрачаны немагой,
Доўга ў браму вяртання
знадзеяна грукаў.

Журавам Ушаччыны
трымацца зямлі —
Іх любоўю звязала трывала
рачулка Дзіва.
Як бы ні ціснула золь,
як бы снягі ні мялі —
Ад чаканага дотыку хваль
пацяплее крыло ільдзіны.

Шторання дадому лячу,
як жураўліны клін,
Абарыгену азёр
сінее паглядам Айчына.
І легчы хачу
на вечны спачын
Да ўшацкіх азёр —
вачыма.

Воблік вады

Пакуль бяжыць вада,
Датуль яна жывая.
Крывяніць дол руда,
Як рана нажавая.

Хоць двойчы не ўвайсці
У раку адну і тую,
Ды хваляю ў трысці
Яна блакіт нітуе.

Вада ад першых дзён —
Свянцоная, святая.
Бяду і добры плён
Вір забыцця глытае.

І, як на далані,
Я варажў на плыні:
Ці высветляцца дні
У восеньскім нахлыне?

Між віраточных траў,
Як маладзік з-за воблак,
З прадоння пазіраў
Двайнік мой —
Смутны воблік.

Будзь светлым, твар вады,
Будзь лёгкай хваля тая,
Што мрояў невады
На бераг дум вяртае.

Будзь вечнаю, вада,
Што ў снезе раставала,
З ласінага сляда
Ад смагі ратавала.

Няхай не ў меліне
Цячэ ў яры нямыя
І тая, што мяне
Ў апошні шлях абмые.

Вада, у вякі плыві,
Няспыннасцю працята.
Ты вучышся ў крыві,
Ці наша кроў —
Працяг твой?

Скарб

Былое варушы
Спаважліва, памалу.
Ёсць стомленасць душы
І стомленасць металу.

Метал — на пераплаў,
Душу — не пераплавіць.
З забытых перапраў
Сябе не пераправіць.

Не выправіць сцяжын,
Што зніклі ў даўнім ранні.
Вярнуць сябе з чужын —
Дарэмнае старанне.

Адксіся ад імшы —
Пакінь яе металу.
Аддзяч спаўна душы
За неадумнасць палу.

Металу — ці ў глушы,
Ці ў клопаце плаціны.
Ёсць стомленасць душы —
Твой светлы скарб адзіны.

Матчыны рукі

*Удару я ў ладоначкі,
У залаты пярсцёначкі*

Ад песні маладой дачкі
Святлела гора цёмначы.
Ладоначкі далонямі
Рабіліся шурпатымі,

Ля ручая халоднага
Азябла зрэб'е праталі.
І залатой саломаю
Сяннік калоўся восенню.
З салоўкам сны салодкія
Ішлі за статкам, босыя.

На мурагі зялёныя
Ланцуг гадоў раскручваўся,
Сціскаў ён пальцы звёнамі —
Пярсцёнкамі балючымі.

Нажнічак колцы
Мулкімі
Пярсцёнкамі пасля былі,
Вязалі пальцы мукамі
І вузел не паслабілі.
Былі вы, пальцы маміны,
У злога швіва вязнямі.
Як не хапала краміны —
Напарсткам долю яснілі.

А з песні ўсё татулечка,
Сон да падушкі тулячы,
Прасіў дачку лагодную:
— *Не бі, не бі ў ладоначкі...*

Гады, як пласкадоначкі,
Спльылі.
Шуміць трысцё ўначы:
— *Не бі, не бі ў ладоначкі,
Не псуі, не псуі пярсцёначак!*

* * *

Уладзіміру Някляеву

Быў год,
Яшчэ з вайны галодны,
Стараўся кухар,
Мой сусед:
Ён скручваў пеўнікам галовы,
Клаў на калоду,
Клаў і сек.

Чакаў райрэстаран маўкліва.
А пеўні без галоў
Вакол
Яшчэ падскоквалі ў каліўі,
І кроў свістала з гарлякоў.

Наліпла на сякеру пер'е,
Кроў павыпальвала траву.
І ля суперніка супернік
Скакаў,
Згубіўшы галаву.

Туман зрабіўся саланейшы,
Ад перапуду сам не свой
Дабег да ўзмежка
Мой сланечнік
Са скручанаю галавой...

Балада пра ашыйнік

Як не на ўвесь раён
Шчанюк быў спрытны змалку:
Лавіў у лёце ён,
Валок на бераг палку.

Умеў гаспадару
У час паднесці танкі,
Узняць свае ўгару
Усе чатыры лапкі.

Брахаць на продкаў грэх,
Што моцы не дадалі:
Шчанюк меў гэткі брэх —
Аж якаталі далі.

А іклы, як цвікі.
Не дараваў нязгону —
Любыя кумпякі
Нашпігаваць мог з ходу.

Дрыжыце, бараны,
Звычайце да парадку!
Ашыйнік скураны
Ён выслужыў спачатку.

За пільны яшчэ нюх
Меў не адну падзяку.
Рос на вачах шчанюк
І вырас у сабаку.

Спасцігшы ўсе азы
Ў пакоях і на дачах,
Стаў забіраць прызы
На выстаўках сабачых.

На шыю медалі

За выжласць і адвагу
Ускокваць пачалі,
Як блохі на дварнягу.

На кім вастрыць клыкі?
Хвост закруціць — не ў гонар.
Не возьмуць выжлякі
След ад заслуг ягоньх!

Ні шью пакасіць.
Хоць вый ваўком у яме.
Ні гаўкнуць, ні ўкусиць —
Ашыйнік з медалямі!

Балада зімовага жаўранка

*И колокольчик, дар Валдая,
Звенит уныло под дугой.*

З рускай народнай песні

Як Вечавы ў палон
Па цараваму ўказу
Ад Ноўгарада звон
Забралі на абразу,

Павезла паміраць
Звон у Маскву ўсё тая
Гасударавы раць,
Як і указ, крутая.

Без голасу свайго
Хай воля галадае!
Замоўклага,
Яго
Давезлі да Валдая.

Згадаў званіцу ён —
Трон,
Роўны небу, гукі.
І ушчэнт разбіўся звон,
Як небасхіл, на гукі.

Ад бізуна
Віна
Ўцякла ў лясы густыя.
Асколкі ад звана,
Як знічкі,
Доўга стылі

Ды не зглушыць званоў,
Як перуноў,
Ніколі.
І у шаргунках наноў
Знайшла свой голас воля.

Вёз у абшар ганок
Крамолу без канвою —
Валдайскі шаргунок
Пра волю пеў,
Пра волю.

Плыла падзей рака,
Мяняў і здзек абрысы.
І голас шаргунка
Лавілі дзекабрысты.

Паркетны шаркунок
Круціўся ля прастола.
Залётны шаргунок
Тугой будзіў прасторы.

Нямоглы гнеў
Свіннеў.
Над змоўклаю турмою
Ці шаргунок звінеў,
Ці жаўранак зімою?

Ода дзвярынам

Бортам звяглівым былі
Пасляваеннай «палугаркі».
Але да завес пасваталіся
З вушака здравільы-крукі.
Былі ім пасля мацогоў
Нязвычайнымі мірныя гутаркі,
Лязгат звyczajнай клямкі
І дотык малечай рукі.

Іх шаравалі гальнём —
Ад фарбы адмыць стараліся.
Ім у далонь уеліся
Пісягі ад абцасаў, мазут.
Першыя хрыпла здароўкаліся
Дзвярыны з сонцам штораніцы.
Перад сном іх з сябе выводзіў
Хвастом сваім кот-страхапуд.

Было, і прыкладам білі,
І у завіруху грукаліся.
Я іх заклінаў, каб дрыжэлі,
Як грукнецца бацька дамоў.
Яны намярзалі і стылі,
Нам цёпла было перад грубкай,
Грэў нас яшчэ рэпрадуктар
Патэтыкаю прамоў.

Маліў, каб штогод дзвярыны
Здымаліся перад Калядамі.
Свяшчэннадзейства тварылі —
Аж кот забываў на мышэй.
На іх парсюка смалілі
Паяльнай лямпай кудлатаю.
Патэльня чакала скваркі.
Рабілася харашэй.

Ад злосці аж склыгталі,
Ад жалю балюча енчылі,
Ад абурэння грукалі,
Адводзілі ў цішы душу.
Брама ў святло і у свет,
Дзвярыны пасляваенныя,
Апошні раз зачыніцца
Не спяшайце за мной —
Прашу.

Светлапад

Снег злятае з неба —
пад

Позіркамі мглацца.
Вейкі веі.
Снегапад.
Белая ігліца.

Не хапае лапат.
Дворнікам і —
Злосці.
Снегапад.
Светлапад.
Маладое штосьці.

І дзяўчына ў плашчыку,
Лёгкім не па часе,
У чырвоную шчаку
Яблыку ўпілася.

Вечны вырай

Памяці Антона Бялевіча

Раптоўнай распачнасці быстра
Не суціхала,
Нямела доўга.
І галасіла над ім сястра,
Таксама веку не маладога:

— Чаму ж твая цёмная хатка?
Не будзе пісаць як, братка...

Адтала, найначай, ад слёз, ад тугі
Зямля яшчэ не зусім веснавая.
І дзень займаўся даўгі-даўгі,
І ў небе выраі веславалі.

Гула,
Ні на што не зважала шаша.
Хапала клопатаў у далакопаў.
І адлятала яго душа
Да вечных сяброў
З партызанскіх акопаў.

Тапырыліся каранёў вузлякі,
Каб сплесціся цесна
Над вечным зрубам,
Пляменнікі, унукі,
Радня, землякі
Развіталіся з жыццялюбам.
Ягоная вёска —
Як боль скразны —
Стаяла ўся з галавой павіннай.

А хто прыедзе
З маёй стараны
І схіліцца над маёй дамавінай?..

* * *

Лоне

Ганіце сум з ілбоў,
Дарэмна не тужыце,
Пакуль жыве любоў,
Як перапёлка ў жыце.

Жыве і жыць заве
Заложніцай нядзелі.
І жменькаю надзеі —
Яе гняздо ў траве.

Ад перайка яе
Шарэецца шарэнне,
Туман журбы ўстае,
Расце ў віроў карэнне.

Не давяраць бядзе
Расінцы промень раіць,
Паўдзён любоў вядзе,
Каханне помніць ранні.

Гарніце шум дубоў
І рэўнасць не тушыце,
Пакуль жыве любоў,
Як перапёлка ў жыце.

* * *

*Надаела жаркота-пякота...
Пяяла ўшацкае жніво*

Лета бабіна,
Смутнае лета,
Зразумела твая туга.
Успамінамі сэрца сагрэта.
Толькі чуе лядок нага.

Сукню прысмеркі прымяралі,
Вышылі пад імжу равоў,
І на выкаце
Стынуць каралі —
Бурштыновы шнурок журавоў.

Май надзею,
Бабіна лета,
Песня смутку
Не ўся дапета,
І мінула, нібыта жаркота,
І не ўся дапіта гаркота.

Вырыс беларускага лесу

Партызанскага лесу вырыс,
Ён выразны ля ўсіх дарог.
Ці падлетак-падлесак не вырас,
Ці лясун свой аблог
Не ўбярог?

Поле помніць красу васількамі.
Лес нязломны ў густой дабраце.
Чым часцей
Яго страх высякае,
Тым часцейшы
Зялёна расце.

* * *

Матулі наші сведчаць неўміруча —
Краса непадуладная гадам.
Садоўнік-час, што абразае сучча,
Вясною сам здзіўляецца садам.

Прывабная ў сваім адчаі круча
Дае развагу маладым слядам.
За звон ручча ручаецца прыручча.
Рачулка дазваляе быць ільдам.

Нас да саміх сябе бяда вяртае,
Як адыходзяць мамы ў нашы сны.
Спагада ў ранніх зморшчынках світае,
Сум развітання — у снезе сівізны.
Краса матуль адданасцю святая —
Ёй са спазненнем моляцца сыны.

* * *

Восень з дажджлівай уміг залатою
Стала, і добрымі ўсе —
Над жаўталісцем і над слатою,
Сцежкамі ў пудкай расе,
Над тумановаю белатою,
Сонцам, што спіць на лясе,
Над перазяблаю Палатою

Вочы дзяўчына нясе.

Не ачарнілі іх коні Батыя —
У першароднай красе
Ранішне-сінія і маладыя
Вочы славянка нясе.

Васількова балада

Ад жонкі першай —
Паўдурак сын,
З ім залатарылі па суботах.
У нядзелю, бывала,
Вясельны ўспамін
Раскашаваўся ў юхтовых ботах.

Ні калёс, ні камаш,
Дык і дзёгаць не важ.
Не ў пораў ганак
Шчаслівай падкоўцы.
Збіраешся, як Ярмош на кірмаш,—
З недалуг пацвельваліся местачкоўцы.

Прозвішча не насіць,
Як ярмо ж.
Не ўсім качацца,
Як нырцы ў сале.
— Ярмош, гаворыце,
Што за Ярмош?

Васілёк —
Так адразу б казалі.
Васілёк цвіў на каўняры бальшака
Кужэльна-крамнай кашулі мястэчка.
Не ела вочы
Грошай машка,
Не часта ў кубле ляпала вечка.

Кіпелі грэшнікамі ў смале
Клапотныя думкі
З зімы да лета.
Дзяцей як бобу,
І хлеб на сталі
Быў свой
Якраз да бабовага цвету.

Было не цесна ў хляве лычу.

А ліпу ў двары ўпадабала бусліха.
— Скулме ў бок багачу,
Свой сноп малачу,—
Гразілася восенню Васіліха.

З віна зеляна
У застоллі
Запяе яна,
Як застогне:

— Танцуй, Васіліха,
Прыдзіць Васіль —
Будзіць ліха.
Васіліха Васіля
Качалкаю зацяла!

Душа, сама сябе весялі!
Ставала лыжак,
Быў крыку лішак.
Адно што вочы,
Як васілі,
Цвілі ва ўсіх Васілішак.

Дочкі дынастыю
Ушчэнт звялі:
Люб'ка ды Наста,
Вольга ды Нінка.
Нарадзіцца мелася Надзька калі,
У Васілька й галава панікла.

Пад сэрцам цяжар,
Як жарства, залёг.
Прасіла жонка
Яшчэ не старая:
— Пабабіць па бабку схадзі,
Васілёк.
Кошачак і тых разбіраюць.

Як у ваду глядзела яна.
На помач ліха прыкльмаць рада.
Васількоў

Забрала вайна,
Разабрала Васілішак блакада.

Мала было равоў і канаў,
Каб трупы схаваць
З усяго раёна.
Івана-блазна,
Што статак гнаў,
Немцы застрэлілі як шпіёна.

Капаць акопы
Пайшоў Васілёк,
А для сябе не вырыў магілы.
У Васіліхі дахаты здалёк
Толькі вярнуцца
Хапіла сілы.

Сам бог падабрэлы,
Няйначай, збярог
Васількова сям'я,
Бо ўсе Васілішкі
З тыфозных баракаў,
З цяжкіх дарог,
З Нямецчыны
Дадому ўзяліся.

Перацярпеўшы і стыль, і цвіль,
Стаіўшы ў позірку
Жаль і сумінкі,
На падаконніку
Цвіў базыль
І чулівыя бальзамінкі.

Самотнее двор —
Аглухлы бабыль.
Ані бабовага цвету,
Ні маку.
Жыве толькі прыказка:
Хорша, базыль,
Не рассыпай табаку!

* * *

Табе найлепшыя радкі
Яшчэ я напішу.
Яшчэ я іх кармлю з рукі
І не ўзятаць прашу.

Яшчэ дзічэць пачнуць яны
І прагнуць вышыні.
Іх неспалоханья сны
На скрусе не жані.

Іх крыл трывожлівы ўскалых
Ускалыхне душу.
Ты толькі дачакайся іх —
Я аб адным прашу...

Чатыры літары

* * *

Вярні мне, час,
Вярні сакрэт забыты
Не ўмець сказаць,
А ўмець чакаць, цяпець.
Пытанні, як білеты на іспыты,
Перагасуй і лёгкія не мець.

Зашамаці ў лісці,
Сняжком нахрускай,
Як пальцамі нервовымі піжон.
Вядзі ў пакой той першы на Бабруйскай
У інтэрнат,
Які забыў на сон.

Як воблака авальнае, світальна
Там нада мною ўзыхдзе,
Акрамя
Тугі,
Пад змоўклы перамірг ліхтарны
Туманнай першакурсніцы імя.

Гукну яго,
І ўстураня хвалі
Усіх акіянаў адгукнуцца мне,
Яны для Валі ў радасным абвале
Адчуюць сілу ў сіняй гамане.

Вярні мне, час,
Вярні сакрэт забыты
Не ўмець сказаць,
Каб прашаптаць смялей.
Па першапутку ўсе сляды забытай
І нецярплівых зор прыспі вулей.

* * *

Аднойчы, аднойчы, аднойчы,
Не мае значэння,

Калі,
Я дня не адрозніў ад ночы —
Мяне твае губы ўраклі.

Аднойчы,
Дакладней, да скону,
Адчуў я, утрапёны,
На міг
Зрасельх сузор'яў аскому
На вуснах капрызных тваіх.

Бывала нам мулка і вузка,
Пялёсткі былі і сцябло.
Ды помню капрызныя вусны —
Чысцейшых ад іх
Не было!

* * *

Ліпень для мяне жаданы двойчы:
Першы ўбачыў ён цябе якраз,
І табой паўтораныя вочы
Будуць гэты свет любіць за нас.

Ліпень — лівень сонца,
Ліній згоднасць.
Спелая гаркота палыну.
Авіябальшак
Да Ўшачы з Гродна.
Смелая турбота бацяну.

Месяц твой
Святаму душы спрыяе
І гады адводзіць ад бяды.
Цвет ліповы
Цёплымі раямі
Ападае на твае сляды.

* * *

Я прыйшоў да цябе такі,
Быццам восеньскі прыпар, верны,
І далоняў маіх такі

Не астылі яшчэ ад зерня.

Зерні слоў я паперасяваў,
На ўзвей-вечер пусціў мякіну.
Я пра ўзрост свой
Паперу схаваў,
Твой узрост маладым пакіну.

У вачах маіх па вяслу.
Развіні ж вясёлак сувоі.
Я прыйшоў да цябе па вясну,
Восені мне хапіла ўволю!

Яшчэ адно прызнанне Палессю

Неба,
Як чоўна варажскага днішча,
Трэба —
Прасмоліць імгла.
Зоры,
Як вершы Жэні Янішчыц,—
З суму і са святла.

Сум свой і уцеху сумую,
Самую
Радасць адчуць хачу.
Зноў захварэў я табою,
Сумую,
Зноў ты ўвушшу і уваччу.

Весняга смутку вугольчык,
Затлейся,
Польмам ахіні,
З громам прачніся,
Паліся,
Палессе,
Ліўнямі дабрыні.

Любіць-пакіне,
Убарць ці Піна,—
Хай паварожыць май.
Хай крапіва,
Як зялёная кпіна,
Пройме душы адчай.

Хай храбусцяць жалудамі
Нявінна
Кормныя дабракі,
Тыя, што стануць
Дрыгвой квашаніны,
Чорныя вепрукі.

Мы цябе так асушаем,

Палессе,
Потым ва ўсіх нябёс
Пыл перасохлы прыбіць
Хоць увесь твой,
Пэўна, не хопіць слёз.

Хай твой бацян
Над апошнім балотам,
Ад асакі рудым,
Перажагнае
Спагадліва ўзлётам
Сум мой, як сырадым...

Бутайшчына

Землякі мае
Спяць у зямлі —
Адъшлі,
Засталіся ўспамінамі.
У зямлю ўсё сваё ўзялі,
Мне маё
На зямлі пакінулі.

З імі ціша і дабрыня,
Неспакой і згрызня
Са мной мае.
З-пад упірыстага караня
Шум прабіўся
У неба мройнае.

Ад журбы пасівела мудрэй.
Не спяшаецца вечнасць
З адплатаю.
Адскакаў сваё
Дзядзька Андрэй,
Цётка Вольга
Сваё адплакала.

Адпілікаў на скрышцы
Піліп,
Засталася без Грышкі
Грышчыха.
Скрып вятроў
Ды адчаю ўсхліп
Над вяселлямі,
Над ігрышчамі...

Памянуўшы маму маю,
За сяброўкай пайшла
Апёнчыха.
Быць спагадлівым
Сівер малю,

Не йаблыгаў хаця
Каб ён чаго.

Удава ля ўдавы.
Мужчын
Пагубляла па свеце
Войнамі.
Безыменны
Іхні спачын
Узышоў недзе зоркамі,
Хвоямі.

Боль жыве
Па Гайках, па Ваўчах —
Вытыркаюцца вёсак скабіны.
Разанула спакой па вачах
Павучынкаю
Лета бабіна.

Сцежкі лесу
Усіх звялі.
Крэўнасць
Склаала трывалымі рэдзямі.

Нам ляжаць
У адной зямлі —
Будзем зноў, землякі,
Суседзямі.

Туман ярам..

Спяваюць старыя Монічы,
Ласкава з песняй гамонячы,
То, як з надзейнай суседкаю,
Навіною дзеляцца рэдкаю,
То, як з жаданай нявесткаю,
Нашчацца, сумныя,
Радаснай весткаю.

А дзяўчына, як здаўна вядзецца,
упусціла залато вядзерца,
засмуціла казакова сэрца...
Зацвітае верасамі выдма —
за туманам нічога не відна,
за туманам, а ці за слязою?

Толькі песня ведае пра тое.

Ані слова не манячы,
Сонца молячы,
Слязу туманячы,
Спяваюць Монічы.

І дасвецце само ў начы
Ключы
Забірае,
Сонца адпірае,
Што тамілася за барамі...

* * *

Не стомлены ў журбе,
Ні ў маладой забаве,
Конь каласы скубе
Рахманымі губамі.

Конь сумна-малады,
І жыта маладое.
З падковамі сляды
Сплылі з якой вадою.

Ані па кім іржаць,
Ні паскубаць травы з кім.
Густая сенажаць
Маўчыць над Ваўкавыскам.

Ні воўчага выцця.
Адно журба жывая.
Нібыта з забыцця,
Конь з прыцемку ўспывае.

Каб хто падзеў аброць,
Каб хто прагнаў з патравы.
Хоць жыта блоць
Тут,
Хоць
Смакуй начныя травы.

Як вушы ні вастры,
Ніхто не кліча:
«Косю!»
Пагоні і кастры
Зляглі ў адным пакосе.

Ці будзе балазе
Зімой з'інеластогай?

Конь
Мой адчай вязе
Выбоістай дарогай...

Мой першы смутак

Сунецца соннае сонца,
Як пані.
У хмарах шпары
Зашпакляваны шпакамі.
Трывожна прысмерак пахне
Даверлівымі губамі
І першым спатканнем.

Пахне ўпартасцю
Цела падатлівага,
Халадком дзікага вінаграду
На вулачцы ціхай Гародні.
Верасень з дрэў
Лістамі бярэ падаткі.
Пахне гурочнікам кмен,
І кменам — гурочнік.

Мне падабаецца
Вераснева каўбойка стракатая,
У якой ён
З братам старэйшым сваім
сустракаецца.

Сышоўшыся,
Не забываюцца парукацца
І, як заведзена,
Пабарукацца.
Аж вераб'і вылятаюць з надстрэшша —
Гэтак рукамі й нагамі
Браты малоцяць.
Насядае старэйшы,
Не здаецца малодшы,

І ўрэшце —
Жнівень
знізу,
Верасень —

уверсе!

Мой малады
Сарамлівы верасень
На вулачцы ціхай Гародні,
Ты да мяне не вернешся,
Мне без цябе
Гаротна...

Арабіна для іншых даспела.
Дагэтуль блукае
Звыкла
Мой першы смутак нясмелы
Па вулцы, якая
Знікла...

Вы так і не бачылі Гродна
Увосень
Пасля дажджу?
А я арабін ягоньх гроны
Дагэтуль яшчэ халаджу.

Жароўні маіх далоняў
Яны прасвечваюць,
Як сукі.

...Дождж дахі прадаладоніў,
Праімжыў сасоннік сухі.

Нібы з прадоння памяці,
Рантам
Усё ўсплываць пачало.
Сабор суровы
Хмары пакратаў,
Паказаў спачатку чало.

Бялела бялізна.
Віднела.
Святлелі двары,
Дамы.
Дно гараджанкі Гараднічанкі
Днела

Ад лапак гусей на жвіры.

Успываў тратуар халодны,
Прапахлы лістам,
Як гай.

Ідзі і —

magistrat m. Grodna

На сцёртых плітах чытай.

Старажылам спакойным самым,
Што знае —
Спяшацца дарма,
Усплыў старажытны замак,
А Нёман усё драмаў.

Дыміліся лёгка аблогі.
І мне праз усе скразнякі
З гадоў успывае
Далёкі
Позірк Нёманавай дачкі.

* * *

Васілю Быкаву

Мы на агонь глядзім
Пры вогнішчы рудым.
Як схімнік-нелюдзім,
Знікае ў неба дым.

Гарыць агонь-багач
І цемру й ціш ірве.
Цень жудасці,
Пабач,—
Ступае па траве.

Няйнакш
І прашчур наш,
Укленчыўшы агню,
Узняў свой позірк
Аж
Да зор
Упершыню.

Зглыдаў агонь датла
Галля рудую медзь.

І нам пасля святла
Страшней у змрок глядзець...

Гаспадыня Медэо

А рачулка Кымасар,
Гэта значыць: Хто пяройдзе.
Шлях атар.
Грымотных хмар.
Хто пяройдзе — рэха знойдзе.

Рэха ўзяў рахманы лог,
Што пралёт
За Алатау.
Завірухай цёплай глог
За абвалы залятае.

Праваднік наш ведаў, дзе
Перайсці рачулку гневу.
Смела нас вядзе, бо йдзе
З гаспадыняю Медэо.

Туфлі гарадскія з ног —
Гаспадыні можна босай.
І вясёлка ста дарог
Пад рукой — вясёлы посах.

Куюк Су да жартаў звык,
Ледаскуры, загарае,
Хмурыць бровы ледавік,
Заняволены гарамі.

Гаспадыня ўвішная,
Бо ў гасподы крок шырокі:
Цішыня,
І вышыня,
І ахвярныя аблокі.

Джайляу¹

На ўзроўні аблокаў дзяржава
Суверэнная з даўніны
З абветраным імем
Джайляу,
Дзе ў правадырах чабаны.

Прахопіцца золак паджары —
Спяшаюць хутчэй жыхары:
Атары
У горы — праз хмары —
Рачулкі з захмар'я з гары.

То сквар, то мароз паганяты.
Брыдуць перавалаў валы.
Як дзеці,
Плачуць ягняты.
Дзяржаўна маўчаць арлы.

Утуманелай сцяжынкай
Шлях Млечны дыміцца ўначы:
Хоць зоркай аб зорку дзынкай,
Ваду ледзяную п'ючы.

Чабан сваім войскам прывечаны,
Адказны за травы, цяпло.
Камшы —
Яго скіпетр спрадвечны
І трон,
Дзе не ўдрэмлеш,—
Сядло.

Ты можаш блакіт і віхуры
Адчуць і цаніць спаўна,
Пабыўні ў авечай шкуры
І у кажуху чабана.

¹ Джайляу — летнія выпасы ў гарах.

Пад вярбой вада...

Над цішай
Сквар навіс,
Рве
Прамянёў пастронкі.
А маладая кыз
Бярэ
Ваду з калонкі.

І з поўнага вядра
Каня
Ласкава поіць.
Чарняявая зара
Трымае
Лёгка повад.

На гэткім паваду
Пайшоў бы сам ныйначай
Не толькі па ваду
З адчайнасцю юначай,
Ды пад вярбой ваду
І дзеўку маладую,
Што сівер не шкадуе,
Згадаеш на бяду...

І стане гарачэй
І ад спякоты ў стэпе.
І ад начэй вачэй
Адвесці позірк лепей.

Вада жыве ў вядры
Халоднаю спякотай.
Засмяглыя вятры
Аблізваюцца ўпотай.

Конь для прылікі дзьме,
Конь п'е ваду без спешкі.
А ў дрогкім люстры дзве
Асмужаныя ўсмешкі.

* * *

Я падштурхнуў плячом
Хмару,
Як човен з ліўнем,—
Каб залілася плачом
Там,
Дзе дажджу малілі.

Човен мой плыў у гарах,
Бы ў снегавых кар'ерах,
Громам прачнецца страх —
Стукнецца толькі ў бераг.

Лёгка на вышыні,
Хочацца —
Нахініся
І навальніцу штурхні,
Хай адчуваюць унізе!

Покуль угору зноў
Вернецца навальніца,
Многа бясхмарных сноў
Богу дажджоў насніцца.

Хмары даўно сплылі.
Я, дзівачына, думаў —
Так бы зганяць
На зямлі
Хмары самоты і суму!

У Джолсііта Малдасанава

Выбіраюць куртку з гурту —
Рэжа рэпліка.
Мы не выбіралі юрту —
Выбраў стэп яе.

Сее час людзей на сіта
Ды на самае
Частае.
А Джолсііта
Малдасанава
Надзяліў арліным зрокам
І атарамі.
Чабана гады — няўрокам! —
Не астарылі.

Юрта белая ва ўзорах
Чорных ластавак.
Задзівіўся кражу ўзгорбак
З ценю ўласнага.

Як ад сонца,
Гаспадыня
Злёгка жмурыцца
Ултусар¹ —
Па кожным сыне
Сэрца журыцца.

Пяць пасажніц,
Шэць нашчадкаў
Бацьку выняньчыла.
Завірухамі няшчадна
Юрту выенчыла.

Спёка выла, як аўчарка
Сухарэбрая...

¹ Ултусар — жаночае імя, даслоўна: нарадзі сына.

Тостаў сварка.
Ходзіць чарка —
Дно сярэбранае.

Тут праходзіў
Шлях Шаўковы —
Кірмашовыя
След усіх краёў
Падковы
Памяжоўвалі.

Млечны Шлях,
Ці Шлях Шаўковы,
Трэба ўгледзецца.
Глык апошні капітковы
Коўш Мядзведзіцы.

Закальхвае паветра
Кавылёвае.
Каркалінскі стэп
Павер'і
Дамалёўвае...

Вышыня

Хцівасць і паспешнасць задушы —
Дол з нябёсамі вядзе бяседу.
Птушкі,
Чабаны
І мурашы
Уладараць тут.
Гадзюк ні следу.

Луг альпійскі, як Алімп.
Святла
На вясёлкі і на німбы хопіць.
Вышынёй распятага арла
Позірк сквалны цэлы свет ахопіць.

З крапінкамі белымі ірыс —
Кроплямі блакіту маладымі.
Паўтараюць гор любы абрыс
Аблачын нядоення вымі.

З небам парадніўшыся,
Зірні,
Як рачулкай свеціцца лагчына.
Лётаць і лунаць
На вышыні
Маеш права —
Поўзаць немагчыма!

З соскай,
Быццам сысунок
З пятакком салодкім дужа.

У ракеце юрты ўсе
Мы ляцім,
Нібы ў Сусвеце.
Даганяюць пакрысе
Горы —
Думныя суседзі.

Адзін з арды

Адзіная арда —
Адзіная бяда,
Адзіная раскоша і галеча.
Знішчаў і забіраў —
Нічога не шкада.
Здавалася, увесь свет
Нясе заплеччу.

Па поўнях маладых
Ён вёў гадам падлік.
Усё агульнае ў агульным лесе.
Сам ад сябе ўцякаў
Качэўнік, рабаўнік —
Свайго нічога ў ім не засталася.

Кыз ямшчэк¹

Кыз ямшчэк —
пагодныя пагоркі,
Смутная смуга.
Кыз ямшчэк —
палын палюча-горкі,
Як туга.
Кыз ямшчэк —
нябуджанья грудкі,
Пудкія грудкі.
Кыз ямшчэк —
сябе баіцца, прудкі,
Рух рукі.
Кыз ямшчэк —
дыханне тоіць вечар
Спеўных аблачын.
Кыз ямшчэк —
сябе баіцца вечнасць
Аблічыць.

І арлу з захмар'я ў подых пахкі
Ўпасці ўніз ямчэй.
Пырхнуць думак грэшных курапаткі —
Кыз ямшчэк...

¹ Кыз ямтчэк (казахск.) — дзявочыя грудкі, назва даліны.

Стэпы краявід

Хоць дажджавых зярнят насей
На цень свой,
Скнара хмара.
Прысеў
Бязбожнік верабей
На веташок мазара.

Ці моліць лівень
Верабей,
Ці просіць корм надзённы.
А на ўзвей-вечер сухавей
Пускае верацёны.

Хапае прадзіва яму —
Сіпіць пясчаны прысак.
Асфальта чорную кайму
Мінуў віхор без рызык.

Як свечкі зроку,
Як слупкі,
Мільгаюць верацёны.
Бо сухавей —
Кашчэй сляпкі —
У лютасці шалёны.

Аж усыхае —
Саван тчэ,
Каб пахаваць жывое.
Накруціць нітак
І ўцячэ,
Забьўшы на сувоі.

І зноў салёных траў спакой
Не цішыцца ў размаху,
Пакуль рачулкай трапяткой
Стэп не прагоніць смагу.

Сакавік

Не збудзілася дзённая тлумата.
Шлях мой дадому — у небе там.
Будзіць на досвітку Алма-Ата
Высвістам,
Пошчакам,
Шчэбетам.

Быццам бы вынеслі клеткі ў двор
З птушкамі экзатычнымі...
Снег яшчэ стыне на шчоках гор —
Гэта яго не тычыцца.

Сняць арыкі перасмягла звон.
Цепліць хмурыны прозалаць.
Міг —
І няпрошаны каркат варон
Лірыку скрэсліць прозаю!

Я прыкмячаю як беларус:
Снег яшчэ ў снежкі качаецца.
Ён надышоў, Новы год —
Уруз.
І сакавік канчаецца...

* * *

Планета ўся ў радзімках родных стрэх,
Адкуль мы ўпершыню на свет зірнулі,
Дзе нас знайшоў
Наш першы плач і смех,
Дзе пот расой апаў на луг кашулі.

Усеялі знаёмы твар Зямлі
Радзімкі стрэх,
Як ластавінне, густа.
Каб з найдалёкіх зор
Сыны змаглі
Угледзець родную з-пад хмарнай хусты.

Адкуль імкнецца ўсіх турбот бруя,
Бярэцца слова,
Што гучыць праўдзіва,—
З радзімак тых складаецца
Радзіма,
Але радзімка ў кожнага — свая.

АМПЛІТУДА СМЕЛАСЦІ

1989

* * *

Якія будуць сніцца сны
Нашчадкам нашым:
Ці дзень вясны,
Ці цень сасны,
Ці шум лясны,
Ці нашум?

Ці неба зорнае прыкмет
Для іх значэе —
І казак свет,
І след камет
Не будзе мець значэння?

Ці хопіць памяці званоў
Званіць у заўтра,
Прачнецца зноў
Трывога сноў
І мы, як дыназаўры?

* * *

Наведвайце бацькоў,
пакуль яны жывыя,
Пакуль дымяцца коміны —
нагрэйцеся ў бацькоў.
Калі адчай вякоў
гайнёй ваўкоў завые,
Не трэба анікому ён,
сум ля сляпых слупкоў.
Пішыце ім часцей,
спакоем ахінайце,
Як ахіналі некалі
Яны ўсе вашы сны.
Без бацькавых надзей,
без ціхай ласкі маці,
Куды б ані заехалі,
вы будзеце адны.
Вы маладыя ўсе,
пакуль бацькі старыя
Жывуць няўмольным клопатам,
каб вам лягчэй было.
А на глухой страсе,
якую вецер крые,
Бацяў забытым клёкатам
нясе ў гняздо цяпло.
Бацькі глядзяць на свет
шпакоўнямі пустымі,
Адкуль у вырай вымкнулі
вясёлыя шпачкі.
А крылаў лёткі след
трывогай жалю стыне,
І выбягаюць дымкія
сцяжынкі нацяпкі,
Спяшаюцца паспець
душою разгавецца,
Пакуль, спагады просячы,
на выстылым галлі
Трымціць лісток ледзь-ледзь
бяссонніцай на вейцы,
Пакуль завеі ў распачы
шляхоў не замялі.

ДАМОЎ

— Дамоў! — гукае маці
Дачушку.
Дзе яна?
Спакой туманнай масці
Пасецца ля акна.

— Дамоў!
Не хоча неслух
Ісці ў начны палон,
Дзе ціша ў мяккіх крэслах
Забыты бачыць сон.

— Дамоў!
Свае народы
Вясной вяртае край.
Матулін голас родны,
Гукні мяне, парай.

— Дамоў! —
Спрабуе скруха
Гукаць мае гады
Туды,
Дзе будзе глуха
І у дождж, і у халады...

* * *

З-за парога роднай хаты —
З запарожжа
Пачалося падарожжа
Ў запарошша,
Дзе пароша запрашала
Ў заварожжа,
Дзе на шчасце варажыла
Раздарожжа...

* * *

Мне дома цяжка заснуць,
Пакуль ува мне засынаюць
Неба, ад жаўранкаў ажаўранелае,
Што для мяне іх раней разбудзіла;
Нечапаныя вішні ў цвечце,
Якім нецярпіцца зірнуць у студню;
Дзьмухаўцы-жаўтароцікі,
Ад вугольчыкаў пчолаў пякучыя;
Рэчка, дзе плёхае пранікам плотка,
Мыючы дзецям сваім кашулі;
Луг, дзе трава раскашуецца,
Як маладая чупрына мая даўно;
Мятлік гарачы, які раскрывае крылы,
Правяраючы недаверліва, ці ягонья;
Лугавіна, што ператрасае пярыны з зімы,
Аж завейна ад цёплага пер'я кнігавак;
І, вядома ж, абавязковы бусел —
Ён на традыцыі даўняй
Мусіць мой сон пераксціць,
Як некалі гэта рабіла мама,
А цяпер яе дома няма.
Я чакаю, пакуль яны ўсе заснуць,
А пасля іх прашу, заклінаю ласкай:
Сноў маіх не мінаць анідзе —
З імі ўсюдых я дома буду...

* * *

Дрэвы за душой не носяць злосці.
Мы на іх з сякераю, з пілой.
А яны прытуляць на пагосце,
Плачучы па нас жывой смалой.

Мы іх папялілі, карчавалі,
Ворыву пакінуўшы прастор,
А яны за намі качавалі,
Не ўшчувалі, тоячы дакор.

Дол умураваўшы камянямі,
Дошкамі трывала ўслаўшы дно,
Мы да дрэў адносіны мянялі,
Мы іх запрашалі пад акно.

Ды, перасяленцы, з недаверам
Дрэвы чулі шум свайго галля,
Як ні называлі
Паркам, скверам
Іхнія калоніі пасля.

Хаты, што і з краю
І з бярвення,
Цвёрда высылаюць гарады
На былыя месцы пасялення,
Дзе шумелі дрэвамі,
Туды.

Слыху не стае густота спеву,
Воку —
З пальцаў плота гладыша.
Як сабе,
З гадамі верыць дрэву
Неадзервянелая душа.

* * *

А пад сном матулі асака...

Аляксей Пысін

На вечны твой гарод
За плот глухі, жалезны
Паслы тваіх турбот
Няпрошана залезлі:
Асот і крапіва,
Трыпутнік і макрыца
Сівая галава —
Рамон святлом іскрыцца.

І плача, змогшы тлен
Загону ўсёўладаркі,
Слязьмі сухімі кмен
З забытай гаспадаркі.
Саміх нябёс ганцы,
У памяць гаспадыні
Набожныя званцы
Прынеслі смутак сіні.
Дзядоўнік падыйсці
Наважыўся з зароўя.
Усё як у жыцці —
Пяшчотна і сурова.
Сярпом і секачом,
Матыкаю кривою
Дзе з песняй,
Дзе з плачом
Ты білася з травою,
Старалася штодня.
А я чапаць баюся:
Зялёная радня
Яна ў адным хаўрусе.
Стаў аблачынкай дым
З жыццёвага надзела.
Зайздросцячы жывым,
Трава пазелянела.
Узгорак у мальбе,
У яго таксама сёння,
Як некалі ў цябе,
Зялёныя далоні...

КАЎЧЭГ

Жыла чаканнем летняга цяпла,
Была для ўсіх
Прыветлівым начлегам.
З вайны,
З патопу попелу ўсплыла
Хаціна наша
Ноевым каўчэгам.

Каўчэг хістаўся часам ад вятроў.
Азяблых пас ад голаду вадзіла.
Да лесу, дзе шумела столькі дроў,
Было далей, чым да якога дзіва.

За печкай ціха грэлася цяля,
Вялікадне
Кудахтала ў падпечку.
Агонь, што закліналі з вугаля,
Надзею цепліў
Хліпкую, як свечку.

Жылі ў каўчэгу
Дым і дамавік,
Галодны кот
І адпаведна мышы.
Ступаў мароз —
Ляютны ламавік —
Па бруку так,
Што чуў яго Ўсявышні.

У шыбіне ані прахукаць тхло.
І пара ледзянела на дзвярыне.
Нячысцік выў —
І ў коміне гуло.
І пары
Кожнай не было тварыне.

Не голуб —
Іх звяла блакада ўсіх —

З аліўкавай галінкай,
А варона
Апавясціла, што патоп аціх.
Ад крапівы
Цвіло ў вачах зялёна...

ПІЛІП

Прасілі талакою:
— Піліпе, шавяліся,
Сыграй ты нам такое,
Каб грошы завяліся!

Нібыта з ганарлівай
Залёткай чубіў спрэчку,
З суседкай гаварыў ён,
А голас слаў за рэчку:

— Цераз рэчку жэрдачка,
На тым баку сэрдачка.
Клічу-клічу,
Не чуіць,
Няхай з богам начуіць!..

Не спаў у футарале
Смык у яго ніколі.
Шляхціянкi-хутаранкі
Н спалі ў наваколлі.

І ў смаляной кабылкі
Ён мог дабіцца згоды.
Памылкі,
Як абмылкі,
Змывалі часу воды.

Красунь у лес ад плётак
Вёў смелы смык Піліпаў.
З гнязда не раз
Падлётак
Ягонаі долі выпаў.

Нагамі чуў Еўропу,
Піліп ішоў з палону
Да маладога крону,
Да ўшацкага булёну.

І зноў іграў вяселлі,

Вірыў-юрыў ігрышчы.
Як гусі, палі-селі
Снягі гадоў на ржышча
Жыццёвага загону,
Дзе ўсмак пасмычў гора.
А спрыт ляцеў з адхону,
А стома лезла ўгору.
Бо скрыпка пасумуе
Не доўга, для парадку,
Дый пра сябе самую
Загадае загадку:

— Авохці мне,
Пяць на мне,
Шосты строчыць.
Што ж ён хочаць?

А клопаты паслугай
Яго не абміналі.
Хадзіў па лузе з пугай
І у небе камінарыў.
Ішлі паволі з поля
Звяздоні ды Букеткі,
Давалі скрусе волю
Ссівелья суседкі.

На ўзлеску адшкадуе
Ялінку маладую —
І комін граў трубою,
Вітаў зіму я?урбою.

Чаму я пра Піліпа,
Веселуна з пасёлка,
Успомніў?
Смутак-кльпа
Ідзе здалёку золка.

Завея загалосіць
У незабытым краі,
Здаецца, спеў узносіць —
Піліп на скрыпцы грае...

ЯБЛЫНІ

Адны па лавачках ля муроў
І днююць, і вечаруюць.
А думкі днеюць там, ля двароў,
Сякуць ахрап'е, з поля кароў
Чакаюць,
На лехах шчыруюць.

А думкі ў госці ідуць да радні:
Кумы частуюць,
Клапоцяцца сваці.
Балюча ўспамінам —
Які ні крані.
Старыя яблыні,
Іх карані
Не прыжываюцца на асфальце.

РУНЬ

Яны ў вайне навечна засталіся,
Палі вайны засеяўшы сабой.
Палеглі за пагоркі,
За сталіцы.
Спакой
Рунее іхняю сяўбой.

У мірнае зямлі на далані
Балюча важыць
Зерне цішыні.

ХАЛОДНЫ ПРЫТУЛАК

Тых, што жылі
Пры бамбёжках і пры абстрэлах
І пасля,
Ад цішыні не аглушшы,
Выжылі,
Сынкі-пестункі ўладкоўваюць
У дамы прыстарэлых,
Дзе перад старымі крыўды
Перадкуюць выжламі.

Дзеткамі рай абяцаны
На самай мяжы з апраметнай —
Спачатку бацькоў
У горад вязуць з куфэркамі,
А пасля,
Атрымаўшы па іх дадатковыя метры,
Збываюць, як мэблю старую,
Каб інтэр'ер не кавэркала.

У дамах прыстарэлых
Сцены з бёрнаў абразы,
Столь з аглухлай тугі,
З адчаю маснічыны.
Туды, як з блакады чэргі,
Далятаюць спагады фразы.
Там выбухам глушыць спакой —
Пасынак ласкі знішчанай.

* * *

Ці перспектыўнае сяло,
Дзе густа жыта каласіла,
Дзе нема гора галасіла,
Вяселле песнямі гуло?

Ці перспектыўнае сіло,
Што словам матчыным нашчадка
У палон адданасці няшчадна
Невынішчальнасцю ўзяло?

Ці перспектыўнае святло,
Што пад калыскай заяснела,
Каб гадала мару смела
Надзеі ранішняй жытло?

Ці перспектыўнае чало,
Што, зняўшы шапку-аблавушку,
Падпільнаваўшы думкі птушку,
Хмурнець ласкава пачало?

На ўсё,
Што будзе,
Што было,
Адкажа час без пашай спешкі,
Пакуль блуканняў нашых сцежкі
Знявагаю не замяло.

* * *

Хат болей, чым людзей.
Цямнее вечарамі,
І ціхі ўецца ўранні
Дым з комінаў радзей.

Галлём жыцця да дна
Пазагаціўшы гаці,
Дасюль у кожнай хаце
Яшчэ жыве вайна.

Жывыя вочы хат
Глядзяць праз пальцы дошчак,
Як скача босы дожджык
Па лехах наўздагад.

І хаты ў бабылі
Пайшлі б,
Ды моцна гэтак
Двароў,
Хлявоў,
Паветак
Трымаюць хатулі.
А галасы надзей
У даўнім перапудзе
Лукаюць:
— Дзе вы, людзі?!

Хат болей, чым людзей.

БАЛАДА ЖАХУ

Жвірам аслепіць адчаю вока
Просьба малых да ката:
— Не засыпай зямлёю глыбока,
А то пас не знойдзе тата...

ВЕТРАЎ СОН

Паклаўшы мех пусты над галаву,
Сніць вецер
Стог, заваяны снягамі.
У сена маладзік
Залез з рагамі,
Яму крычыць хмурынка:
— Я пыву!..

Перазалее вецер да касцей,
Пацягнецца пад ранне,
Пустадомак,—
Сняжок з галін
Пасыплецца гусцей,
Па сухадолах —
Выстылых стадолах.

І доўга вытрасае цішыня
Начной трывогі крошкі
З кішаня...

* * *

Уладзіміру Кавалёнку

Мы толькі ходзім па зямлі,
А думкі нашыя ў нябёсах.
І Млечлы Шлях,
Як вечны носы,
Відзён з туманнай аралі,
Каб не забыўся напамін,
Што зоры —
Нашых мар радзіма.
І зорамі вачэй глядзім мы
На зорны пыл былых сцяжын.
Па зорах вызначаем лес,
Па зорах на зямлі варожым.
І трызнім даўнім падарожжам,
Якім нізрынуты з нябёс.
Перабіраюць нашы дні
Для памяці
Ружанец зораў,
І незямнога смутку жораў
Нас кліча ў вырай вышыні.

З ВАЙНЫ (Вечны абразок)

Ш горную смела —
Вайна адгрымела.
Ный, скруха тупая,
На раны хапае
Чыгуначнага палатна.

Прыгруквалі колы:
— Да д-дна!
І чулі магнаты:
— Дукаты — дукаты!..
І чулі салдаты:
— Дахаты — дахаты!..

Круціліся колы,
Быў кожны вясёлы.
Вайна адсмыслела
Чарговая,
А новая
Порах прыхоўвае...

ЛЯСНАЯ ПАШТОЎКА ГЕНАДЗІЮ БУРАЎКІНУ З ПЕРШАГА СНЕГУ

Дабраў лістапад барышы,
І снежань над ім нахіліўся.
Ахапісты снег на галінах,
Як першы цяжар на душы.

Бялеюць завеі сляды,
Глушэюць далёкія крокі.
Надзённай трывогі сарокі
Вяшчуюць — ідуць халады.

А з полацкіх стольных бароў
Да полымнаствольх ушацкіх
Вятры пачынаюць спяшацца,
Як некалі мы з вечароў.

Не угрэецца на сівярах
Твой шлях перазяблы да школы.
І позірк матулі вясёлы
Дагэтуль прыхмарвае страх:
А дзе ён, а як там сыноч?
Надоўга дарогі забралі.
За горамі, ці за барамі,
Ці ў казцы смяецца званок?

Салодкае слова дамоў
Паволі ў гаркоце растане,
І урэшце настане расстанне,
Нібы цягнікоў ля Грамоў.
У станцыі ціхай адкуль
Імя навальнічнае гэта?
Тут паша нядаўняе лета
Развязвала смеху хатуль.

Ды сум ускуліла зіма,
Відаць, ненадоўга на плечы.
І рады мы кожнай сустрэчы,
Пакуль той апошняй
Няма...

* * *

Любуецца восень
Хусцінкай рудою.
Суседка сівелая,
Як заінелая градка,
Мадоннай
Трымае перад сабою
Качанятка.
Нібы немаўлятка.
І мне, спавітая
Хрупаткою смугою,
Падміргвае хітра
Загадка:
«Сорак насавоў,
А усе без рукавоў?»
Не з пустымі рукамі
Вуліцу пераходзіць
Сарочьха.

Ласка мяне сустракае,
Смутац дамоў варочае?..

* * *

Паштовая скрынка
На прыстарэлай бярозе.
Калісьці лясістая
Зглухлая вёска Лясіны.
Хаціна пры самай дарозе.
Вяроза пры самым парозе.
Асенняга смутку скрыпка
Наўколле абгаласіла.

Чакаюць пяшчотна
Лістоў ад сыноў і дочак,
Вайну ўспамінаюць
Старыя, што тут засталіся.
На сэрцы ранні лядочак —
Скупы ад дзяцей радочак.
І у скрынку ляцяць паштоўкі
Спагаднага жаўталісця...

СТАРАЯ РЫГА

Vesa Riga —
Старая Рыга,
Вечная — удакладніць хачу.
Не здзівіўся б
Туроваму рыку,
Вулачку б саступіў рагачу.

Змоўкла вежа парахавая —
Палюбоўніца бога вайны.
Папрасі — і перахавае
Ад зімы
Да вясны перуны.

З навальніцамі
Процьму мелі
Тых размоў,
Дзе не ўчуеш слоў,
Зыркапёрыя дахі прыцьмелі,
Як абнылыя крылы арлоў.

Каб на Шлях перакінуцца
Млечны,
Тут жа
З даху на дах ступаў,
Уцякаў ад паліцыі
Плекшан —
Той,
Што Янам Райнісам стаў.

Тут эпохам усім прасторна,
Вольніца —
Ні кійка,
Ні кіўка.
І вітаецца
Вулка Гісторыі
З вулкамі Каваля,
Мясніка.

Вулачкі,
Вы сваё адвазілі —
Конь Вялікі
І Конь Малы.
Сталі вуліцай Вальнай
Знясіленья
Крапасныя былыя валы.

Кожны вал
Быў, як вол цярплівы,
Шмат цягнуў на сваім гарбе.
Штормы войнаў,
Спакою адлівы
Захлыналіся ў барацьбе.

Vesa Riga —
Успамінаў вечы,
Незабыўнасці гамана.
Тут сумуе па-чалавечы
Аўдавелая даўніна.

* * *

Ёсць самазабыццё начы,
Асвечанае згодай цела.
Як потым сэрца б ні хацела,
Яму нікуды: не ўцячы

З няволі радаснай тае,
Дзе толькі вочы,
Толькі рукі,
Дзе,
Покуль ціша растае,
Сябе саромеюцца гукі.

Хоць за сабою сам сачы
Люцей, чым наглядач астрожны,
У цемру светлую начы
Спяшацца будзе
Дзень твой кожны...

**РАЗВІТАННЕ
З УЛАДЗІВАСТОКАМ**

Бочка плыве па ром.
Хваля легенды пялегвае.
Яхта
 гусіным пяром
Піша марскую элегію...

* * *

Успомніш пра асцярогу,
Што верыць прыкметам вучыла,
Калі пераходзяць дарогу
З пустымі вачыма...

ЯГО ВЫСОКАСЦЬ

Яго Высокасць
Тэлеграфны слуп,
Адзервянелы ў аднастайным гудзе.
Ён з вышынёй узяў нябесны шлюб,
З лясной гушчарні выбіўся на людзі,

У доўгіх аксельбантах правадоў,
Ад чашчак заслуг увесь зіхоткі.
Там, на прагалах,
Лезуць аднагодкі
Да сонца,
Не шкадуючы сукоў.
З яго знялі
Карэлюю кару.
Дазволілі стаяць насупраць лесу.
Гніе ў зямлі,
Ды цягнецца ўгару,
Як пепасрэдны праваднік прагрэсу.

Крутая служба
У кадравіка:
Гудзе ў мароз,
Скіпаецца ў спякоту.
І успамінае, як, здаравяка,
Яго на руме ўскочвалі з пакоту.
Ад год маіх малых
Яму хвала!
Слуп тэлеграфны
У гарод калісьці
Прыйшоў — і нашу хату да святла
Ён прыгчасціў,
Каб прыцемкі зваліся.

Яго браты
Наш паднавілі зруб.
Ані забыць мне радасць маладую.
Яго Высокасць
Тэлеграфны слуп,
Высокіх слоў яму не пашкадую!

* * *

Мы ўсіх мужчын раўнавалі
Да нашых матуль аўдавелых.
Пасталелыя ранавата,
Мы іншых крыўдзілі смела.

З вайны мы махру курылі,
Бацькоў сваіх пераймалі.
Мы толькі ўласныя крыўды
Да сэрца блізка прымалі.

Баяліся — мамы ласку,
Што нам належыць,
Падзеляць.
Вось вырасцем — і палацы
Паставім з такой падзеі.

І мам забяром з сабою —
З упартасцю прысягалі.
Апошніх надзей забойцы,
Мы вольныя ў свет сягалі.

Маленькія эгаісты,
Што ведалі мы пра самоту?
Завейна
Адной галінцы
Застацца гібець зімою...

* * *

Загадай, у сасны якой
Паляцела зялёная вейка.
Гэты зачаравала спакой
Чараўніца альбо чарадзейка?

Любіць вечнасць
На нейкі міг
Запыніцца над возерам слыхам.
І збаяцца сябе саміх
Хвалі патурбаваць ускалыхам.

З вершаліны да караня
Зарыпіць
Дрэва вечнага руху.
Перадасць цішыні цішыня
Ашчаджальніцу радасці —
Скруху.

І ўсплывуць адгалоскі віны
У душы над сасной-векавухай.
Затанулых цэркваў званы
Чуе вечнасць.
І ты паслухай...

ДРОВЫ

Сукаватыя, шчогыля
У градах, у кастрах
Пацеюць смалою,
Як мёд у скрылях.
Лётаюць,
Петраюць на сівярах,
Каб ласы агонь
Зімавеям па страх
Смактаў смаляныя
Соты з калоды,
Па-мядзведжаму жмурачыся
Ад асалоды.

**ДА ПАРТРЭТА
УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА**

Дзіця з вачыма празарліўца,
З душой, пакрыўджанай на свет,
Зірне — і будзе фраза ліцца,
Нібыта клёкат праз арліцу,
Як несупыннасць праз Тыбет.

Адчай з прарочымі вачыма,
Дзе ўзорацца шляхоў шлякі,
Дзе з небам раіцца Радзіма,
Дзе немагчымае магчыма,
Дзе дзівакуюць дзівакі.

Ахвярца верны неспакою
Над плынню крэўнае ракі.
І мова матчынай рукою
Яго сумленне трапяткое
Багаславіла па вякі.

ТРЫПЦІХ

Трохкутнік

выраю

высока.

Трыпутнік ласкаю прыціх.

Трывога зеўрыцца трохвока.

Век чалавечы,

Як трыпціх.

Світанне,

дзень

і змрок вячэрні

Іх, трох,

Навечна час упрог.

Трыпціх пасеянага зерня.

Трыпціх —

дол,

аралля,

парог.

Трыпціх крыжа,

Трыпціх жагнанняў,

Трыпціх расстайных

Трох дарог.

Трыпціх апошніх

Трох жаданняў.

Трыпціх —

калыска,

кут,

парог...

ВЯРТАННЕ МАКСІМА

Якраз гулянку справіў пан Падвей,
Дадому дачакаўшыся Максіма.
Не суравей, сцюдзёны суравей,
Зірні на свет ягоньмі вачыма.

Праз дзевяноста год,
Бы ў забыцці,
Ідзе паэт па змененаму Мепску.
Між камяніцаў хочацца знайсці
Драўляны дом,
Як той дубок па ўзлеску.

Яму паабяцаў Сяргей Вакар,
Які змушае камень засмяцца,
Што дом свой
Знойдзе блізка гаспадар,
Ды некуды. надоўга знік дарадца.

Не рада Свіслач ледзяным плытам.
Нахмурыўся брывамаі голя шэрас.
Падацца б на Захар'еўскую —
Там
Чакае маладая Зоська Верас...

Так і стаяў,
Пакуль яго ўначы
Не ўбранзавела вопратка ад стыні.
Снег не растаў і ўранні на плячы,
Як і належыць снегу па вяршыні

* * *

Быў амаль з іголачкі апануты
І лічыў карміцелькай іголку,
Што з маёю мамаю стараннаю
Разам прачыналася на золку.

Бліскавіцай злоўленаю
Блізкаю
Пры святле газоўкі курадымнай,
З ноччу дзень сшываючы,
Паблісқвала,
Завіпалася без перадыху.

Дзеля жытняга кавалка ласага
Мама шыла ўсё ўсяму пасёлку,
Па крамніне ды па зрэб'і
Пасвіла
На суровай прывязі іголку.

Са старога новае вымоджвала,
Толькі долю ніцаваць не ўмела.
Кужаль злыбяды ў слязе вымочвала,
Перастрочвала жыццё йабела.

Караціла,
Сточвала,
Выстрэнчвала,
Падганяла ўсё ды прымярала.
Радасцю чаканаю не стрэчаная,
Сум з тугой па-ўдоўю прымірала.

З кончыка іголкі быў я ўскормлены,
Як з канца кап'я,
Часінай золкай.
Адрастаў са спаленага кораня,
Перакшчоны мамінай іголкай...

* * *

Не ведаючы тэорыі вольных вершаў,
Не чуўшы нічога
Пра факт існавання авангардызму,
Мама
Лісты мне пісала верлібрам
Без знакаў прыпынку,
Без абавязковых вялікіх літар.
Падчас у радок
Прарываліся самі рыфмы,
Як вецер зімовы ў комін
Ці восеньскі той,
Што далічваў лісты на яблыні.
А рыфмы не вытыркаліся вельмі,
Яны перагукваліся на сутнасці:
«Мой сыноч, каласок, васілёк,
Баравое зеллейка,
Мой каласутанька...»
І ў кожным радку
Столькі. было зямлі і неба,
Лесу і мурагу,
І столькі мне добрага напярочана,
І кожны радок
Быў да сэрца прытулены,
Што біблію сэрца матулінага
Берагу.
Каб не сурочылі!

* * *

Прайдзі туркі-баркі,
А клопат не састарыцца.
І соліць Мінск гуркі,
І хрэн дзярэ на тарцы.

Стаіць каля сцяны
Прымоўклая старая.
Тузе,
Як з даўніны,
У вочы пазірае.

І ў сонейка прыжмур,
Хаподны на заходзе.
Не грэе плечы мур
З асенняй золлю ў згодзе.

Згубіла ўсё цяпло
Шлякастая хусціна.
Куды цяпло ўцякло?
Нядоўга тут гасціла.

На печы
Добрыя рэчы —
Прыгадвае сон старэчы.

Хоць прыказка гадам
Пагрэць гатова плечы,
Што засталася там,
У вёсцы,
Разам з печчу...

* * *

Хлеб фармавы,
Ён цагліну нагадвае,
Як новаспечаны ўрбаніст.
Сына ратая
Вітае над хатаю
Дрова,
Што ў печ насылала ліст,
Каб падтрымаў, даланісты,
Спадыспаду
Бохан яшчэ не ачахлы
Ад дыспуту
З духам паганскім
Бога агню.
Бохан напамніць
Валун на праталінцы
Той, што ў вясновага сонца
Пыгаецца,
Ці не забылася па цеплыню.
З коміна дрэва расце —
І ўпіраецца
У небасхіл дымавейны сук.
Хлеб падавы.
І чаму гэта раніца
Пахне боханам
З маміных рук?

* * *

Суровая нітка жыцця
Не лезе ў шаршатку долі.
Ад часу-краўца
Ныцца
Ніхто не пачуў ніколі.

І व्यюць турбот ваўкі,
І золка ў зорнай паветцы.
Гарбее кравец вякі.
Суровая нітка ірвецца...

Не знойдзеш
У стозе сноў
Пранырлівую шаршатку.
І вузел завязвай —
І зноў
Усё пачынай спачатку...

* * *

Загрузлі ў травах
Сноў грузавікі,
Што везлі ў дамавінах. галашэнне.
А ў партызанскім краі павукі
Дагэтуль вяжуць сеткі,
Як мішэні.

ЧАРСВЯДЫ

Далёка зязюля кукуе.
Чакаюць яблыні лісця.
Ігрушына цень прымярае.
Канец зімавой нудзе!

— Якую,

якую,

якую,—

З пытаннем кнігаўка вісне,—
Мне купіну выбраць з краю?
Блакiт да твару вадзе.

У садзе, яшчэ чарнарукiм,
Карову пасе старая.
I сам сябе трактар цягне —
I чайкі iдуць баразной.
I сiверна гукам i рухам,
I песнi самотна без гаю.
Чарцям не сядзiцца ў багне —
Шавеляцца пад рабрыной.

Магiльнiк вачыма сухiмi
З пагорка на свет пазiрае.
Кулiк падсвергiў калёсы
I" цвелiць:

— Кулi! Кулi!

Магiльнiк чакае —

Уздыме

Пагорка хваля сырая
Рыбацкiя душы ў нябёсы
У вечных чаўнах —
Калi?

* * *

Хто з вас, каб з часу зусім не збіцца,
Каб хоць па момант з тужой расстацца,
У даўжэзных сказах
Чыгункі сібiрскай
Расстаўляў рэдкія знакі прыпынкаў
Станцый?

ПАРТЫЗАНКА

Хоць абмацвала сцены трава-татарва,
Ды, бяскрыжая, славай мроіла —
Перайшла ў партызанскую веру царква,
Стала грознай майстэрняй зброевай.

Не да ўсёдаравання — дух помсты святы!
Расставаліся з дамавінамі,
Уставалі святыя з глухой нематы —
Сталі ўсе вайсковапавіннымі.

І паўстала царква супраць чорных крыжоў,
Як даўней, зрабілася крэпасцю.
Каб згарэлай вінтоўцы прыклад падышоў,
Бог сачыў — з ёй у бой заўтра трэба ісці.

Судны дзень уцалелай рукой Міхаіл
Пратрубіў — архангел у распачы:
Не відзён небасхіл, як паўсталі з магіл,
Помста кожнаму маткай хроснаю.

Пакідалі анёлы суседні касцёл —
Хай пустуе спічастаю пуняю! —
І ляцелі ў царкву, атрымаўшы дазвол
У райвыканкоме на ўнію.

Барацьбе прысягала на вернасць царква
Ад падземных ходаў да макавак.
Іскры веры ў святло ў горана з рукава
Партызанскіх сірот аплаквалі.

Рызамі — гімнацёркі, рыззё, пінжакі.
Трызніць двор вясельнымі бомамі.
З Вулы робяць налёты штодня хіжакі
З падарункамі неба — з бомбамі.

Як з анёламі ўпоплич мой крэўнік Пятрок
Працаваў, і цяпер прыгадвае.
Ну, а цёзка, з бяроз не сарваўшы лісток,

Па лясax блакадзіў з брыгадамі.

Подзвіг збройнай рукой бласлаўляла царква,
Узвышалася над Ушачаю.

...І дагэтуль яшчэ не астыла жарства,
Дзе гула майстэрня гарачая...

ЦЁТЧА

Лясы прымоўклі хутарамі —
Но ўсе іх
За вайну звялі.
У цвеве сосны
Алтарамі
Гараць на зраненай зямлі.

Дарогі выбітай узбочча,
Дзе каўняром
Скарэла гразь,
Вядзе памалу ў вёску Цётча.
Сталярыць нешта
Дзед Барнась.

Даўно за восемдзсят дзеду,
Вайна забрала
Двух сыноў.
А ўсё ж травець
Нязвыкла следу
Да перавярнутых чаўноў,

Дзе ходзіць боссю
Барнасіха
Дасюль,
Ледзь толькі сыдзе снег.
І спіцца ліху,
Покуль ціха.
Аддыхаўся
Штодзённы спех.

І нейчы дах
За іх хацінай
Ляжыць,
Нібы той конь стары
З пераламанаю хрыбцінай,
Што ўпаў,
Не звёзшы воз з гары.

Жывёлка ёсць
Апроч ката ў іх.
І кажа,
Стоячы ў раллі,
Пра іх суседка,
Як пра даўніх
Людзей:
— Жывушчыя былі...

Двары суседскія
Трывала
Затуленыя ад вятроў.
Спагадных слоў
Ім трэба мала,
Як мала
Пад паветкай дроў.

І вечарамі
Алтарамі
Гараць сузор'і,
Нібы ўся
Зямля малітву паўтарае
За Барнасіху,
Барнася...

* * *

Світанак скрыпці на сырой пазе,
Раздзьмухвае мокрых лістоў іскрыні.
Брылькі падымаючы па чарзе,
Паштарка корміць галодныя скрыні.

* * *

Пасад і званняў абляціць лісцё,
І застанеца голы ствол слупка
Магільнага.
І змесціцца жыццё
У скупасці апошняга радка.
Пра што ён скажа
Чытачу жывому,
Што цягне ўсё яшчэ
Зямную стому?..

* * *

Дзе тая зязюля,
Што мне вякі вешчавала?
Падавілася каласком.
Дзе шчыруха-матуля,
Што мяне сустракала?
Папярхнулася жоўтым пяском.

Дзе дарога дадому санная,
Нецярпенню доўгая самая?
Знікла з палазком,
Што спяваў баском.

Дзе сцяжынка беглая
За прымоўклым ляском?
Ногі босыя адпялегвала,
Часам сасватаная,
Цёмным асфальтавым
Падперазалася паяском.

А мне ўспаміны
Балюча паляцца,
Нібыта ў зямлі яліны
Замлела шавеляць пальцамі,
Апавітыя туманком.
Сэрца заходзіцца шаргунком.

* * *

Мы больш сваёй ахвярнасцю вядомы,
Мы, беларусы,
Мы — народ такі.
Ахвотна забываем, што мы,
Хто мы.
Згадаюць
Нашай памяці вякі!

Мы сціпласцю сваёй здаўна вядомы,
Саміх сябе хваліць нам не з рукі.
Хай слабакі
Аж падаюць ад стомы,
На плечы ўзяўшы
Пыхі мех цяжкі.

Мы ўсім сваёй гасціннасцю вядомы,
Надзейныя сябры і дружбакі.
І госць, і падарожны ў нас
Як дома.
А злым і травы колюцца ў бакі.

Гатовы ўсё аддаць —
І тым багаты,
Мы, беларусы,
Мы — народ такі.
Што з краю небяспекі нашы хаты,
Пра гэта
Не забудуць чужакі!

* * *

Мы кожны дзень
Туды, туды
Вяртаемся ўспамінам,
Дзе хрыпне вы.рай малады,
Трымаюць небасхіл сады,
Здароўкаюцца халады,
Дзе ты
Завешся сынам.

Мы кожны дзень
Адтуль, адтуль
Ідзём хадой няхуткай,
Адтуль,
Дзе ніву помніць куль,
Дзе пахне сіверам хатуль,
Дзе развітальнае
Пакуль
Махае смутку
Хусткай.

Дакуль трываюць нашы дні,
А іх да жалю мала,
Вяртаемся на карані
Сваёй забытай дабрыні
Успомніць ласку далані,
Што клопат наш трымала...

ЧЫТАЕ ВЕРШЫ ЗАХАРЭВІЧ

Чытае вершы Захарэвіч,
Нібы сыходзіць на зямлю.
І звечарэш,
Захварэш
Жаданнем выпукнуць:
— Люблю!..

І захварэш невылечна
Забытай прагай чысціні.
Ад слоў душы, як небу,
Млечна.
Нанова кожны гук цані!

Ах, нарачанка —
Нарачонка
Радка прачулага,
Які
У бераг сэрца
Б'ецца чоўнам
Праз веі веку,
Трапяткі.

— Марыля! —
Свіцязі ласкава
Пачуць
Імя світання зноў.
— Maria! —
Храмы ўтораць.
— AVE!
Зямной малітваю званоў.
Марына,
Маша.
Кветка Мар'я,
Дзе зман-Івай?
Туман, як лёс.
Ты тая хмарка,
Што захмар'е
Наслаа нам
Для светлых слёз.

* * *

Дух падымала з тла,
Вяргала да святла
Эпоха адраджэння,
А ўслед за ёй была
Эпоха адрачэння

Ад ісцін прапісных,
Сваіх і прывазных,
Ад ідалаў здубелых
І ад сябе саміх,
Ад страху анямелых.

Дол слухаў голас хмар.
На міг адчуў ліхвар
Нажывай атручэнне.
Не прагнула ахвяр
Эпоха адрачэння.

Смялела гамана.
Не пялася мана
Армяк змяняць на тогу.
Крышыла лёд вясна,
Няхай сабе не доўга.

* * *

Цішэй вады,
Ніжэй травы —
Ад слоў да ісціны далёка:
Вада ў адчай рве равы,
Глытае хваля астравы.

Трава над тым шуміць высока,
Хто, вечнай прагнасцю сляпы,
У свеце сеяў смерць і звады.
Жвір
Возьме ўсіх —
Ён не скупы.
Вір
Перамые чарапы
Вар'ятам,
П'яным ад улады.

Чакае,
Покуль спіць бяда,
Трывогачуйная вада.
Расце,
Забьўшы на гады,
Трава —
Хаўрусніца вады.

* * *

У Пупкіна адносіны з даром
Складанья і нанаміну вартыя.
Мёд з палыном
Якой чарэпаў квартаю,
Ні расказаць, ні апісаць пяром.

Пакуль калега пыху таймаваў
І раіўся даверліва са шлункамі,
Ён аплявуху звання камер-юнкера
Радком да дзекабрыстаў адмываў.

У Пушкіна —
Прыгоннага вякоў —
Адносіны са славаю дваранскія.
Сумленне толькі прызнаваў дарадцаю,
Каб дзёрзкасць падкаваць,
Шукаў цвікоў.

А быў адзін,
А першы быў паўсюль,
Упарты,
Асцярогай не прычэсаны.
І думаў.
Стаўшы над прыцэл Дантэсавы,
Што ўсіх паэтаў заслانیў ад куль...

* * *

Вучыць не трэба маладых,
Ні лашчыць,
Ні даваць над дых,
Ім думаць
Трэба даць магчымасць.

Дзяліць не трэба маладых
На гнедых,
Шэрых,
На рудых,—
Абы яны былі з вачыма.

Дзе дзёрзкасць і непрымірэнне,
Нібыта ў першы дзень тварэння...

* * *

Івану Бурсаву

З гадамі менш і менш сяброў,
Нібы ў бары трывалых сосен,
Што ацалелі ад вятроў,
Ад тупалобых тапароў,
Тых, што з нябёсамі адносін
Ашчаднай шчодрасцю дароў
Не сапсавалі, хоць кастроў
Ахвярных не зашмат палілі,
А ўдосыць росамі паілі
Крылатых песняй песняроў.
Нас сабірае ўсё радзей
Застолле, шумнае калісьці.
Настрой — вясёлы дабрадзей —
Хаваецца, а ўсё люцей
Туга свайго шукае выйсця.
І ўсё цяпер як у людзей:
Надзень святковы ўбор з надзей,
Трывавай, забудзь па клопат дробны.
Яшчэ далёка стол жалобны.
Як бор, шумі і не хлудзей!

* * *

Яшчэ не ўсох пясок сыры,
Жалобны стол не ўгорбіў плечы,
А старцы цягнуцца ў сябры
Таму, хто ўжо не запырэчыць.

Каго хацелі пры жыцці
Дастань сваёй рукой кашчавай,
Каб ценом за чужою славай
На ганак памяці ўзысці.

Яшчэ ягоная душа
Ад клопатаў не адляцела,
А прагным хціўцам закарцела
Хоць зазірнуць на дно каўша,

Каўша, што акрапіў куццю,
Сабраўшы кропелькі журбы ўсе,
Дзе вобліск вечнасці адбіўся,
Непадуладны забыццю...

* * *

Паненка сцяжынка,
Цётка шаша,
Дзядзька бальшак,
Суседка чыгунка,
За вамі імкнецца
З маленства мая душа
Ад першых слядоў
Да апошняга пункта.

І толькі галінка,
Як тая ляўша,
У шыбу няўзнак
Грукне ззяблая гулка,
Паненка сцяжынка,
Цётка шаша,
Дзядзька бальшак,
Суседка чыгунка,
Узнікнеце ўсе
У снягах, у расе,
Забраўшы спакой ціхутка.

* * *

Кажыце пры жыцці —
Не ў слове развітальным —
Аб шчырым адкрыцці
Паэта ці ратая,

Не сышце слоў яму
Пасля, як медзь, у яму.
У вечным цераму
Яму ўжо не да ямбаў.

Яму не да тугі,
Не да жальбы спагаднай.
Но гляне той, другі,
Ні з ласкай, ні з пагардай.

Не прыйдзе той, другі,
Да радаснай сябрыны.
Як па вадзе кругі,
Закругляцца ўспаміны...

Жыццё вас барані
Пасля ва ўсім вініцца.
Са словам дабрыні
Спяшайце не спазніцца!

* * *

Ён і яна — і сусвет не пустуе.
Сэрцы заходзяцца ў цішы званчэй.
Б'юцца спалохана ў цемру густую
Іскры з вачэй.

**НА ПАЛЯНЕ
ВОСЕНЬСКОЙ РАДАСЦІ**

Ліст жаўцее.
Шоўк вясельны зжоўк.
Можа, нешта зменіцца заменаю?
І на шыі б'ецца ланцужок,
Як абрываек ланцуга сямейнага.

Ад вачэй нахабных,
Ад людзей
Дзе схавацца з радасцю шалёнаю?
І з салодкай робіцца салёнаю.
Соль жа за гаркоту салатзей...

* * *

У мурах, камяніцах,
У парыўных вагонах
Сніцца сцэжка-лісіца,
Што бяжыць па адхонах.

Гараджанін часовы,
Праз бетон, праз цагліны
Чую траў перазовы,
Сум засохлай галіны.

Хоць сваё галава гне,
Сэрца слухае стому.
Да апошняга цягне —
Да драўлянага дому...

* * *

Пакуль мы спешым час,
Шукаем вечных ісцін,
Чакае хата нас
І двор, запалы лісцем.

Над хатай нашай дым
Трымае пах забыты.
Двор ходзіць следам тым,
Дзе пыл дажджом прыбіты,
Дзе раніца слядоў
Лядком туті зашклёна.
А з ветрам шум кладоў
Яшчэ шуміць зялёна.

П'еш цішу з гладыша
Пад подых ліставею.
І адтае душа,
І ў печы дух цяплее.

* * *

Даруючы Рыгу Лоне

Гэты горад табе не чужы.
Углядзіся,
Дачушка, у Рыгу.
Камяніцаў аселі глыжы —
Прадчуваюць
Стагодзяў адлігу.

З дахаў
Зваліцца снег уначы,
Як заспаная птушка
З дрэва.
Крок свой
Да цішыні прыручы.
Тут мінуўшчыне
Грому не трэба.

Тут — двухрогакрутыя сярпы —
Якары
Свае гоні дажалі.
Іх па сценах,
Як рыцар скупы,
Параспяў кожны свіран
Без жалю.

У глухіх да мальбы
Свіраноў
Дзверцы ўверсе,
Як тыя шпакоўні,
А ці для прапаноў
Туманоў
Парасчынены скрынкі поўні.

Гэта вырысы
Рыгі старой,
Вокнаў выразы,
Здзіву выразы.

Латвія
Свой святковы строй
Праз вякі ўсцерагла
Ад абразы.

Мору Даугава б'е чалом —
Чую ўсхліпы
Рачулки ўшацкай,
Што ішла праз бары
Напралом
Да салёнай вады
Прычашчацца.

Дык прымі
Гэты горад стары
У маршчаках вулак раскосых.
І званіц алаўкі
Падвастры —
Паўтары
Воблік Рыгі ў нябёсах!

* * *

Запрашаю цябе ў зіму,
Дзе ад снегу душна ялінам,
Нагадаюць няхай яны нам,
Мы шукалі сябе чаму.

Запрашаю цябе ў вясну,
Дзе ад квецені снежнай бела,
Дзе сцяжынка збегчы паспела
У нядаўнюю даўніну.

Запрашаю цябе адну
У хаціну маёй самоты.
Для цябе маладосць гукну,
Узаб'ю ў галавах сумёты.

Ад цябе журбы не ўтаю,
Той, што верыць дагэтуль маю.
Запрашаю ў восень сваю,
У зіму сваю
Не запрашаю!

* * *

Жыцця кароткага растуць даўгі,
І тленам мітусні завецца клопат.
Сумленне цягне
Свой апошні допыт.
Зямныя ўсе
Мізэрнеюць багі.

Імгненнаму зямному мурашу
Недасягальны
Застаецца
Богам
Той, хто душою ахрысціў душу,
Непадуладны
Похалным эпохам.

МАНАЛОГ ЛУГУ

Скубіце ўсе мяне,
Драгуйце капшталі —
На голым лахмане
Зноў зашчымлю атавай,

Упірыстай травой
Аброць цяпла прывечу,
Аседласці прабой
Сарву ў адчай вечным —

І захлыну абшар
Зялёная крывёю.

Мне лівень-жыццядар
Ахвяраваў прывомле.

Хай туману ланцуг
Навязвае стагоддзі
Пасціся на выгодзе.
Насычу ўсіх.
Я — дуг!

* * *

Рабіце ўсё, што абяцалі
Сваім знаёмым і сябрам:
Яны нябожчыкамі сталі,
І абяцанае не вам,
А ім належыць,
Гэта значыць —
Належыць вечнасці,
Яна
Таўром маўчанні хлуса значыць
І праўду дастае са дна.

Не забывайце, што жывыя
І вы датуль, пакуль за іх,
Як вол той,
Цягне ваша шыя
Турботны воз,
Пакуль не сціх
У вашых душах голас сябра
Напамінаннем вышыні,
Каб праведная ўсмешка д'ябла
Не далічыла вашы дні...

СЯБРАМ ПА РЫФМАХ

Не спяшайцеся бранзавець —
Надта ж золка зімою ў бронзе.
У заяве па ўласнай просьбе
Папрасіцеся пад павець,

Дзе яшчэ не дасог мурог,
Як юначыя вашы вершы,
Дзе бадлівыя міністэршы
Мудра чэшуць аб шулу рог.

Не старайцеся бранзавець,
Раю ўсім на поўным сур'ёзе.
Не хадзіце па той дарозе,
Дзе сустрэне пыхі мядзведзь.

І каго ўжо аблапіць ён,
Дык палюбіць на поўныя кіпці.
Над самімі ж сабою кпіце.
Бронзавы аглушае звон!

Гулкі дужа бронзавы крок —
Ні да вернай, ні да каханкі
Не прайсці непачутаму —
Ганкі
Пошчак выдадуць наўзнарок.

Пачакайце, сябры, хоць ледзь —
На зямлі яшчэ ўвобмалъ бронзы.
Да надзённай сыдзіце прозы.
Не з рукі жывым бранзавець!

31 СТУДЗЕНЯ 1982 ГОДА

Заплюшчылася далеч, як сляпая.
Яліна не страхае снег з пляча.
Каб цішыню раслухаць, не хапае
Прарэзлівага скрыну крумкача.

А снег ідзе, у нячутнасці ступае.
І карчанее даланя ў карча.
У неба ціха цепліцца скупая
Бярозы ацалелая свяча.

А недзе ў незаснежаным Мілане
На плошчы, як па выбітай паляне,
Нібы з бяроз арган, грыміць сабор.
Што белы гай, узнесення шпілі
Даўно з хмурын вякоў пыхлівасць збілі.

Хто ўчуе вечнай чысціні дакор?

* * *

У кнізе скону
Удоды і совы,
У кнізе Чырвонай
Народы і мовы.

Яна разбухае,
Яна чырванее
За нашу нахабнасць,
За нашыя дзеі.

Зямля,
не скраніся
З арбіты надзённай,
Чарнеючы ў кнізе
Заходу чырвонай!

ПАЭМЫ

Простыя ўсе дарогі.
Там,
 помню,
 вучылі мяне
Хлеб не кідаць пад ногі.

Як свята,
 па вечарах
Чакаў я з работы бацьку.
Ён сонцам,
 зямлёю пах,
Яго я здалёку бачыў.

Я шапку яму шукаў
Уранку.
І цацкай цікавай
Быў мне кусок вушака,
Што бацька прыносіў,
 з цвікамі...

Мне пальцы рудзіла іржа,
Покуль цвікі раўнелі.
Рудзеў малатка дзяржак —
Ды радасцю вочы рунелі.

Ад бацькі свайго ў радню
Я атрымаў з дзяцінства
Шырокую даланю —
Тапарышча
 любое
 сцісну!

*

Для бацькі абед насіў.
Помню,
як з хітрай мінай,
Уткнуўшы ў бяргенне насы,
Сякеры драмалі
 мірна.

Палудзень,
прымяўшы быллё,
Цені кустоўя трушчўў.
Пахла свежай зямлёй,
Троху дурманілі стружкі...

І сёння мне
пахне зямля
Цвікамі,
смалой,
сукамі
І дужымі —
ў мазалях —
Бацькавымі рукамі,

*

Тата,
аўтобус якраз
Праходзіць ля дома заўсёды,
Які не здаў камунгас
Да сорок першага года.

Затупаўся да цемнаты
Цясляр камунгаса старанны,
Апошнюю раму ты
Пакінуць рашыў на ранак.

Дня не счакаў той гром,
Ранак
прышоў ранавата.
І даваеннымі сталі

дом,
Цвікі,
што параўнаваў я.
Стаіць твой апошні дом —
Устаўлены
новыя рамы —
І слухае, як на дол
Расу абтрасае
ранак...

раніца.,,
прынясе?..

Калі...
раскудлацяць галовы
Купалкі...—
значыць... усе,
На каго загадалі...—
здоровы...
Тага,
што на цябе,
Загадае маці,
тая
Купалка яшчэ й цяпер
Па раніцах...
расцвітае...

1961

КУЛІНА

Кожны мае
свае ўшачы,
Хату
І двор,
пазарастаны маркоўнікам,
Дзе можна пасля дарогі,
Скінуўшы чаравікі
І потную шапку,
Адчуць халадок зямлі,
Пачуць шум лісця,
маркотны і памяркоўны.
Басанож
прастужеш да студні —
Жарства шурпатая
коле ступні.
Успамінам вядро ўсплывае,
Золкай лускою пырскаў

у твар страляе
Ланцуг,
на корбу намотваючыся.
Я даўно быў задумаў
паэму
пра рукі матчыны.

Ды так і не мог знайсці
Строгай

сюжэтнай лініі.
Словы з радка вырываліся
Выслізгваліся, як з рук ліні.
Ірыфма —

рыба —
Сагне вудзільно
радка,

Сугуччаў кручок на дно
Пацягне матчынай мовы рака.
Затое

Якая радасць,
Калі плаўнікамі тугімі рантам
Залапоча рыфма
на беразе белай паперы.

Баючыся ўступ зацягнуць празмерна,
Канкрэтна пачну з таго, што

*

Маці завуць Кулінай.
Я ўспамінаю, калі нам
Падчас блакады
Прышлося сядзець у лесе.

Я адышоўся ад маці
і не застаўся ледзьве,
У вялікім лесе
нас многа малых згубілася.

Кожны крычаў штосілы.
Лес паўтараў, нібы дражнячы,
кароткае слова:

— Мама!..

Крычалі многа,
ды толку мала.

Тады я гукнуў:

— Ку-лі-на!

І маці

мне адгукнулася.

Цішыня неўзабаве

ва Ёшачы вярнулася.

Ды мне яшчэ доўга потым здавалася,

Калі жураўліны вырай

збіраў па імшарыне журавіны,

Што жураўлянятка недзе засталася

і маму таксама гукае:

— Ку-лі-на!..

*

І цяпер ва Ёшачах

завуць, мяне проста

«Кулінін малец».

І гэтым ні росту майго,

ні заслуг не маляць.

Са мной заўсёды вітаюцца ветліва.

І нават, што вершы пішу я,

многія ведаюць.

Наогул паэзіі тут не чытаюць —

Ані класічнай, ані навейшай,

Хоць, праўда,

бывае, пытаюць:

— Ці многа плоцяць за вершы?..

Шафёр райсаюза аднойчы

Ва Ёшачы вёз мяне з Полацка ноччу.

Позняй парою, вядома,

Добрыя сны сняцца аўтаінспекцыі.

Мы з шафёрам рашылі,

што будзе не грэх пагрэцца.

Закусілі сухою воблаю.

Павесялелы шафёр расказваў:

— Па выпітай гарэццы

Раён наш займае

першае месца ў вобласці.

Землякі мае выпіць могуць,

Але і не зломкі па працу.

Яны, партызаны смельця, былі

на «ты» з перамогай,

Пасля вайны не сашуліся,
калі іх гора пратала.

А мы, маладое племя,
скончыўшы дзесяцігодку,

Сплываем, як верхаводка.

Спяшаемся ў горад
па работу,
па адукацыю.

Пасля забываемся на пісьмы,
на словы мацярок
адгукацца...

Мы справамі перагружаны,
Усё мы не можам
выбраць вольнай хвіліны,

Каб наведаць
Свае мясціны —
Глыбачкі,
Жывалкі,
Замошшы.

І, як мацерыкі забытыя,

Мацяркі
Нашы часам жывуць,

Забітыя

Самотай,

Работай,

Горам.

Адны залатыя дзеткі
іх забіраюць у горад,

Каб яны ўздыхнулі з палёгкай

І чорныя рукі крыху адмылі,

Мьючы ўнукам пялёнкі.

Іншыя мацярок успамінаюць,

Калі родных прымае зямля сырая.

Пасля нялёгкай

Сямейнай парады

На цэмент адпускаюць грошы

І потым бязмежна рады,

Што абышоўся нядорага помнік

І за такую цану

атрымаўся даволі харошы.

Убачыўшы гэтакі помнік,

умомант
гаспадарнікаў я прыгадваю,
Што ад лесу пакінулі адны прагаліны
І, у дадатак спляжыўшы
гектараў пяток маладзенькага гаю,
З бярозак збіваюць словы
найпершай важнасці:
«Шануйце лес —
ён багацце нашага краю!»

*

Мы ганім у нашых бацькоў
перажыткі,
А руні ячменнай
не адрознім
ад жыта.
Вясну маладую з пас кожны хваліць,
Калі ідзе па сухім асфальце.
Нам дождж не трэба —
Нам досыць хлеба!
Мы хлеб будзем есці —
Хай сеюць яны,
Што не змаглі ў сталіцу забрацца.
Людзей мы знаем:
Блішчаць, як люстэрка, штаны —
Няйнакш, прадстаўнік разумовай працы.

*

Іншыя з пас па меры магчымасці
бралі
скупяя веды,
Праўда, стараліся болей
выбіцца ў паэты.
А потым рэдакцыі бралі блакадаі,
Аселі на крэслах
і сёння рады.
Ды ўсё ж зрэдчас адчуваем патрэбу
Паплакаць,
што нас адарвалі
ад роднай глебы,
Што хочацца ў родную вёску —

Прайсціся роснаю сцежкай.
Маленства босага адгалоскі
Там сэрца нам будуць цешыць.
За сябе мы такія гордыя,
Што перад спакусай трываем:
Пеша ідзём вечаровым горадам,
Хоць побач імчацца трамвай!
Мы ўпарта лезем
на трыбуны,
Мы пратэстуем,
патрабуем,
Мы клічам на пярэдні край —
Там,
на пярэднім краі,—
рай!..

Самім паехаць нам —
ды дзе там!
У першую чаргу нам дай
Кватэру з цёплым туалетам.
Мы й запявалы,
мы й харысты,
Мы ўславім працу трактарыста,
Цялятніцы і пастуха,
Мы рыфмамі сячэм ззаўха:
Няхай даюць нам
хлеб і мяса,
А мы ім —
ямбаваны пафас!

*

Шкада, што да нас так позна
Прыходзіць суровай позвай
Сумленне,
якое завецца
Словам кароткім —
мама.
Мы, ведамі ўзброеныя,
асветленья асветай,
Гэтае слова спрадвечнае
ужываць пачынаем мала.
А нашы матулі сціпляя

На дзве раніцы спазнілася
Чырвоная Армія:
бацька загінуў у акружэнні
у перадапошняй бойцы з карнікамі.
Маці гэтую вестку паведаміў
у дзень вызвалення радасны
знаёмы, які ў канцы сорок першага
з бацькам пайшоў у партызаны разам.

*

На лузе пахнуць туман пачынаў
па-даваеннаму —
прыцемкам,
потнымі коньмі.
На пажарышчы сірацеў
абгарэлы комін.
Здавалася, усё яшчэ шыю цягнуў
ён праз агонь са страху,
упарта спадзеючыся недзе вышэй
уперціся ў страху.
Калі разбіралі царкву,
бацька, ад пылу шэры,
навазіў паўцагелкаў,
а потым з іх склалі печку.

Відаць, усявышпі злосць затаіў,
бо нашу хату спалілі першую,
а глібе святой абгарэць
давялося яшчэ раз.

*

Сядзібу нашу прыгледзеў
сусед недалёкі,
па ёй паставіць мсціўся
хату для зяця.

А маці, як тая ластаўка,
з усёй Ушачы
цягнула да печы
абгарак,
аполак,

цалёўку,—
санітарка з работы
вярталася зацемна.
Маці падоўгу стаяла ля коміна.
Круглымі поўнямі
глядзелі ночы, як совы.
Сумавала ўдава
па разбуранаму куту.
Сусед у попеле рыўся,
насіў дадому крукі, завесы.
Праз два гады прыйшоў сорака сёмы —
суседу, што немцаў хваліў за парадак,
жонка пасылкі слаць
пачала ў Варкуту.

*

За чатыры гады вайны
нябёсы ўдосыць нагрэліся
і цяпер
на восеньскім сіверы стылі.
Быльнягі ўрадзілі на пагарэлішчах.
Кускі вадасточных труб
баўталіся рукавамі пустыні.
Вятры па пачах
абгарэлай бляхай шасталі.
Засохлыя дрэвы,
як шыбеніцы,
цішыню разразалі скрыпам.
У дзіцячыя сны прыходзілі
шынялі мышастыя —
і малыя апоўначы
прачыналіся з крыкам...
Глыбокая рапа зямлі

смылела.

Вераб'і змалацілі калоссе
на здратаванай ніўцы.
Звечара
з лесу выходзілі
ваўкі асмялелья.
Лясамі на захад ішлі
уцалелья немцы...

*

Будыніна гэта стаяла
і не ў пасёлку і не наводшыбе,
узгорак трымаў яе на плячах,
але яна не кідалася ў вочы.
Улетку сорок першага года
з тэлеграфных слупоў
зрубіў яе паліцэйскі.
Зазімкам, калі раён наш стаў
партызанскай зонай,
уцёк гаспадар з немцамі.

За днямі дні паляцелі.
Стаяла хаціна нецеллю.
Не паспеў паліцэйскі
хату дабудоваць і дагледзець.
У ёй у блакаду
каркі карніцкіх коней тлусцелі.

Мы, вярнуўшыся на пагарэлішча,
накватараваўшы крыху ў суседзяў,
без дазволу толькі арганізаванага
райкамунгаса
пасяліліся ў маленькім трысцене.

*

Зоры глядзелі ў аконца адзінае
у нейкім суме і роздуме.
Галасы на гарышчы
штоночы гучалі розныя.
Пакрэктвала столь —
там варочаліся і цяжка тупалі:
прытулак знаходзілі ўсе,
хто не меў прытулку.
Відаць,
і уцалелыя немцы начавалі зрэдчас,
хоць на суседству кватаравалі
партызаны з атрада знішчальнага,
у якіх задача была
лавіць гэтых немцаў якраз.

*

Быў нейкі зусім незвычайны дзень.
Сонца многа!
Макалі ў разведзены дзёгаць
нешта сярэдняе
паміж квачом і пэндзлікам
і акуратна па сценах пэцкалі.
Без маёй не абышлося помачы.
Наносілі мы дацямна
пачатковую літару ўсходу і захаду,
поўдня і поўначы
і нумар кожнага бервяна.

*

Колы рыпелі,
нібы калісьці арэлі
у цэнтры райцэнтра
даваеннай восенню.
Страху, разрэзаную натрос,
па пагарэлішча
кавалкамі перавозілі.
На блізкім балоце
моху надралі з жабіным кархавіннем,
для пас быў далёкім
зялёны і мяккі на баравіне.
Ціха зрабілася ў наваколлі.
Хату імшылі.
Дажджы-грыбасеі
з прычыны такой не імжылі.
Клалі моху пароўну на кожны вянец,
прыціскалі вянцом наступным.
Каб добра лягло бервяно,
злёгка абухам пастуквалі.

З усімі шчырэў і палонны немец,
густа мох накладаў
і часта хакаў.
Яму гаварылі:
— Старайся зараз, хай цябе немач,
Навошта паліў хату.
Немец бянтэжыўся і пярэчыў,

паказваў рукамі, што ён тут нявінен.
Уся талака невялікая
гарачую бульбу ела вечарам.
І на апошні вянец
імхом баравым клаліся
дымок ад агню
і цёплы туман,
што плаў з лугавіны.

*

Маці сталярыла і цяслярыла
без гэбля, без ватэрпаса.
Сякера была адна,
як доля ўдавіная, чэзлая.
З усяго, што можна было прыбіць
цвікамі іржавымі,
маці падлогу масціла,
калі аполак які вытыркаўся,
пад яго падкладвала трэску
або сякерай тупой
спадыспаду счэсвала.
Палавік, сатканы з розных акраўкаў,
падлога нагавала —
дошкі з зялёных і сініх дзвярын,
а у кожнай сукоў,
як зор у Галактыцы.
Блішчала пяць фарбаваных дошак,
астатнія — аполкі шурпатыя.
Па іх было страшна ступаць
босымі нагамі.
Маці, відаць, цэлы гай
сярдзітых гальнёў сшаравала,
пакуль падлога зрабілася гладкая.

*

Газетамі покут спачатку абклеілі,
па часе — і усе чатыры сцяны
аж да запеччыка.
Багатыя дні выдаваліся —
хлеб і цыбулю лютую
запраўлялі алеем.

Газоўка хліпала вечарам.
Узыходзіла сонца — глядзела ў вакно,
вышэй падымался — другое лашчыла.
За глухой сцяной паўднявала яно,
а ў застрэшку мецілася насяліцца,
відаць, сваячка даваеннай ластаўкі.
Нарэшце

сонца ў пас пачало паўдняваць —
акно прарэзала трэцяе.
Праз колькі год
сонца ў чацвёртым акне заходзіла.
Сталі вятры вераснёўскія
пасляваенныя яблыні трэсці...
.....

Матчына хата,
для мяне
яна так і стаіць
у 1944 годзе...

*

Кожнай вясной,
калі раўчукі бягуць
і, як сярдзітыя вожыкі,
вухкаюць,
калі з-пад брылёў удалеч
круглым вокам глядзяць шпакоўні,—
матчына хата слухае,
ці ўсё на зямлі спакойна?
Вяз ачунылы дрэмле
стамлёным аленем рагатым,
сніць, што ён ужо ў лісце апрануты
з нізу да верху.
Сялянка сціплая —
матчына хата
пры самай дарозе ўдавец.

1963

БЛАКАДА

*Светлай памяці бацькі майго
Івана рыгоравіча*

ЗАМЕСТ УСТУПУ

Бяссонніца

Гэта позна ці рана!
Ад крыжавіны аконкай рамы
Адпльў маладзік
Членам Таварыства
Чырвонага Крыжа й Паўмесяца,
Якога
За няўплату членскіх узносаў
Выгналі.
Месіцца па нябесным выгане.

У тэлефоннай кабіне
На пупавіне
шнура
Трубка вісіць, як эмбрыён.
Якраз пара
Пазваніць у лясны раён.
А куды! Хоць у туман!
Дык гэта ж
тэлефон-аўтамат.
Вега так пазірае,
Хоць з Месяцам заручы.

Планета —
какетка старая —
Круціць арбіт абручы,
Каб сагрэцца.
У халадзільніка
Абрываецца сэрца.

Рабіна світае
Чырвоным грабянём,

Чакаю —
закукарэкае...

Наіўнасць святая,
Што за недарэка я!
Гэта неба маленства
Занялося агнём...

Доўга ў сцоўнях сэрца
блукала
І скаланула спакою дол
Слова
глухое, як тол,—
БЛАКАДА.

Ад цішы —
ад злой каргі —
Я ўцёк,
мітусню пакінуў.
Усплываюць ад каменя ўспамінаў
З прадоння памяці
тры кругі.

Тры кругі
блакады суровай,
Падпалення крывавай зарю.

... Цягнік гадоў
у тунель забыцця.
Як трус у пашчу ўдава, нырае.
Жалезку ўзарваць
паспець бы хаця.

Выбух!
Пахне зямля сырая.
Ды вока
ралля
не радуе —

Зямля
ўзарана снарадамі.
Прыйшла не з краскамі
вясна-красна.

Распалілася даясна
Нізкага неба скляпенне.

Першы круг захлынае —

Блакада цярпення

...Стогнуць калёсы,

Бежанцы сумныя.

Лес

да заўчасных

грымот прывык.

Рушылі ўсе,

Быццам новы

сунеца

Ледавік.

Панура

карова брыдзе

пры возе.

Крумкае хрыплы к рук.

Ціхай хвілінай

Б'ецца ў трывозе

Сэрца блакіту —

жаўрук.

Адзін кірунак —

усе за «жалезку».

Калёсы з раненым!

на ўзлеску.

Як надламаня каласы

Асыпаюцца

раненых

галасы:

— Мы ў лёху смерці,

Над намі прама

Жахлівым небам зашклёная

«Рама».

Крыжы над намі,

Яшчэ жывымі.

Смерць

Ведае кожнага з нас па імю.

Над намі

бомбы адгаласілі.

Мы ў кожнай кулі

смерці прасілі.
Ды смерць марудзіць.
Мы ўстаць не ў сіле.
Нам болей не хлусіць
Нават зязюля.
Таварышы!
Просім апошнюю кулю,
Крыжастага неба
бачыць не можам.
Не пакідайце нас
кулям варожым...
На лузе
стажар'е выбухаў стыне.
Чарнеюць пад неба
стагі густыя.
Іржуць ашалела
здзічэлыя коні —
Не скублі гэткіх стагоў
ніколі.
Ды ціхнуць крыкі
ў імжы вечаровай.
Як некалі дома,
мычаць каровы.
Пякучыя раны
халодзіць кужаль.
Па гнёздах разбураных
кнігаўкі тужаць.
...Галінка расу за каўнер страсе.
Кажух туману акрыў лугавіны.
Як поўнач прыспіць трывогу.
Усе
Пайсці на прарыў павінны.
...Сурова
палец ляжыць на курку.
Маўчыць цішыня
у цяжкім неспакоі,
Нібыта
заціснутая ў кулаку
«Лімонка»
з вырванаю чакою.
Прайсці «жалезку»!

Прарвацца на захад!
...Жалезка» сустрэла
Жалезам,
Жакам.
Дарма!
Не прысела
поўнач трывогу —
Вар'яцкую песню
ціша запела.
На зябкім поплаве
неба начнога
Цвітуць ракеты
кветкамі з пекла.
Расталі ў момант
змроку сумёты.
Кажух туману
з лугавін спаўзае.
Плачуць па дзецях
нямецкія кулямёты
Буйнакалібернымі слязамі.
...Разведчыку развярнула жывот.
Пісталет да скроні:
— Не трэба, мама...
Не плач...
Выходзь з заклятых балот.
— Сынок...
і мяне таксама....
На міг змаўчалі абое,
Але
Куля ў абойме.
Куля ў ствале...
...Назад падаліся
Жакеткі,
Клумкі,
Дзе хто —
невядома.
Жудасна...
Тлумна...
...Патухлымі ад пакут
вачыма
Балюча

Ў неба глядзіць жанчына.
А ля яе
Казлянятка бляе,
Аж заходзіцца —
І не адыходзіцца.
...На свежым пяньку
хлапчук малы
Сплакаўся —
Ўсхліпвае ледзьве.
Мурзаты ад дыму
і ад смалы.
Шапка на вочы лезе.
У зайцавай шапцы,
Як зайчаня.
А маці
не йдзе і не чуе.
Ціха.
Яе не стала
яшчэ да дня.
За сына
не хоча прызнаць зайчыха.
...Лес плакаў,
Стагнаў,
Галасіў да рання.
Як ідал паганскі,
ашчодран дарамі.
А тут яшчэ
Салавей стараецца —
У чорным алешніку
цёхкае.
За хмару
Схавала раніца
Вока, крывёю зацёклае.
...Да вёскі лясной
Дацягнула знямога.
Уратаваў ад імжакі хлявок.
Каб скрыпнулі дзверы.
Нікога жывога.
Вяскоўцы ў лодкі —
і на астравок.

Вяртаецца вырай,
Кружыць тужліва,
Нязвыклай
 палохаецца глухаты.
Зубам: скрыгочуць
 жорны без мліва.
Спакойна сабе
 памаўзуюць каты.
Што гэта
 ўзяліся сарокі чаркаць?
Ці пастухі згубілі цялят!
Блішчастыя бляхі.
 Крыжы.
 Аўчаркі.
 Астылае рулі
 тупы пагляд.
Шнуром бікфордавым
 schnell зашыпела
І ўдарыла раптам
 рэзкае weg!
Страшна глядзяць
 на дзень белы
Цяжкіх не ўзняць павек.
Злятае,
 падстрэлены,
Ліст зялёны.
Строчаць
Па астраўку.
Бярэзай ссечанаю
Калона
Шуміць прыглушана па бальшаку.
Над азярынамі затуманенымі
 матчыных вачэй
Малыя кігікаюць жаласна:
 — Піць!..
Шнуром бікфордавым
 schnell сіпіць.
Дарога ўзляцела б хутчэй!

...На падлозе салома злежыцца,
Прапахне голадам, тыфусам

Бяздомным бежанцам
Блакада
 ў патыліцу дыхае.
Нішчымніца —
 злая дзядзіна,
З ёй ніяк не згаворышся.
Усё памянана,
 прададзена.
На руках
 толькі дзеці хворыя,
Іх усмешкі вайна адпрэчыла.
Яны на скарынку
 чэрствую
Глядзяць
 вачыма старэчымі.
Сасмягла рачулку чэрпаюць.
За спіной —
 каміны абсмылелыя,
Беспрытульнасць —
 уперадзе.
Над галавой—
 груганы асмялелыя,
Ды ўсё яшчэ
 ў нешта верыцца.
Бяда не чакае,
 прыспешвае.
Прапячэ пясочак
 сляза скупая.
Маіх восем гадоў —
Галодныя бежанцы
 і дагэтуль
У сны мае
Адступаюць.
...Зноў вёска над возерам —
Качаны.
Прыпынак, відаць, часовы.
Пілоткамі згубленымі —
Чаўны.
Чые галовы
 аплакваюць совы!
Магільнік у самой вёсцы.

Штодня
Маўкліва нехта
яму капае.
Труну не збіваюць.
Не трэба каня.
Жвір сыпле з далоні
Палата тупая.
Матуля ўтрапёная
сыну малому
Крыж на магілку
вяжа з саломы,
...Даедзены ўсе прыпасы.
Маліннік.
Крушня старая.
Хлапчук,
як мядзведзік ласы,
Маліну з куста абірае.
І голад забудзецца ўлетку —
Спакойна малінка паспела.
Ратуйся, малы! —
ўнепрыкметку
Змяя падпаўці паспела.
Нашто ты ўрадзіла,
маліна,
Салодкая,
сакаўная!..
Матуля бога маліла,
Лячыла як знала —
Канае...
А заўтра ж
усіх павінны
Пагнаць з гэтай вёскі
рана.
Пакінуць хворага сына.
Не браць з сабой
загадана.
Канае мурзаты мядзведзік,
Вясёлыя вочы тухнуць.
Паспела матуля ледзьве —
Знайшла старую шаптуху.
На сэрцы холад зімовы

Старая

Шэпча

Замовы:

— Госпадзі, памілуй, баславі, госпадзі.

На моры на Кіяні, на быстрым буяні

стаіць ліпавы куст; пад тым кустом

ляжыць бел камень, у белым камні

чорна руна, у чорнай руне змяя —

Шкарлупея, сястра Палагея,

цётухна Аўхім'я.

А ты, змяя Шкарлупея, систра Пелагея,

цётухна Аўхім'я, змірай сваіх змей,

а то буду прасіць Міхайла-архангела,—

ён цябе грамам заб'ець, маланнёю

спаліць, буйным ветрам попел разнясець.

Узнімі сваіх змей сіпучых, лятучых,

паўзучых, земляных, вадзяных, навозных,

дзярновых, крышачных, бярных,

падкалодных,

карчавых, падмежных, падкаменных,

запечных,

качарэжных.

Госпадзі, памілуй, баславі, госпадзі.

Заснуў

мядзведзік мурзаты.

Не спяць чарадзейныя словы.

Наведала хату свята —

Устаў раніцой здаровы.

«Стала Купалка бедаваць:

— А дзе ж мне ночку начаваць!..»

Невясёлае ты, Купалле.

Адкуль жа словы ўпалі,

Як слёзы на прысак гарачы!

Чую,

Як мама

песню плача;

— Ноч сягоння кароткая самая,

Ветах мыецца

ў ціхай вадзе.

Як каса,

Як раса,

краса мая,
Пасячэцца і ападзе.
Неба ясніцца
небу горача —
Не купальскія гэта агні.
Пахне жудасцо,
пахне горыччу.
Вецер,
Чорныя хмары
згані!
Я — Купалінька,
Я — самотная.
Крывянее чорны туман.
Мне нядзелай не быць,
Быць суботаю.
Я — Купалінька,
Дзе ты,
Іван!
А ласкага ж сышліся некалі
Рукі нашыя
і вянкi.
І, здавалася,
добрымі рэкамі
Пльць купальскім вянкам
Праз вякі.
Рукі я заламаю
калінаю.
Дзень, як ветях,
на сход ідзе,
Векаваць мне
ўдавой Купінаю.
Гора з кім падзяю
і дзе?
Не зарою
неба падпалена,
У купальскіх красках дзірван.
Я гукаю цябе,
Я — Купалінька.
Хоць падай мне голас,
Іван...
...На горле

спалоханага астраўка
Сціскаюцца пальцы аблавы.
Да поўні
не дастае рука —
Ракетам падвеснай плавае.
Сядзі,
Захлынайся
ў іржавай вадзе
Ад твані,
што звер калматы.
Глядзі,
Як аўчарка па следу вядзе
Ашчэраныя аўтаматы.
Халодна
змяя слізгане па шчацэ.
Але
Не выпусціць джала.
Халодная кропля
за шыю сцячэ.
Лось гляне,
Як госць нехаджалы.
Патронаў мала —
Чаргой у адказ
Шанцуе зрэдчас
агрызацца.
Астаўся
недатыкальны запас —
Густая капуста зайцава.
Пад вывернутым карчом —
Карчма.
Карчмаркаю —
смерць кашчавая.
На баравіне —
Рады няма —
Раптоўна запахла шчаўем.
Што гэта была за трава,
Каго запытаць!
Журавоў на імшарыне!
Кругам ішла галава.
Маўчала гадзіна шарая.

...Вёска

Каля

Валовай гары.

Валы тут даўно не рыкалі.

Ніводнай хаты —

хочаш бяры

Ды жар заграбай

Сваімі рукамі...

Лес зрэдку падміргвае,

Што ні кажы.

Забылі на момант

«жалезку».

Рошчына

Падышла ў дзяжы —

Дзяжа ацалела на ўзлеску.

Хутка прышчыліся праснакі:

З пажарышча

толькі патэльня,

І зноў наўпрасткі,

І зноў нацянькі.

Начы — і той

не даверышся вельмі.

Хоць ты з лазы напляці лапцей,

Каб з чортам лазатым палаяцца.

На нервах іграюць,

Хоць звар'яцей,

Апрыкляя «балалайкі»².

Цецерукі такуюць

да хрыпаты.

Ды выбухнула

Ціша ранняя.

Кашулю спатнелую —

на бінты.

Медсястру параніла.

Каб не закрычаць.

Траву жуе

Каторую раніцу — нашча).

Ды радасцю ўспыхваюць

вочы яе:

² Шасціцвольныя нямецкія мінамёты.

— Самалёты!
Нарэшце,
нашы!..
Травы маладой перацяты жмут
Ляжыць у канаве...
— Брат мой лётчык...
Ён, мабыць, тут,—
Балюча гаворыць.
Канае...

...З-пад шапкі кудзеліцца чуб.
За бараною ідзе хлапчук.
Барануе патроху,
Барануе дарогу.
Зводдаль глядзяць зірката
Нямецкія аўтаматы.
Ступае буланы міма, міма.
Жвіру трывожны хруст...
Выбухне зараз
партызанская міна
Вырасце чорны куст...
Памалу хлапчук ідзе
На бядзе...

...Болей не да забаў —
Сумны абоз склыгоча.
У бяздомных сабак
Прыйшлося пазычыць вочы.
Скончыліся забавы,
Засталіся паслугачы.
Позна!
Цяпер зубам!
Скрыгачы Ці не скрыгачы.
Баяліся партызан
І баравога азону.
Трэба вяртацца назад,
У партызанскую зону.
Паны афіцэры
З сабой не ўзялі каханак.
Як адчыніць
забытыя дзверы,

(птушкі не закранулі),
А ногі ў вадзе да калень —
набрынялі.
Хто скажа, дзе ён,
яго матулі!
З дарогі ногі —
абмыйце, хвалі!
Кляне балота
і моліць бога.
Аддай хоць косці,
сквапная багна.
Раней не выносіла паху любога,
А тут —
паветра глытае прагна.
Нюхае,
паветра патыхае смуродам,
Глядзіць,
дзе сцежка глухая якая.
У лесе ўчадзельым
нялёгкі одум.
Мама бацьку шукае...
...Вядома,
што ў бежанкі
Ні хлеба,
Ні мешанкі.
Нібы ў той бабылкі-бабулькі,
Якой надакучыла жыць,
Ані цыбулінкі,
Ані ў што ўкрышыць,
Двары вашы,
ўдовы,
Мінае лёс.
Загон арэцца
ў крывавыя барозны.
Сын дзесяцігадовы
Мохам аброс,
Як пянёк бярозавы.
Сягоння зноў рана
Запяяла ўлляна.
Запяяла ўлляна —
Значыць, кепскія весці:

Сыну хочацца есці.
А пад снегам спяць паплавы.
І далёка —
да крапівы.
Некалі голад —
нішчымніцы хрэснік —
Жартаваў
на Белай Русі:

«Пяі песні,
Хоць трэсні,
Толькі есці не прасі...»
Ноччу плавае поўня.
Як сыр.
Не дастаць. Улляне яе.
Каб не чулі,
як плача сын,
Каб самой не заплакаць —
Пяе...

...Трымайся,
рабро,
Хоць не соладка.
Гаварыць —
серабро,
Маўчаць —
золата.
Нязнай ляжыць,
А Знайка далёка бяжыць.
Потым будуць
шукаць герояў
Чырвоныя следапыты,
Герояў,
Што за Радзіму стаялі гарою:
«Нішто не забыта,
Ніхто не забыты!»
Потым узыдуць
грозныя танкі
На гранітныя п'едэсталы,
Знясуць і прапішуць астанкі
У брацкіх магілах стала.
Потым героі

увойдуць у казкі
І ў прамовы
ўрачыстых мітынгаў,
(Салдаты бетонныя
здымуць бетонныя каскі
Над курганамі.
слязьмі абмытымі.
Потым будуць
Ракеты,
салюты,
аваціі.
А покуль анкеты
Пытаюцца люта:
«Ці быў
у акупацыі!»
Горш, чым ад выбухаў,
ад нематы
Аглухнеш,
Крыкам здасца мычанне.
Мае нораў круты

Блакада маўчання

Туга рэчкамі падперазаны
Курганы —
безыменны« узвышшы.
Тут маўчаць партызаны,
Што з блакады выйшлі.
Па варонках—
па свежых ранах
Гнала іх смерць,
смерць не драмала,
Іх, знясіленых,
Зацкаваных,
Толькі вера трымана.
Пагубляліся ўзводы,
роты.
Хто куды
Разбрыліся барамі.
Не спускаліся самалёты,
Іх за лінію фронту не бралі.

Пераправы,
цяжкія прарывы
Загацілі хлопцы сабою.
Пальну пасівелья грывы
І цяпер
Вецер гладзіць з бодем.
...Даўно стаў ветахам
Месяц мядовы.
Ды ён, і мядовы,
не быў салодкі.
У складчыну
горную п'юць
удовы.

Пеўні галовы
Кладуць на калодкі.
Вясну забрал:
блакада,
балоты.

Удовы
І ў дзень завейны пацелі.
Хапала спякоты.
Хапала слоты,
І толькі пяшчота
мінала пасцелі.

І верылі:
Прыйдзе чаканы,
адзіны.

Блакада-зайздросніца
не адпускала.
Халодная коўдра,
Падушкі-ільзіны.
Усмешка плыла ў забыццё ласкава.
Маток цыбулі —
ну, чым не каралі!

Бывала,
І брыгадзірам гадзілі.
За трох касілі.
За двух аралі.
За плугам і ў плузе
сваё адхадзілі.

Бабіна пета

Прабудзе нядоўга.
П'юць,
як радоўку сваю адбываюць.
Старых бабылёў
ахмялелья
ўдовы

Раўніва
Адна ў адной адбываюць,

...Сасна,
падсочаная перуном,
Спрадвеку казалі людзі,
Не можа стаць бервяном —
Гусці ў навальніцу будзе.
Дзе знойдзеш саску
Хоць адну
У партызанскім краі
такую,

Што выстаяла вайну.
Легла звонка ў сцяну
І навальніцу не ўчуе.
Ад грому аглухлі бары,
Падсочвалі сосны
снарады.

Тупіліся
Склюды і тапары
Па папялішчах
пасля блакады.

Антэнам
Маланкі ўсе напавер
Даўно аддалі,
Каб з тропу не збіцца.
Ды ў кожнай хаце
Яшчэ і цяпер
Трывожна
у навальніцу.

Калі над Ушачай
лятуць журавы
І поўня спакойна барвее,
Запахне трывогаю
Мох баравы,

Жывіцай

заплачуць бяргенні.

...Па вясноваму цаліку
Партызанскай сцежкай патайнай
Сёння я прыйшоў
К Паліку
З невясёлым сваім пытаннем:
— Ты,
кывёю паліты
Палік,
Смуткам кожнае сэрца поўніш,
Хоць гадам сваім
Страціў лік,
Можа
бацьку майго прыпомніш!

Не адказвае мне

Палік.

Недзе плача самотны кулік,
Як душа,
Што збавення просіць.
Засмучоная,
змоўкла просіць...

На Палік

Адступалі яны —

Бацькавы дружбакі прыгадалі.

Пах трывожны

адгалай сасны.

Да цішы

прывыкаеш гадамі.

Успаміны не варушы.

Захлынае

вясны бязмежжа.

Завіхаюцца мурашы —

Вавілонскую

ўзводзяць вежу,

Раскашуецца мурава,

Быццам раіць

На ўсё забыцца.

Ды сумуе
 зямянка-ўдава
У сваёй парудзелай світцы.
І ляціць баравое ку-ку
Па зялёнаму Паліку.
— А мой Іваначка,
 набудзілася я цябе.

А цяпер
Цябе дуб караніць,—
Над магілаю
Б'ецца матка...

Адыходжу.
Мне ў сэрца звініць
Імя спаленай вёскі —
Звінятка...

...Зноў вяшчае прыёмнік,
Што і як за марамі,
А ў бальніцы раённай
Партызан памірае.

Быў на сцюжах, на слотах,
Толькі не на Каўказе.
Ён прымаў у балогах
Зледзянелыя гразі.

Мае нават даведку
З подпісам камандзіра,
Што хадзіў у разведку,
Быў адважны і шчыры.

Быў крыху на вышынях
У раённых маштабах —
Пахадзіў у старшынях,
Брыгадзірах, прарабах.

Еў і спаў як папала
і не думаў пра гэта.
Самагонкі хапала.
Не хапала

асветы.

У гадах, а завочна
Людзі вучацца дзесьці,
Думаў — позна,
навошта.
Хай стараюцца дзеці.

І медаль юбілейны
Атрымаў да бальніцы.
Ранак белы, завейны.
Толькі голас сініцы.

Як тады,
ў блакаду,
У балоце заклётым
Кулямётныя звады...
Ён з пустым аўтаматам...).

Як тады, у блакаду,
Сіні голас сініцы.
Сэрца...
І нішто не дасць рады;
Гэта ява
Ці сніцца!

Калі ўсё йдзе да ладу,
Ліха блізка пасецца.
Зноў сціскае блакада —

Блакада сэрца

Узышлі палыны туті —
Ты сваё ўзарвала ляда.
Замыкаюцца тры кругі.
Што ты хочаш яшчэ,
Блакада!
Патрабуеш яшчэ
чаго!

У глухмені балотных кладак

Ты забрала бацьку майго.
Ты забрала мой смех,
Блакада.
Хай на звод
Пойдзе люты род.
За матуль,
што жыццю
не рады,

За калек.
За ўдоў.
За сірот
Праклінаю цябе,
Блакада!

Што ты ходзіш!
Шукаеш аброць
Ад каня,
што вазіў снарады!

Хоць
У сны мае не прыходзь,
Я прашу цябе!
Чуеш,
Блакада!...

1968

ВЯРТАННЕ Ё ПЕРШЫ СНЕГ

Аднагодак маіх мар пра палёты,
Такі ж, як і я,

дзівак,

Ляціць,
Ад хмар і аварый далёкі,
Анёл — АН-2.

Сусед
капялюх на вуха ссунуў,
Спіць, як святы Ілля.
Я ўніз пазіраю з сумам —
Лысее мая зямля...

Хуткасць АН-2 набірае
(Яшчэ не зусім злянеў).
Цяпер ляцім над барамі —
Пад Полацкам зеляней.

Не нацешуся
з хваінак бухматых,
З гэткам якраз хвастом
Кошка Найда ўбягае ў хату,
Калі яе напалохае хто.
Мясціны родныя чытаю запоем.
Там-сям пазаснягаў дол.

Нарэшце
Полацкае аэраполе.
Па выбоінах скача анёл.
Дзень добры, Полацк,
паклон, зямляча!

Мне, думаю, знойдзеш начлег.
Досвіткам заўтра паеду ва Ёшачы —
У першы свой снег.

*

Вясёлы
прыгарадны аўтобус.
Вясёлы
падмёрзлы бальшак.

Не едзем — пльвём.
Пэўна, часам нядобрым
Ноеў каўчэг
калыхаўся так.
Спыняемся
ледзь не ля кожных весніц.
Шафёр памяркоўны ў нас.
Галасуе нядзеля,
просіць падвезці —
На рынак трэба паспець у час.
Пад хусткай тоўстай,
як пад шахою.
Садзіцца і не спяшае-такі
Аддаць шаферу
Нагрэтыя ў руцэ пятакі.
Пазяхае ў рукаў салодка.
Аглядаецца па баках.
Паддзёўка
пахне свежай саломай,
Марозам прыхопленай на таках.
Маўчыць нядзеля.
Не да вясёлых плётак.
Трымае каля сябе хатулькі,
Таго-сяго прадасць на зваротак —
Глядзіш, і купяць
з лёгкай рукі.

*

Можа ўсё гэта
толькі ў сне.
Сніцца мне —
прачынацца боязна.
Хата матчына —
першы снег...
Неглыбокі —
аеру да пояса.
Ад нядобрага вока сцярог
Гэты міг —
каб парой не сурочыла.
Незаследжаны двор...
Парог...

ушачанка.
Мароз, нават самы заядлы,
Тут быў бы слабак.
Як ты ў кажущку б стаяла
У зялёным,
з яловых лапак...
Зямлячка,
шануй сваё семя,
На роднай зямлі караніся.
Хай не зводзіцца племя
Тваіх анісаў,
анісак,

*

Як ціхая аблачынка,
Нада мной праплывае
мама.
Спакой забыты
на стол аблакціўся,
Углядаюся —
пазнаю памалу.
Як ціхая аблачынка,
Як аб'інелая арабіна,
Спакой неспакойна
водзіць плячыма —
Іх,
партызанскія,
Некалі куля прабіла...
Маці ставіць на стол гарнушак,
Цёплы ад сырадою.
Я ў роднае слова вярнуўся,
Без яго —
сірата сіратою.
А хто там тупае каля ганку?
Венікам абмятае ногі?..
Зайшла.
Па голасу пазнаў калыханку.
— За стол, калі ласка,
спачні з дарогі.
Вось мне ўжо і трыццаць з гакам,
А ты па-ранейшаму маладая.

Загадай мне

свае загадкі —

Ці ўсе цяпер адгадаю.

— Ішоў тота каля плота,

пытаўся ў жмуры:

«А ці дома ляпа?..»

— Адгадаў...

— А ці помніш?

Жыў-быў бацян

На высокіх нагах,

На шырокіх лугах,

Ставіў пунькі-прыпунькі,

Накашваў сенца-сянца.

Будзем пачынаць зноў з канца?

— Будзем!..

*

Толькі трэба

спачатку

Добрых сяброў адведаць.

Пакланіцца бору з пашанай —

Мяне засланыў ад ветру.

Пашаптацца з чаротам

на возеры Ваўчэнскім.

Голас паслаць да прасторы ў сваты.

Поціск рукі зямляцкай, чэснай

На сваёй далані

узважаць.

*

Першы снег

ва ўсім наваколлі.

Светла —

куды ні глянеш.

Завірух белагрывья коні

Яшчэ не зацугляны.

Быццам снег вытрасаюць

з запазух:

Ціхі-ціхі,

да звону,

да болю,

Ён,
як прысакам,
засыпае
Жар лісцяў дубовых.
Маўчыць цішыня,
ці чаго недачула,
Ці нешта ёй толькі адной вядома.
Не замерзла мая рачулка-качулка —
Кривуха
з крутой вадою.
Глянеш —
даешся дзіву:
Плыню трава зелянявая ўзнята.
Чуваць на дне
каменьчыкаў ціўкат,
Нібы пакінутых качанятак...
Бор грэе ў сняжку
азяблыя ногі.
Аглух ад шапкі калматай.
Поплаў рыпіць пада мною,
Як шыбіна пад алмазам.

*

... Трывалы,
нібы беларусы ўсе,
Бог са старога мужыцкага роду
У белым, расхрыстаным кажусе,
Босы ходзіць
Зюзя сівабароды.
Захоча пагрэцца —
гакне ззаўха
Цяжкай булавой з кукарэчын.
Траха не абваліцца неба страху.
У барах толькі рэха закрэчка...
... За плячамі ў нядзелі мяшок,
З яго вытыркаецца тут жа
Ружовы
з дзірачкамі пятак.
Малеча па браціках тужыць.
У хаце абносяць вакол стала
Тры разы, каб ручыў,

быў свойскім,
Аб засланку труць,
каб тоўстай была.
Саланіна,
каб раставала воскам...
... Сівераюць настольнікі,
Ручнікі,
Дакраніся — гатовы зафыркаць.
А ў драўляных ластвак
зьябнуць кіпцюркі,
Інеюць хвасты-растапыркі...
... Гаворку сабак
зраумеў стралец —
Навучыла змяя.
— А што ў казцы
Пра белых авец?
— Тут ёй і канец.
Другую трэба прасіць,
каб яшчэ раз не ашукацца...
... Падбіты лётчык
з Вялікай зямлі
Прыходзіць доўга ў прытомнасць.
Дзе яго збілі,
калі,
Ніяк не можа прыпомніць...
Нервова компаса стрэлка дрыжыць.
Б'ецца жылка на скроні часта.
«Відаць, над зямлёю мне ўжо
не кружыць»,—
Гаворыць лётчык з адчаем.
.....

Усё гэта
ў першым снезе маім,
Чыстым,
як слова «мама».
У бары маім першым,
сівым,
Ні галінкі не надламана.
Не замялі вятры палазні,
Што дадому вядзе

БАЛАДА БРЭСЦКАЙ КРЭПАСЦІ

Як памяць,
лета прастрочыць конік
чаргой зялёнаю навывлёт.
А памяць тая
страшней ад старых кінахронік —
без жалю вяртае
сорак першы год.

Зямля аглушана не снарадамі —
стогнамі.
І крэпасці воблік абвогнены
люструецца ў поўнай,
як вока, варонцы...

Памяць,
усё наноў
перапакутуй зноў
за байцоў-абаронцаў!

1

...З самім сабой
вядзі паядынак.
Да сэнсу трэба сэрцам дабрацца.
Прамая паводка —
і рухнуў будынак,
і стогне
каменны могільнік брацкі.

...Ідуць у атаку
мундзіры зялёныя.
Шпіталь уперадзе —
жывой заслонаю.
Крычаць параненныя:
— Страляйце,
родныя,
нас не шкадуйце,
браты, ніводнага...

Асколкі і кулі —
кінжальная навісь.
Думка адна:
расквітацца з катамі!

Ёсць трохі патронаў,
і ёсць нянавісьць,
цэгла, і зубы,
і «ўра» раскацістае.

Каб цемра на момант
фарты акрыла,
здаецца б, зямлю на руках
нанёс,
ды
у небе —
толькі са свастыкай крылы,
стракочуць адно
кулямётныя гнёзды.

А трэба ж спрытным быць,
і занадта,
імгненне кожнае дорага,—
варожую ў лёце
перахапіць гранату
і кінуць,
пакуль но ўзарвалася,
ў ворага!

Свой баль крыважэрны
надоўга правіць
табе тут,
таму не спяшайся,
бязносае.
Загінуць —
не дужа хітрая справа.
А як даражэй
аддаць жыццё сваё?!

...Сонца, што плямка,—

ці рана, ці позна?..
Ракеты падвешаны на парашутах.
А трэба
«хадзіць» у разведку поўзма,
здабыць патроны —
забітых абшукваць.

«Няхай дазнаецца
маці Масква,
што нашы рады парадзелі —
з гасцей няпрошаных
насыплецца луска!» —
нервуецца
лейтэнант маладзенькі...

Падмога прыйдзе —
грыміць навокал.
Адна ж такая крэпасць
не застанецца!
Хай гімнасцёрка
крывёй намокла,
хай перамогай
не выхваляюцца немцы.

З рук у рукі
царква пераходзіць,
адсюль
агонь карэкіруе вораг.
Была царквой, потым клубам —
годзе!
Анёлы смерці
пяюць па хорах.
Агню языкі
у клубкі
звіліся.
Дзе песня,
што лірык спяваў калісьці?
«Стаіць цэркаўка,
з пірагоў збіта,
блінамі накрыта,
абаранкам замкнёна,

і ДУДКа ўтаркнёпа.
Узяў абаранчак — пасіліўся,
узяў я дудачку — павесяліўся...»

Частуе не пірагамі —
артылерыйскімі перунамі.
Як пекла прынада,
весьляліць да глухаты
кананада...
Святым апосталам
не да раю —
кроква апошня
дагарае.

Прашыта кулямі ўсё,
а малая
люляе ляльку —
дачка Кіжаватава...
З боепрыпасамі
склад палае.
Уцягвае спіну
жудасць хіжаватая...

Снарады — для бою!
Хутчэй выратоўваць!
А іх не возьмеш
рукамі голымі.
Смыляць гімнасцёркі.
Дах рухнуў раптоўна —
перахапіла
гвалтоўнае польмя.

2

З вадой Мухавец,
з вадой канавы,
іх мятуць агнямётаў
белыя мётлы.
Без вады захлынаюцца,
без вады канаюць
дзеці,
параненныя,

кулямёты.

Глытае польмя,
аж пакрэктае,
і дол перасмяглы,
і бляху.
Не жарты —
перад вачамі
з морамі, з рэкамі
геаграфічная карта.

Злавесны певень
не закукарэкае.
На хвалях зыбаецца
поўні грыўня.

Поруч — вада,
жывая,
канкрэтная,
на яе, падступную,
глядзець крыўдна.

Паднябенне,
як у распаленай печы,
пясок выплюнуць
не хапае сліны.
Давай ва ўспаміны
нырца па-хлапечы.
Мокры пясок —
паратунак адзіны...

Нервы —
узведзенья куркі.
Сунецца млявасці калымага.
З каземата
ход прарыць да ракі
у адчай спрабуе
СМАГА.

Мухавец
ад снарадаў і куль кіпіць.

Прамяні
цярпення путы раскўлі:
мальця, што кнігаўкі,
просяць:
— Піць!..
— Піць-піць! —
рацыя параненая быццам
кпіць...
— Піць-піць! —
ціўкаюць кулі.

Ты, казка,
голосу не падавала.
Сягоння нашто
завітала ў падвалы?
З туману сукенка-
самавышыванка...
— Сястрычка Аленка,—
просіць Іванка,—
зямя, як ток...
З вадой капыток...
Я зраблю глыток...
— Но рабі, браток!..
А смерць
пазірае з-за ўсіх вугоў.

Мухаўца зачарэпні,
з грузілам біклага!
Чаму ж такі твой
небагаты ўлоў,
СМАГА?

Ці рыбак не рупны,
ці не той паталец?
Сплаўляе трупы
кывавы рум —
Мухавец...

Чаго ўзгарэліся летам
каліны?
Як выбух,

Буг уздыхае глуха.
Вылятаюць не птушкі —
снарады і міны
з рукавоў бабровых Буга.

І сам сабе
Не дасць ён рады,
яму сасмерцю
не звесці рахубы.
Рукавом не ўтрэ ён
салдатам раны,
паскіпанья,
перасмяглыя губы.

...Ад сквару бровы
паліпялі.

Дзе твае броды,
вада-паланянка?!

3

Ні дня, пі гадзіны
няма спагадзіны,
але спагады
ніхто не чакае.
«Агонь!» —
на ўльтыматум адказ адзны.
Бярэ за горла
задуха цяжкая.
Адна гадзіна
даецца на роздум.
Дакладнасць нямецкая
свету вядома.
Дымяцца чадна
разоры-барозны.
Сястрой міласэрнасці
ступае стома.

Прастрочаны сцяг
б'е крылом падвяла.
Жанчыны й малыя —

нямой талакою.
Гадзіна,
каб вывесці іх з падвалаў...

Радзіма,
даруй
за выйсце такое!..
Усе вароты
агнём зачынены.
Акроплены сцены
крывавай расою.
Каб выратаваць дзяцей,
жанчыны
павінны
ісці ў палон прымусовы...

Як на хаўтуры,
брыла калона,
смылела калона
ірванай ранай.
А вочы,
як тыя штыкі, калолі.
А шлях снарадамі
пераараны.

Без белага сцяга...
Гадзінаю злою
прасціны, сукні
бінтамі сталі,—
касынка выцвілая
над галавою
знікае
ластаўкаю расстання...

У след зацята
глядзелі салдаты,
пагляды —
тугія набоі гневу:
ці рукі ўзняты?..
ці крыжам распяты?..
Праклёны з вуснаў —

зямі і небу.

Радасць бою
дзяліць было з кім.
Не падзеліш
з ворагам
ганьбы палонных калон.
Цалуе дзяцей,
з моста кідаецца
апрытомнелы
капітан Шаблоўскі:
палані,
вады скрывянелы палон!..

4

Маўчаць казематамі,
зубы сцяць.
Неба гарачае
бачыць у проламе.

Як польмя,
б'ецца над крэпасцю сцяг;
як сцяг,
над крэпасцю б'ецца польмя...

Сюды б пяшчоту
зеленаватых ільдзін:
цягліцы,
як перагрэтыя поршні!
Загад дыктуецца:
нумар адзін —
першы загад
і апошні.

У эфіры бравурных маршаў
жалезны клін.
Нязломная вера —
верны дарадца.
Змест загаду кароткі,
вывад адзін —
ТРЫМАЦЦА!

Лістоўкі з пропускам
для здраднікаў і уцекачоў
(пропуск —
у палон і знявагу).

Абаронцаў гуртуе
капітан Зубачоў:
цытадэль падуладная
толькі
чырвонаму сцягу!
Крывёй і жыццём
кожны ўносіць пай.

Абязанкі ворага
слухаць ніхто не хоча.
Рукі ўцалелі —
стужкі кулямётных набівай!
Забойцаў сачы,
пакуль не патухлі вочы!
Няхай люцее
агонь расхрыстаны,
хай каменяломня жудасная
апусціць цяжкое века...

Крэпасць не здасца,
крэпасць выстаіць
да патрона апошняга,
да апошняга чалавека!

5

Сумленне не прыйдзе
да здрадлівых згод,
лінія веры —
праменна прамая.

Хвіліна зацішша...
Партыйны сход —
у партыю абаронцаў прымаюць...

— Абакумава...

— Медсястра.
— Церахаў...
— Камандзір роты.
За! —
кулямёт галасуе.
За! —
галасуе «ўра!»...
— Улктымбаеў...
— Прыняць пасмяротна...

Сцяг чырвоны
лад кулямі на сцены ўзбег.
У гранітную памяць вякоў
уесца
крык, што гранатай
кідае ўзбек:
— Мая — камуніст,
мая — ні з месца!..

Хай плавіцца
дол камяністы,
ні сквар,
ні знямога не дойме,—
у шарэнгах крутых
камуністы
шчыльней за патроны
ў абойме!

Гартуюць нязломных
любоў і злосць.
Няхай асцярога
маўкліва сানে,
няма сарамяжлівых —
саманазванцы ёсць:
у атаку ісці
назваюць сябе!

Нязломнасць,
табе не дадзена
грэць лысіну, як пень, сваю
і думку салодкую песціць,

як той сарамяжлівы скромнік,
пра персанальную пенсію
і пра персанальны помнік.
У скромніка прынцып:
усё пад сябе гарні;
з тым, хто інтрыжкі прадзе,
ён пойдзе ў супраць.
Ён рукі пагрэць на Вечным агні
пры выпадку не супраць...

У абаронцаў
слова цвёрдае,
палец прырос да курка,
пагляд прыкіпеў да мушкі,—
потым будуць
пасмяротныя ордэнскія,
зараз трэба —
кулямётныя стужкі!

Ні перад кім
не будзеш перадкаваць,
слацца абвялым лістам,
калі прыйшоў ты
зямлю парадкаваць,
калі ты стаў
Камуністам!

6

КРЭПАСЦЬ,
ты да чала прыклала
зоркі пяцікутную даланю:
падкуты грук
абцаса й прыклада
не ўпершыню
разбіваў тваю цішыню.

Пакуль
дыпламатычная думка
халодзіцца ў ветлівых холах,
пакуль уважваецца
стрэл халасты,—

вайна,
як бязлітасны археолаг,
разараўшы,
аголіць
вякоў пласты.

*

Паданне,
па звычцы даўняй
ты адказаць
ахвотна бярэся,
адкуль свой пачатак
бярэ
Бярэсце.
Хаця,
раскапаўшы забыцця
чарговы капец,
ты будзеш вучона ілгаць,
як купец
гаціў бярастаю гаць.
Атрымліваецца
пераканаўча і проста:
Бярэсце —
бяраста...

І песня пра ростань
не за гарамі:
«Гарыць бяраста,
ды не згарае...
Гарыць бяраста,
ды не згарае...
Бярэсце
пярэсціць
чорная зграя...»

*

Геральдыка...
ты ў дэталях Дакладных самых
пра герб берасцейскі
раскажаш дарэчы:
па полі чырвоным

замак
у абдоймах дзвюх рэчак...

Табе і годзе!

Я ж мушу прызнацца:
не ведаю,
як у шаснаццатым,—
у нашым стагоддзі
чырвонага колеру
было даволі:
крывавае неба,
крывавае поле,
сцякалі рэчкі
крывёй і болем...

*

Гісторыя,
калі ты будзеш пераглядаць
кнігі мужнасці
строгі змест,—
не толькі па алфавіту,
відаць,
па першае месца
стане

Брэст.

Доўга будзе яшчэ палаць,
абнюханы
полымя хіжымі пысамі,
Белы палац,
дзе быў Брэсцкі мір
падпісаны.

Доўга будзе яшчэ
цытадэль грымець,
хоць пры закладцы калі
і серабро і медзь,
«У дзень чэрвеня месяца
ад нараджэння Хрыстова 1850
шчаслівага царавання
Яго імператарскага...»

Смерць карону сасватае —
грашмі не адкупішся,
но адгародзішся кратамі!..

7

Муляры,
у чэрвеньскай цішыні
асцярожна абстуквайце
кожную цаглінку балячую.
Плавіла польмя камяні,
у першабытным вар'яцтве баляючы.
Асцярожна абстуквайце,—
крэпасць узводзьце з іх
для наступнікаў.
КРЭПАСЦЬ ПАМЯЦІ,
КРЭПАСЦЬ ПАШАНЫ.
Можна выявіць,
на чым раствор замяшаны,
на якім растворы
сцены трымаліся:
сакрэты дойдлідства
вядомы амаль усе.
А сцены рушыліся,
хоць і трывалыя аж занадта.
А як жа дазнацца,
з якога цеста
абаронцы Брэста?!
На волі якой,
на якой крыві
мужнасць іхняя
замяшана?

У часе, памяць,
думак не крыві.

Па зямлі перапаленай
шаргануўся ліст,
як бляшаны...
Якая сіла трымала
трывала
абаронцу да жніўня

на вежы параненай брамы?
Калі
заваёўнікі пачалі
хадзіць па крэпасці прама,—
гранатнаю звязкай ягонай
падавілася песня
над крыжастай калонай!
Для сябе
гранаты яму не хапіла,—
каб разбіцца насмерць,
толькі і засталася сілы.

А летам
сорак другога
захлынуўся фашыстаў сівушны

гогат

(адно са шчарбатых нішаў
птушаняты
есці прасілі),—
калі з каземата
баец безыменны,
як прывід, паўстаў:
— Я выйніаў
пераканаца
у вашым бяссілі!..
Апратка збуцвела,
над вачамі
русявая хмара навісла...

Адкуль яна,
вера,
адкуль яна,
непахіснасць?!

8

Час
КНІГУ МУЖНАСЦІ
разгарні,
яна не прыпудрана
выдумак пацярухай.

Памяць заходзіцца ў агні.

Слухай!

Тут на досвітку 22 чэрвеня
абаронцы верныя
роднай зямлі
першы бой на сябе прынялі.
Там, дзе бой трымалі яны,
там і загінулі,
Радзімы сыны.
Не азірнуліся назад ні разу,
бо лічылі страх за абразу,
бо адступленне смерцю лічылі.
І смерцю сваёй гераічнай
у бяссмерце ўвайшлі.

...У небе плывуць
аблачыны.
Успаміны
жывуць
на зямлі.

9

Радзіма
часінаю векапомнаю
сыноў бласлаўляла
пяціпрамянёваю даланёй:

«Краіна, устань нязломнаю,
ўстань на смяротны бой!..»

Пяціпалай зоркай
планета пяцімацерыковая
засланілася
ад мышастага насланьня.
Хто цябе размяркоўвае,
цішыня?

Тлумачальны слоўнік,
якому ўсё вядома дазвання,

глумачыць не дужа разгорнута:
«Бастыён...—
вайсковае ўмацаванне
пяцікутнай формы».

А быў бастыён
да пакуты
прыкуты,
ды нязломнасць ягоную
засланялі штодня
зорка чырвоная,
пяцікутная,
абоймы пяціпатронная даланя!

10

Пад стомай
твайго апаленага крыла,
крэчасць,
у сорок другім
калыханка гняздзечка звіла,
калыханка
пра чумака і вала,
у сорок другім,
на жыццё дарагім.

Зірнуў на свет смуглячок,
як грачок,
сын партызана
Петрусёк, Петрачок...
А ў Камароўцы —
зялёнай каморы
каморнікі-камары не ў гуморы.
Заціхнуць кулі,
ну хоць памры,—
звіняць злюцелья камары.
Чарнее ад гора Белае возера.
Смерць мышастая
ходзіць дозіркам.

Зямля траншэямі перапярэшчана.
Прыціхла крэпасць,

як грамадзянін Сусвету.
А маці-садатка
чакаць будзе весці —
грамадзянка зялёнага сельсавета.

Гадзіна настане
шчаслівая тая,
і зорны маёр дамоў завітае.
А з лесу выйдзе,
як партызанка,
да сынка Клімука
калыханка:
— Адкуль жа родам ты?
— Я з Камароўкі.
— Адкуль вяртаешся?
— З зорнай вандроўкі...

Зямных хапае ў міжзор'і
спраў.
А зоры —
бяры рукамі!
Здаецца, учора
патроны збіраў
у крэпасці з сябрукамі...

Навальніца гнала на выпас
грамы...
Чырванагруды гіль
ззяў
іскрынкай
на кажусе зімы...

Легенда —
кожная гільза...

Дзе ён,
пагранічны раён?
І ноччу і днём
у дазоры...
Сам-насам з зорамі
«Арыён»

сочыць, як нараджаюцца зоры.

А мара,
як матэматык, лабатарыя
шукае
СУЗОР'Е КІЖАВАТАВА,
СУЗОР'Е НАГАНАВА...
А вунь гарыць кумачова —
зарыва вайны нагадвае
СУЗОР'Е ЗУБАЧОВА...

Зямля ў касмічным сьайве,
як веснавая нявеста.
Да вострава-крэпасці —
На Кубу плыве
з нафтаю
танкер «Героі Брэста».

11

Разнатраўе трывожнае —
раннік,
капытнік...
Брэст-пагранічнік
любіць зялёны свет.
Засяроджана
кантрабанду шукае мытнік,
як нечаканую рыфму паэт...

Час,
як хірамант павуцінавалосы,
паваражы,
успамін дагані:
натужныя рэйкі,
як лініі лёсу,
ў Брэста-чыгуначніка на далані...

Ішлі імі ў летні сонцазварот
саставы, перагружанья трывогай.
Паглядзі,
там, дзе значыцца выраю ўзлёт,
ці няма залому кривога?..

Хай вербы намьюць косы
у ціхай вадзе,
хай на хвалях зыбаецца
расянае поўні човен..
Хай у спакойны чэрвень
свой паравоз вядзе
з Брэста
сын Зубачова!..

12

Уяўленне,
ты на параўнанні багатае,
спрадвеку ў цябе запалу
хапала,—
і карта маёй Беларусі
табе нагадвае
дубовы ліст
ці кляновы ліст пяціпалы.

Вайна
маю памяць дагэтуль катуе,—
мне карта нагадвае
польмя языкатае!

...У Хатыні
крывавы прысак не стыне.

...Травой забыцця ўвячэла,
не зарасце
вогнішча Калдычэва.

...Вёска ўшацкая спаленая
Аралля
крывёй набухла.

...Паслухай —
стогне зямля.
...Грымяць
бастыёны над Бугам...

13

ВЕЧНЫ АГОНЬ,
спалі ты
ўсіх войнаў масты і дарогі!
Гранітныя стынуць пліты —
знямелыя некралогі.

Слязіна,
твой прысмак салёны
я зноў пазнаю пакрыёма.
Імёны,
Імёны,
імёны...

І распачы крык:
«НЕВЯДОМЫ...»

Сляпыя закрэслілі кулі,
Згубіліся спісы, магчыма...
Сыноў сваіх
знае матуля,
сваіх абаронцаў —
Айчына!

Ты, крэпасць,
нязрушанай стромай —
адна —
не чакала замены.
Ты доўга была невядомай,
і подзвіг твой
быў безыменны...

Імёны сыноў святых
стараліся з памяці сцерці
віры недаверу крутыя,
готыка дроту і смерці.
Лёг вал
перабітай падкован.
Табе яшчэ доўга,
крэпасць,
пілоткай маладзіковай
ваду Мухаўца чарэпаць.

Табе ўспамінаць начамі,
як нізкае неба гарэла.

...Цяжкія хмурыны маўчання.
...І зор кулявыя прастрэлы...

У бросневых маскхалатах
равы...
А ў нясцішаным гуле
трасіруе змоўкласць галактык
цяжкая зямная куля...

Ты, часе, зямлю засеяў —
жалезам,
стараўся вельмі.
Талопяцца ў сцены музеяў
гармат круглажэрлыя бельмы.

Стаіць звугалелае дрэва,
як жудасная дамавіна:
гарэла, не дагарэла
ці дагарэць павінна?..

На картах сцяжковыя крокі..
Пусты пісталет камандзіра...
Спыніўся будзільнік бязвокі
вайна разбудзіла ў чатыры...

Замнога, музей,
не тлумач ты,
нябыт не вяртай.

Хай з нябыту
штыка адгранёная мачта
трымае ветразь блакіту...

14

У скронях зямлі
мы трывожнымі жылкамі
стукаем.

Мы — сцены жывыя
крэпасці непадступнай.
Гэта акамянеў
наш гнеў,
гэта мы згарэлі ў агні,
мы —
скрываўленыя камяні,
мы хацелі для вас цішыні,
людзі..,

Прыходзьце сюды.
не з пустою біклагай
вады легендарнай напіцца —
на вернасць СЦЯГУ
даваць ПРЫСЯГУ,
нязломнасці нашай
вучыцца!

1974

СМАРГОНСКАЯ АКАДЭМІЯ

Наравістая паэма

«Смаргонская акадэмія», жартоўная народная назва промыслу лавіць і дрэсіраваць мядзведзяў, заснаванага кн. Радзівіламі ў 17 ст. у Смаргоні (Гродзенская вобл.); адна з школ бел. скамарохаў.

ВелСЭ

ЗАМЕСТ УСТУПУ

Ці напала на бор
Эпідэмія?
Аб'яўляе набор
Акадэмія!
Жартаваць з яе
Не след,
Не эпігонская,
А вядомая
На цэлы свет
Смаргонская!

Медзвядзям
Яна ў дакор:
Быць дрымучымі,
Быццам бы дрымучы бор,—
Знадакучыла!
Забурэлі медзвядзі
Як не доіцца
Нецель,—
Бугая вядзі
За нядоімкі!

З борцяў чынш салодкі,
Ды
Пчолы лютыя.
Без яды
(не без бяды!)

Папакутвалі.
Доўбня ў лоб —
Ляці з сасны
Кулем потарчма.
Сны
Бянтэжыць хмель лясны.
Хітрая карчма!
Свежына,
Яна ў хлявах!
Ды рагаціна
Футра порыць
Не па швах,
Гавяда не сваціна!

Верасы хвалі ці гань
Ці качайся ў шнітцы,
А, галоднаму,
Цыган
І медзвядзю сніцца.

Што баяцца
Тых людзей,
Хібу хопіць хібіцца!
Маладзейшым як барзджэй
Трэба ў людзі выбіцца!

Хай, як тыя павукі,
Не павучацца,
Ласункі-лесункі
Хай павучацца!
Там раўло налудзяць,
Пэўна ж,
Не знявечаць.
Так сказаць, налудзяць,
Ці ачалавечаць.

Шчэр усмешкай
Ляпу —
І тае навукі!
Лапы ўжо
Не лапы,

Нейкім чынам —
Рукі.
Імі капялюх трымай,
Як мацней пляскай,
Што даюць —
Прымай,
Пазірай з ласкай!

Не пытай
У пападдзі,
Што зімой калядкі.
Людзі й тыя,
Паглядзі,
Лад ці непаладкі,—
Ад падлоўца
Да суддзі
Лупяць шчыра ў ладкі.

Будзеш біць у ладкі —
Мецьмеш карак гладкі!

Ды блішчаць —
Аж глянуць страх! —
(Шчырунам пашанак)
Як на пухлых даланях,
Мазалі бляшанак
На падушачках з атласу.
Да бразготак
Хто не ласы?!

Спрыт бяры ў абхапы!
Чым мяхі не тогі?
Дзве другія лапы
Нейкім чынам —
Ногі.

Змрок пагодзяць веташкі.
Млосна ў лесе
Ад машкі,
На імшарах —
Мошна.

Раз навукі сэнс такі —
На сагнутых можна
І на задніх пахадзіць,
Пахадзіць,
Каб дагадзіць!

Тупаеш на чатырох,
Як жывёліна,
І не пусцяць на парог —
Не дазволена!
Вытураць уміг
З усіх
У Смаргоні тупасць.
Выкні на сваіх дваіх
Паслухмяна тупаць.

Перад тым,
Хто выгне ў рог,
З кім і не кажы
Да трох,
І на чацвярэньках
Часам ходзяць —
Сведкай бог,
Злосць зацяўшы ў жменьках,
Не без клёку людзі.
Бог суддзёй ім будзе!
Ты, бярог,
Хлудзей!
Хопіць,
Лог,
Ваўчыца!
Медзвядзям у людзей
Ёсць чаму вучыцца!

I

Гулкае памосце —
Хітрая жароўня.
Злыя ягамосці.

Злая дрэсіроўня!

Ёсць навукі рэдзька —
Дык грызі й не хліпай,
Абувай,
Мядзведзька,
Чаравічкі з ліны.
З ліпы чаравічкі
Дужа смаляць пяткі.
Набывай жа звычкі,
Забывай аглядкі.
Каб не ўсмятку
Пятку
І каб не ўкрутую, —
У любым выпадку
Знай навуку тую,
Танчы,
Медзвядзятку,
Бо агонь лютуе!
Хоць зайдзіся ў верадзе,
Трапіўшы ў засаду,
Страх не ў страх уперадзе,
Калі страх адзаду.

На ілбе зеркі!
Мазалі, што лубін.
Д'яблавы талеркі!
Астрабрыдлы бубен!
Такт пад іх,
Лабацька,
Адбіваеш глуха —
Дражняцца,
Што бацька
Стаў табе на вуха.

Жар, сысподу люты,
Вытанчае рухі.
Лапы ж не абуты
Тыя,
Што як рукі!

Хітрая абслуга!

Ліпец ці паздзернік:
Скабы
Смычыць пуга,
Зубы
Смачыць пернік.

Гнеў?
Ён кратаў краты,
У адчаі лез на
Сцены.
Дзе вы, шаты,
Лес кашлаты?
Цесна!

Трасцы б яе трэсці,
Гэную вучобу!
Мусіш тут пад'есці
Жалезнага бобу!
Тут няма —
«Не магу»,
Тут няма —
«Ледзьве».
Чым вісець за нагу —
Лепей за абедзве!

Лепш бы голым полем
Гналі пчолы сем'ямі!
Вучыць болей бодем
Акадэмія!

II

За службу й падзяка.
Спрадвеку
Сабака
Друг чалавеку!
Сабакі іклатыя —
Надзейныя памагатыя
Цэхмайстру твайму,
Мядзведзь,—
Таму
Прывыкай дярпедь!

Вядома,
З кальцом у храпе
Да іх на вяселле не трапіць,
Хвост не трымай дудой —
Такого няма.
Ды каб радзей
Сутыкацца з бядой,
Лепш да часу трываць
І сабак не цвяліць дарма.

З сабакі спыт невялікі,
Заслужонаму —
Лаўры ў будцы.
Сабаку ў ліповыя чаравікі
Не пгчасціла ані разу абуцца.
Не вучаць сабак
З амбону
Правілам ветлага тону.
На ілбе
Зачаты
Сабе,
Льска,
Брашы,
Калі чужы
Блізка!
Такое тваё быццё:
Прачнуўся — і за выццё.

Дзе барышы,
Для прыліку брашы;
Апгчаслівяць надбаўкай —
Ласкава пагаўкай;
Возьмуцца за кій —
Загадзя вый!

Не сунься з сабачым хвостом
У ваўчыны табар,
Перад вялікім пастом
І муха — хабар.

Даўно вядомая ісціна —
Калі нарадзіўся сабака з лысінкай...
Алё маецца
Істотная розніца,
І яна ў Акадэміі
Не скараняецца:
Адзін
Ад сабак бароніцца,
Другі —
На сабаках абараняецца.

Кожны пень на сваім грудзе.
І у каго болей спрыту,
Дакладна ведае,
Дзе
Сабака зарыты...
Сам сабе глебу
Рыхлае пень.
Тэму ўхапіў —
Валачы,
Каб сабака ніводзін не абазваўся.
Вядома,
Цэхмайстру не пашкодзіць ступень
Бакалаўра сабаказнаўства!

Выкладзе фактаў зубатых — пуры,
Амаль што з думкай,
Амаль што з яснай:
Праверыў жа ўсё на скуры,
Няхай не на ўласнай...

Сэрца,
Авечым хвастом не біся!
Дзюбу сцісні
Дапытлівасці варона!
Раняецца слоў бісер —
Ідзе абарона!

Як рогі ў цельпукаватага мужа,
Радаслоўнае дрэва
Князеў Радзівілаў

Галінілася —
І часта, і дужа
Плёнам сваім дзівіла.
Галья на пачосткі,
Лістам сцеляцца лёсткі.
Паспалітага абмінаюць прасмішкі.
Не чарговую катойню-карню,—
Ад цемры ляркарню
Казімір Рыбанька,
Ардынат Нясвіжскі
Заснаваў друкарню.
Папера не марна гіне —
Жонка ягоная
Драматургіня.
Музы прыгонныя
Не толькі душой прачулі
Таленавітасць твораў
І уладны нораў
Францішкі Ўршулі.
І для Акадэміі гатавала
Уршуля свае сцэнарты,
Імі загрузаліся да адвалу
Дыліжансы,
Калёсы,
Нарты.

Скамарохі не мелі
У штодзённым клопаце жалю
Самі ад смеху праз слёзы нямелі,
Ды Еўропу ўсю пацяшалі!
Перш-наперш сцэнарый
З дном гарачым бляшаным —
На выхліясы не будзеш скнарай,
Вывучышся пашанам!
Скачы
За харчы,
Покуль жар не пагас.
Адзін медзвядзю наказ
І ягонаму прапаведніку —
Павадыру-мядзведніку:
Барукацца і кланяцца,

Давеку шчанюком (!);

Мы перавагу ў песнях аддаём салаўю,
Лірычную вытанчаем брую,
Заторкваем вушы, пачуўшы варону,
А калі б у Піліпаўку запісаць рую,
Ад гону да гону,
Хаця б на хвасце сарокі
(Правобраз магнітафона далёкі!),
Давярацца нельга навуцы рэчу,
Сабаку трэба запісваць з першабрэху!

Маглі б запісаць завочніцы
Тэксты песень пра поўню,
Іх сабака зацягвае,
калі глядзіць на катойню.
Часам яшчэ ламаюць галовы
(Прыклад прыкра не новы!),
Як будзе правільней (правільны й?):
Тостаў альбо тастоў (?!);
Асабіста я цвёрда перакананы,
Што грунтоўнасць навуковае ўстановы
Вызначаецца наяўнасцю сабакахвастоў!

Як па рэпку
Тым дзедку ды бабцы,
Бегчы па тэму не трэба.
Важна кіраўніку падабацца
І думкамі аўтарытэтаў не грэбаваць.
Апаненту даецца слова
(На сэрцах адлега!):
— Мы зробім правільны вывад
з заслуханага ўсяго,
Калі прызнаем, што шаноўны калега
На гэтай тэме сабаку з'еў...
— І не аднаго (!),
Актуальнай праблеме памеціўшы зрух! —
Дадае з пэўнага месца свайго
Прадстаўнік ад навук —
Адстаўнік Аднавух.

Нічым не разгоніш тугу.
І зноў, як у берлагу,
Становіцца глуха.
Ды тут вучоная крытыкуха,
Як паветра, слова хапае смела,
Думка яе,
Ужываючы сабакатэрміналогію,
Даўно ашчэрылася і сапсела.
Яна яшчэ помніць з далёкіх гадоў
Выкладкі пра марцаванне катоў
І аб мядзведжым верадзе.
І, адпаведна, з пары тае
Вызначае, хто з чым наперадзе,
Хто адстае.

— Мядзведжыя тэмы даўно асвоены,
Абсмактаны, як лапа
Самім медзвядзём за зіму,
І таму,
Калі ў каўчэгу навукі блісне прамоіна,
Стаяць на падхопе
Папалечнікі і заспіннікі нашых свяціл,
Ад лысін іх маладых не толькі ў Еўропе
Пасвятлае цёмных праблем небасхіл.
Заняты бярогалогіяй
Тэарэтыкі многія,
А сабаканюхствам —
Канкрэтныя практыкі.
Не адзін з іх праг-такі
Дайсці,
Як дайшоў наш калега шаноўны,
Да ісціны,
Даходзіў не роўна,
Але ўсё роўна —
Грунтоўна.

IV

Святла! Святла!
Вучоны свет.
Звяздар,
Не злічыш поўні!

Акрасаю ўсяму —

Банкет.

Свяцілы дрэсіроўні!

Стамляцца ў тостах кожны рад —

Усё дарэчы выйшла.

Пачосткі столькі,

Што наўрад

Стол пераскочыць выжла!

— І не пніся, як слабак...

(Чвяк...)

— Рад, сабака, лаўрам...

— Меч Дамок...

(Чмок...)

— Дужа цяжка, без сабак,

(Чмяк...),

Стаць бакалаўрам...

Ісціне прымярай распашонку,

Навуцы — адрасуй модлы,

Не толькі зарплатай утрымлівай жонку,

Не адставай і ад моды.

Для аздобы любога банкета

Трэба хаця б аднаго паэта,

Залучыш некалькі штук,

Гэта ўжо, як казалі нашчадкі Канта, Stück.

Поўны экстазу,

Абсмоктвае кожную фразу,

Як тлустыя бітлапаты свае,

У сенцах

А ці ў фае

Прыхільнік зацірак,

Паэт-лірык:

З таліяй асінаю

Ты дрыжыш асінаю,

Я з мазгаўнёй дубоваю

Волю выпрабоўваю...

Паэт-трыбух

(На яго, па-руску кажучы,
хапіла б трех букв!)

Ад закусак разбух,
На экспромты таропкі:
І падаўся ў заробкі
Жарабец да жаробкі...

На мутным воку банкета
І крытык не як бяльмак
(Ад прыроды грак,
А выпендрываецца, як калібры):
Асацыятыўна я адчуваю смак
Толькі ў інтэлектуальным верлібры!..

За сталом стамляюцца, як на сяўбе.
Кожны слухае сам сябе.
— Ведама, у вучонья як ісці,
Няма асаблівага фокуса:
Воку вока — за!

— Узяў я свайго Аббрахайлу ў якасці
Яскрава куслівага доказу! —
Гаспадар Дыбайла
Пра сябе спрабуе напамніць.

— Просьба напоўніць!..—
Шуміць застолле буйнае
І там-сям рагатае.
А пад сталом...

V

— Пабыў я ў зубах тваіх
І пад ствалом...—
Завесялелы Аббрахайла прыгадвае.—
Аб старасці дбай у сталасці...
Будзь, воўча, госцем —
Зубамі не ляскай.

Прыгода, якая са мною сталася,
Пэўне, некалі стане казкай.

Прагнаў мяне гаспадар, а ты
Пашкадаваў (не так, як сваяк твой кабылу!):
Есці не стаў мяне з дабратаы,

Які быў наедак — скабы ды жылы.
Адпусціў адкарміцца да гаспадара,
Той быў рашыў, што я не сцярог добра ў яго.
Ты ж дзіця гаспадарскае ўкраў са двара
Так, каб убачылі ўсе, што я адабраў яго.
Перш чым з'есці мяне,
Закусі як след.
Не за ўласны кошт выдаю банкет —
Са стала навукі і мне перапала.

— Вочы ў цябе я пазычыў, сусед,—
Воўк пад сталом,—
Такое здараецца мала!
А справа, васпане, во ў чым,
Тут я з запрашэннем воўчым...
Аббрахайла падхвальвае воўка:

— Як і я, ты хвастом круціш лоўка!
Косці пад стол несучы нам,
Шчыруе прыслуга не вельмі,
Вось пабыў бы ты на сучыным
Вяселлі!
Што банкет!..
Гаў!..

— А ты, сусед,
Стаў
Здароў, як заяц вясной.
На воўка памоўка,
А мядзведзь спадналуску...
Воўк гаўкнучь хацеў, ды зароў:
— Хачу пяць,
Шэф раіў мой
Не налягаць на закуску...

— Не жартуй з бядой!

— Уў-уў-уў-уў-уў-уў-уў! —
Зацягнуў на адзін лад
(Даўжэй за даклад грунтоўны!)
Пра ваўчыцу, пра лог...

Эпілог быў раптоўны
(Не паратоўны!),
Як і пралог,
Ні авечкі, ні воўны!

Вырвешся з лап —
Доўга ікаецца.
Храпа была б,
А кальцо адшукаецца!

VI

Хадзіць прывабліва ў быках —
Рагатых кавалерах.
Як рэбраў абручы ў баках,
Не страшны шары з шэрых!
Як сілу чуеш у рагах —
Но саступай з дарогі,
Пакуль абух не гахне (ггах!),
Стой незалежна па таргах,
Не забрыталі б рогі.

Усё варочай дагары,
З разгону бі, з нахрапу,
Пакуль яшчэ гаспадары
Кальцо не ўдзелі ў храпу.

Што бысю капыты мачыць,
Куды рагамі цэліцца?
З кальцом у пысе
Бык маўчыць,
Ні мычыць,
Ні целіцца!

VII

Тут не на раз маракаванне,
Тут трэбамень якраз меркаванне,

Ведаць,
Разведаць,
Што, як
І дзе.
Раз-
мер-
ка-
ван-
не

Ідзе!

Перад выпускам —
Не сягоння! —
Трэба лаўчыцца,
Можа ў зяцях ля Смаргоні
Пакінуць ваўчыца...

Кепскі дыплом,
І без сувязей,
Шэлег цана!
Не паможа апломб.
Мур не праб'еш ілбом,
Пойдзеш да цыгана!

Якія тут неслухі-дрыгуны
Мурашнікі перарылі?
Цікавяцца цыганы
Як прадстаўнікі перыферыі...

VIII

Забудзь на валацуг,
Мець хочаш хоць павець —
За медзь
Скачы,
Мядзведзь,
Свой валачы ланцу!

Лясная галава,
Не пад нараў у носе
Кальцо?
Аж цэлых два

Любая пані носіць!
Завуцца завушніцы.
Ваўку калыца й не сніцца!
Ды на цябе мядзведзіцы
Глядзяць і не нагледзяцца!

Хадзіў па вудыры,
Па шышкі да калод,
Цяпер павадыры
Сцыганілі прыход!

Б'е мядзьяк па медзьяку
Розна пажаданы:
На зязюльку —
Бедаку,
На крумкача —
Пану!

Дай, цішыня, паслухаць,
Ці не гром гучыць,
Мядзведжая паслуга
Цыгану ручыць!
Не скрыпка грае —
Цымбалы,
Не сваты едуць —
Цыганы!
З цыганом — майсцер
Да чужых кайсцер!

IX

— Насякаем жаронцы!
— Высцілаем под!
(Цыганскае сонца...
Цыганскі пот...)

Для цябе, дзеўка,
З-за пазухі прыпеўка:
— Цыган бацька, цыган я,
Улавілі салаўя.
Бацька ў пуню,
А я ў ток,

Бацьку ўбілі, а я ўцёк!

Загадка-свацця
І тут нос дзярэ:
— Цыганка ў хаце,
А цыцкі на дварэ (?).

А ў садзе яблыкі —
Цыганы,
Абтрасуць іх зяблікі,
Ці гані,
Ці не, —
Абтрасуць
І таму прынясуць
У чырвоным жупане,
Хто хутчэй засне...

Цыгане:
— А мне?
— Залез, нагане, —
Не спі ў гумне!
Малым пацеха!
Ад смеху
Не трэснуць ледзьве,
Дражняць мядзведзя:

— Мядзведзь, мядзведзь,
Не ўмеў сядзець,
Пакуль навучыўся,
Хадзіць забыўся...

На гора й сядун —
Дзіця.
Абы мядзведзь цыгану,
Шатун,
Хаця!

— Мядзведзь дзяліўся камаром,
Скупы падавіцца й вугром.
Сумна без навару жыць —
Ручку дай паваражыць!

Сумна, баця, жывяце:
Божкаеце, божкаеце.
А ўдалося ж сіраце,
З'ела курку ды з ножкамі —
Трапечацца ў жываце!
Банкарты
Гуляюць у карты,
А бацькавы дзеці
Ламаюць клеці.
Не тужы —
Паваражы!

Ад чаркі ў пяты
Ці ад сваркі горача.
— А дзе ж твая хата?
— Проці ліха на ўзгорачку!
А мядзведзь упрысядкі —
Вось дык скокі!
Ну-ткі,

Лепш упрыся-ткі!
Сам бярэцца ў бокі!
Не ўтрываў смяшок,
Рогат горбіцца.
— Ажаніўся мяшок,
Узяў торбачку,
Туды-сюды павярнуў,
Цмок у мордачку.

Цыгана Таптыга — хваць
Ды зароў, зароў:
— Ты мяне па мордзе гладзь,
Не лічы зубоў!

Як туп, дык і топ,
Скокі ўсім да смаку.

— Ажаніўся залатар,
Жонку ўзяў гуляку,
Палажыўшы на лавачку...

— Даць медзвядзю маку!

Вось камедзь дык камедзь.

(Дзе бяроза —

Росна!)

Заваліўся мядзведзь,

І усе дуды — розна!

Счубіліся цыганкі.

(Ды не драмліце, цацаркі!)

Пап Езус пахвалёны,

Адкуль бяруцца кляцьбёны?

— Языком абмываеш і там і тут,

Каб цябе абмылі на кут!

— Каб табе сонца было не міла!

— Каб табе моль пяты пабіла!

— Каб ты хадзіла пад плотам

Калючым дротам!

— Каб учарнела ты (каб!), як саган!

— Каб спаў з табою стары цыган!

Праксэды, Аўдулі

Паразяўлялі раты.

(А ў клеці, а у дулі

Пайшлі не каты...)

Гарэлки ўволю:

Пяі, застоле!

Цыганка ў дарозе,

Цыган на парозе.

(Сюжэт не новы

ў побытнай прозе...)

З'ела б котка рыбы шмат,

З-за лускі марока.

Не зашкодзіць сала шмат

I
Для скамароха.

Ж
У кожнай эпохі
Свае блохі,
Свае сарокі,
Свае скамарохі,
Свае сурокі,
Свае зарокі,
Свае сенсацыі,
Свае прарокі,
Свае сен-сансы!

Скора і мох, скамарох
З камара мог
Прадаць сем шкур, чур! —
Восьмую сабе на мех,
Хай восенню сапе ў ім смех.

Узяў кусок
З камароў пясок,
Хацеў размачыць,
А ён у цэбар не лезе;
Раз маўчыць Лясун,
Скамарох-ласун
Кусок
У лясок —
Стала цёмна ў лесе.
Скамарох!
Каму
Асака —

мурог

Яму!
Куму
Вязе
На страказе.
Сястра казе —
Страказа.
Схавала хвост рака
За

Гарою кустам у рукаў.
А там сустракаў
Мураша —
А чаму, рашаў
Скамарох,—
Таксама рог
І не адзін у маладзика,
Як і у кума-дзівака,
Што не дбаў пра жонку,
Падабаў пражонку.
Маладая кума
Дбала пра сябе сама!

XI

Як аб сценку гарох:
Муж стары ніякі
Скамарох на парог —
На патэльнію яйкі!

Не скупыя жмінды
На святыя нікды.

А ў скамароха прысмакі,
Ёсць хлеб траякі:
Чорны, белы й ніякі.

Нуда ў касцэле
Свентэго Роха!
Што за вяселле
Без скамароха?!

Вестка з падстрэшку
Мчыцца з падскокам.
Жэняць Цярэшку
Са скамарохам!

Цярэшка цярэжыла,
На печы не ўлежала.

— Цярэшка, чаху-чаху,
Што ў цябе ў мяху-мяху?

— А скажу ў смяху
Я скамараху.

Даць скамароху
Бочку гароху,
А скамарыцы

Торбу пшаніцы!
— Цяжка і дуду надзьмуць.
Усе дзеўкі дрэнна йдуць,
Адна дзеўка добра йдзець,
Круціць задам, як мядзведзь.

Лёсткі-пялёсткі
Не для Таптыгі.
Не столькі пачосткі,
Колькі фатыгі.

Любіш разынкі —
Не лаві разінькі!

Дзед бабу ловіць,
Ляшчыннік ломіць,
Ляшчыннік не ломіцца,
Бабулька не ловіцца.

— А здайся, бабулька, здайся,
На іншых не спадзявайся,
І тыя ж не лепшыя,
Ёсць за мяне й меншыя!

Дзед бабе чугай пашыў —
На начы сем раз будзіў.
Надумала бабка, хітруха такая,
Ці я не захутка ад дзеда ўцякаю

— Не уцякай, дзедзя-лябедзя,
Пашыю футра з мядзведзя...

Мядзведзь,
Не злець,
Цярпець...
(Ледзь-ледзь!)
Палічыць бы па лычах
(У карчы — культуру!)
Дзеляць на тваіх плячах,
На мядзведжых, шкуру!
Не звязаў — не валачы,
Сам свае лычы лічы!

А з цябе,
З тваёй каргі,
Хцівы чалавечак,
Ані чорту качаргі,
Ані богу свечак!

Ад Цярэшкі арэшкі
Хай хавае Цярэшка.
А ў лесе сцежкі!
Арол ці рэшка? —
Воўк варожыць на поўню,
Пазірае на пуню,
Уварваў — еш напоўню,
Лапу ссі, як сапуня...

Дзе буры лёг,
Там і бярог.
Спі, пакуль пярун не падыме.
А тут чакай дубеючы,
Калі гаспадыня
Чаго прынясе.
Верабеечка —
У страсе,
Качан капусты — на лясе.

Абрыдла яму —
Ад хаты да хаты,
Ісці б па ламу
Да мядзведзіцы ў сваты!

У Смаргонь
Ці ў агонь —
Гэта ўсё адналькова.
З сілы выб'ецца конь,
Не памогуць падковы.

Што Таптыгу старому
Толку з гэтай вучобы?
Хай пану — харомы,
Цэхмайстру — хваробы,
Медзвядзю — глушчоба!

Каб сабака разяваты
Падавіўся брохам!
Скамарох падаўся ў сваты —
Ты за скамарохам.

Як да Ганулі
Сваты шуганулі.
За кроснамі дзеўка
У адной кашулі.

— Чаму без спадніцы,
Дзе сватаў бохан?
— Спяць аканіцы,
Двор не абброхап.

— Галубка, дзе бацька,
Да кубка ласы?
— Паехаў для мяса закрасы.
— Дзе ж маці?
Ні квасу кварты,
Ні саладу...
— З леташніх жартаў
Хварэе сёлета...

Як быў квас,
Не было вас,
А як засталіся адны квасіны,
Дык вас чэрці пананасілі!

(Дома не ўсе —
відно ж.
Да красенцаў ні па панож,
А замуж як па нож...)

XIII

Цягні руку ў прыскрынак,
Ашчаднасці —
Капцы.
Адно саслоўе рынак:
На рынку — усе купцы!
Мяшчане,
Местачкоўцы,
Скрозь
Кожны нос суче.
Тут нават выпадкоўцы,
Заезджыя —
Свае!

Гаршкам не біцца —
Збыцца б!
Зіхцяць
Тузы-тазы.
Купца забрала,
Быццам
Казла за матузы.
Забрала, узяло.
Нутро загуло:
— Купіў бы сяло,
Ды грошай гало!
Дзядок далей закраўся
Ад бабчыных вачэй,
Скароміну-закрасу
Збыць наравіць
Хутчэй:
— Было трошачкі грашышкаў,

І тыя дзеўкам расшышкаў.
Кабета-працаўніца
(З-пад цёплых кажухоў)
Умее прыцаніцца

Да цёпрых жаніхоў:
— І купіць бы купіла,
Ды згубіла купіла!
Скароміна не тая.
Ад загавін пашчу,
Як хлопца забрыгаю —
Не скоро адпушчу!
Не было мяса,
І хвост — не закраса,
Усім хапае часу
Пад'есці ў думках
Ласа.
— А па мне хоць сабачына,
Абы вочы не бачылі!

Заб'юць тут гакі-бакі.
Ах, вёска Старына!
Адтуль хітрэц сабаку
Прадаў за барана.
На сала не багаты —
Смяяўся стол за двух.
Кот
Пёр наўцёкі з хаты,
Сабачы ўчуўшы дух.
Прадаў аброць і колы —
І, сам сабе суддзя,
Спадар ужо вясёлы
Прыстаў да медзвядзя.
Заняты ён размовай —
Фатыгай разумовай.

— Ты выйшаў з пячоры
Учора.
Я сёння з бярлога,—
Нябога.
Ты гнеш перад папам
Свой карак з праклёнам,
Я з капелюхом абшарпаным
Перад табою з паклонам.
Не спяшайся ў абдоймы
Ды звысака не глядзі:

Па-свойму
З табою
Абое
Мы — медзвядзі.
Мы, чалавеча,
Падобны нечым.
Не смейся, рабе,
Будзе і табе!

XIII

У Смаргоні дагаджай.
Назваецца

Смаргонню

А таму так,
Што ўраджай
Родзіць
На адзін
сморг з гоні.

Медзвядзю вярста ці гоня,
Дужа розніцы тае.
Навучэнцы не ціхоні
З Акадэміі яе.

Трапіш з лесу да Смаргоні,
Ясна, не для адпачынку.

Калі дзядзька тут
З морг гоні,
Неба медзвядзю —
З аўчынку.

Хітра выдуманы роў
Для цэхмайстра —
дрэсіроўня,

Медзвядзю
раўці ўсё роўна,
Так бы сам «прафесар» роў!

Навучэнцы не ціхоні.
І таму на ўзроўным фоне
Ва ўлюбёнцы выйшаў хутка
Ціхі медзвядзёк
Мірутка.

XIV

Не нацешацца з Міруткі:
Трэба — гнуткі,
Трэба — пудкі,
Скажуць слухаць брэх ля будкі
Будзе слухаць
Дзень і суткі.
Сам сабака гаўкнуў з будкі —
Не мінуе хвастакруткі!

Думкі натаваць —
Бяраста.
Хочаш —
Сцісні ў лапы проста,
Грай,
Як дзед той па дудзе.
Хочаш злапаць лес, бясхвосты,
Драпай
Лапай,
Хто,
Што,
Дзе?!

Хто ў гаросе,
Хто ў аўсе:
У яго на ўліку ўсе.
Берастовае дасье
Пухліцца ў Міруткі.
Фактаў з лапы сам
Дасе,
Не пашкодзяць чуткі!

Дрэсіроўшчык
Дрыхне дома:
Хто чым дыхае —
Вядома!

На цэхмайстра войстрыць кіпаць
Розгаў трэба ўволю ўсыпаць!

Марыць драпнуць з дрэсіроўні —

Адбіваць паклоны поўні!

Спрабавалі браць за грудкі —
Не мінулі «вашапрудкі»
(Тут халодную —
Гарачай
Назваюць так,
Іначай...)

Не нацешыцца з Міруткі
Таўстаскурай «прафесуры».
Пастаяць за сябра — дудкі! —
Прудкі,
Выпрудзіцца з шкуры!
Выпуск — хто куды.
Мірутка —
Шуць у будку, й нічагутка!
Дослед
(Не на ўласнай шкуры!)
Ставіць
Пры кіпцюрантуры...

XV

Ідуць па лесе
выпускнікамі.
Што ў голаў улезе,
Уміг знікае:
Мазгі свідруюць
Шалёныя зыкі.
Няйначай, сябруюць
З д'яблам музыкі?
І месяц,
І месяц,
Даўбешкамі ў бубны.
А ў лесе месяц
Той самы
Шлюбны.

Цукерку ўгледзеўшы —
Да торбы ў сваты.
А недзе мядзведзішку

Невуч касматы
Вядзе пад адхоны —
Ды ў абдымоніху.
А ты,
Вучоны,
Скачы «Лявоніху»!

Заціхлі гукі
На нейкі момант.
І — цішы
 гулкі
 ударыў молат.

Лес за-шу-меў...
За-пах-ла ка-рэ-нне...
Прачнуўся гнеў.
Ад-дзі-ка-рэн-не
Па ўсёй навуцы
Ды пяцярнёю.
Ланцугі рвуцца —
Усё парахнёю!
Зглушылі вушы
Вар'яцкія тушы,
Павадыры,
Злыя душы,
 чым не тушы?!.

Павадыр
Ці правадыр,
Правярай, ці глыбак вір!
Ціха!

Зваж, па чым ён, ліха фунт?
 Бунт!
Вылятай, як з бочкі шпунт!
 Бунт!
Для касцей ці мяккі грунт?
 Бунт!
О, psja krew Сабака! Hund!
 Бунт!

Норавазнаўцаў потым
Быў вялікі табун там.
У Акадэміі бунт употай
Назваўся

Мядзведжым бунтам.

Даліся ў знакі

І зноў жа — сабакі!

Завадатаі

Не мядзведзішак сваталі.

Іх вянчалі ў дубцы ды ў вілы.

Валачы гасцей Радзівіла

У спёку ў сянях —

Не цярэжыць Цярэшку ў сянях.

Сані не едуць самі,

Хоць і дарога з солі.

На збітыя лапы —

Волю даволі!

XIII

З тых часоў кандуіт узнік,
Каб Смаргонскае Акадэміі выпускнік
Ні карэння, ні моху не нюхаў,
Каб пошуму лесу не слухаў.

Выпускніку шкодзяць
Одумныя ўспаміны!
Яму супакаенне адзінае:
Штогадзіны,
Штодня
Траскатня,
Грукатыя,
Брахня,
Толькі — пе цішыня!

XVII

Ахі!
Скідайце хутчэй
З плячэй
Апрапахі!
Як іскры з вачэй —
Не пішыся ў манахі!

Охі!
Здзірайце, як той падатак,
З пятак
Папчохі!
Прэч паноў і панятак,—
Хай скачуць, як блохі!

Усе,
Усе,
Хто ссе
Піпку тугі пакрысе,
Пакідайце сховішча!

XVIII

*Скамарохі.
Відовішча!*

Пакажы, Валакіта
(А багдай бы ты сам умлеў!),
Як кароў ксяндзовых Мікіта
Заганяе ў свой хлеў.
Ахвяраваў быў на свенты косцел
Цялушку апошнюю й подсціл.
Ксёндз раіў думаць аб раі
І утаймоўваць хэньць.
«Пан Бог за адну пасылае
Двудзесьце пеньць!»
Ад гізу ксяндзовы каровы
Забеглі ў Мікітаў двор
(Стрымаў Бог слова!),
Мікіта ўсіх і запёр.
Алітую Богу й падаўне
Прыйдзецца дзесьці пець,
Якраз жа і даў мне
Двудзесьце пеньць!

Як рэзаліся ў карты
Поп з ксяндзом не на жарты (?),
Поп прысягаў,
Ачмурэўшы ад седні:
«Не паможа Божа —
Не служу абедні!»

Без шэлега вяртаючыся над зару,
Падпіраючы ілбом
Тын,
Званару
Здалёку зароў яшчэ:
«А заўтра Мартын,
Ані тром-балі-бом,
Ані дзын-дзылі-дзын,
Ані за вяровачку!..»

Пакажы, Недалужа,
Заробіш сала,
Як жонка мужа
Ды зневажала.
Павяла ў поле
Дый прывязала
Плячмі к бярозе,
А усім — к дарозе.
Марнее бядак.
Хто ні едзе — пытае:
— Чым гэта так
Чалавеча баўтае?..

Як дзед бабу разуваў (?),
Рот ад страху разяваў.
*(Ой, бабулька, што за звер,
Я ж баюся, каб не з'еў...)*

Пакажы, як плыве
Пан Хамуйла важліва,
Хоць жыве ў хляве,
А па-панску кашляе.

Пакажы,
Як разважліва
Пінчук развязван
Свой кашук,
Як смаліць чортава зелле (?).
Стаптаўся знізу паляшук,
А зверху —
Вошы з'елі.

Пакажы,
Як прамудрыя палешукі
Як не нацёрлі сабе плешакі,
Гумны ўсе папалілі,
А вавёрку злавілі (?).
Як старцы
Пабіліся за сухарцы (?).
 Забараняе поп
 Упамінаць імя госпада ў Суі
 Бі ў Бачэйкаве лоб,
 Старац скрозь калясуе.
 Хлеб наш пасушаны,
 Сам ссох і нас ссушыў...

Чорт баяўся сухой ігрушыны
І медзвядзю бярог сымшыў.
А мядзвездзь у журбе
Боты сам сабе
Шыў...

Мёду потых
Чуе носам,
Мішка ў ботах,
А след — босы...

А ты,
Механоша,
Смеханоша,
Маўчыш, як святы.
Раскажы, як у ліпені
Пала пароша...

Як у сераду на масленіцу
Певень узляцеў на прасніцу,
Ячка знёс,
На паліцу ў куточак занёс,
А сляпы падглядваў,
А глухі падслухваў,
А бязрукі ячка ўкраў,
А бязногі ўдагон паджгаў,

А бязрукі ў бязногага
Ячка адабраў,
Галапузаму за пазуху паклаў...

— Ёсць з кім марыцца
Ноччу,
Ёсць з кім мірыцца
Днём! —
Рагоча
Скамарыца.—
Калі ж перадыхнём?!

Скамарыца не ўдава,
Хай сабе дарогі:
За пнём галава,
За калодай ногі!
Лапаць —
Каб без куракоў!
Чосу дай абцасу!
Наелася буракоў,
Напілася квасу,
Манілася з хлопцам спаць —
Недобрала часу!

Нешта хмур
Дзяцюк.
Юр,
Як цюк дык цюк.

(Светла ў цёмную ночку.)

Ой, пайду з тугі-гора ўтаплюся
У салодкім мядочку.

Ой, пайду з тугі-гора заб'юся
Аб белья падушкі.

Ой, пайду з тугі-гора задаўлюся
На шыі ў маладушкі.

Пайшоў...

— Таптыга,
Табе спарышоў з барышоў,
Як Жыцень у жыце
Кабет пераймае (?)...

*Іржыце, Панове, іржыце,
Хоць жываты расперажыце.*
Хто каго пераймае?

XIX

*Па свеце ідуць скамарохі —
Пасынкі сумнай эпохі.*

Што за анафемы
І пагоні
Акадэмікам са Смаргоні?

Не шкодзіла б часам
Неданоскам
І недамеркам
Сам-насам
Пабыць з лютэркам
Хоць трохі...

*Смяюцца
Пасля
Скамарохі...*

Мядзвядзю скакаць —
Абы ранак.
І смачны і хрупаткі,
Хоць і з добрай рукі,
Кальцо
Нагадвае абаранак.
Кальцо зламанае маладзіка
Прыемней для выпускніка!

XIII

Здаецца, што й крэндзель
Паказвае кукіш.
На віскі, на брэндзі
Таптыгу не купіш!
Дзівуецца ледзі:
— мЕдВеДн!

XXI

Як нямаш
Камаш,

Ногі мыць дарэмна.

*Кішыць кірмаш
На Рэйне.*

Словы меле на пыцель

З імем гучным

*Смаргонскі вучыцель
З вучнем.*

Знойдзе Бог муяшку загану.

Як на гэтым свеце ні секлі,

А горай яму, чым папу,

І у пекле:

Пан спакойна сядзіць у катле,

Кіпіць у смале,

А мужыку — і дровы сячы,

І пад кацёл валачы...

Хіба ж не праўда, скажэце,

Хто жыў на гэтым свеце

На ўсю шырыню,

Пад гранітам разлёгся на ўсю даўжыню.

Хіба ж я маню,

Багаты па латы

Сярэдні гаспадар з Бярэзіны,

Па баках дзве торбы,

А сам, зухаваты,—

Пасярэдзіне!

Цягне табаку ў храпу

Між пчаларом і пчалой

Пасрэднік —

Касалапы

Прыстоланаследнік:

Над сталом

І пры stole насядзіць так,

Пакуль змяцеш —

Гальнём стане венік.

Бюргер,

Трасі кішэнік,

Цягні пятак,

Ці — хай яго спрашэць

Пфенінг!

XXII

З лаўраў
Лаўровы лісток зялёны
У суп скамарохаў
Падае.

— Адкуль а-к-а-д-э-м-і-к-і,
З Егелёны,
З Сарбоны,
З Падуі?!!

Шум у харчэўнях,
Шуміха ў друку.

Адказ
Па карчэўю,
Па мулкім бруку
Трасецца
ў дзіравым

фургоне:

— Са
Ссмуурр
гоо-
ні...

XXIII

І на гладкай шашы
Смех праймаюць дрыготкі.
На свой хвост не брашы...

А у мядзвядзя
Хвост кароткі...

1975

РАДКІ ДАРОГ

**З грэкаў у варагі
(1977)**

Выходзяць з-пад апекі
Рэкі,
Рунеюць руны,
Днеюць сагі.
Каб шлях згадаць
З вараг у грэкі—
Кіруйся
З грэкаў у варагі.

Цікаўнасці лісіцы з нор
Да
Сцяжын вандроўніцкіх прыпалі.
У маладых абдымках норда
Успомні
Аб паўдзённым пале.

Дамоў спяшаюцца чароды,
Ты — за вясной,
Дык не саромся,
Калі падлётак жаўтароты —
Сум
Упадзе ў прыпол чаромсе.
Шлях распагодзь
Усмешкай шчырай.
За далягляды,
За абсягі —
Каб зразумець
Крылаты вырай —
Кіруйся
З грэкаў у варагі!

Узносць не сытаму валлю гімн,
Не варты варагі знявагі.
Як раіць
Анатоль Вялюгін,
Кіруйся
З грэкаў у варагі!

Царква ў скале

Рабіць хацелі бар,
Але
Не здзівіш барам фіна.
І узнеслася
Царква ў скале,
Стаіць сабе
Нявінна.

Каб не вісеў
Грахоў груган
І каб не ўпекла ў пекла,
Зло мусіць адганяць
Арган.
Вядома, што электра.

Упёрся ў неба
Медны коўш
Скляпення
Над галёркай.
Хоць цішу тут
Цягні, як смоўж,
Хоць бітнікам галёкай.

Каб вазакон
Са злых вазоў
Нячысцік не аплютаў,
Будзь з богам сам
Без абразоў,
Як настаўляе Лютэр.

Ды ўзняць не памагае
Цуд
Рэнтабельнасці шанцы.
Тут ад пакут
Прытулак,
Тут
Канцэрт змяняюць танцы.

Як ножкі юныя ўначы
Пачнуць падлогу церці,
На тлумны фэст сюды ўцячы
Зайздросна мараць чэрці.

Авец аблудных не туры
Ды заганяй ягнятак.
І прычашчаецца стары
Ля маладых сцягнятак.

Жагнацца будзеш,
Рад не рад,
Калі трасеш кішэні.
А захаваецца абрад —
Хрышчэнне й прычашчэнне.

І значыць, на агні ў смале
Не тлець вам, лютэране.
Царква ў скале,
Вядома, у шкле.
І ўсё — як на экране!

У гасцях у цішыні

Цішыня гаворыць за сябе!
Уцякай ад шуму,
Ян Сібеліус.
На агеньчык ад завеі збеглыя,
Ані падуладныя хвальбе,
Гукі слухалі сябе ў журбе,
І самоту слухаў
Ян Сібеліус.

Зрубленая з хвойнай цішыні,
Хата выкне да людзей сягоння
І
Незнарок бяровён не закрані,
З лесавою памаўчы сімфоніяй.

Папярхаўся тэлефон званком,
Праца часта бачылася з вынікам.
У Айнолу
Прэзідэнт з вянком
Прыязджаў з дубовым,
Быццам з венікам.

А над студняй журавель усмяг.
Ландышавы схіл
Вятрам расхрыстаны.
Рукавы дарог —
Адчаю ўзмах —
Цягнуцца да цішыні
Турыстамі.

Хто асіп ад крыку,
Ледзь сапе,
Прагай славы,
Як булён, забелены,—
Хай прыпомніць,
Што казаў Сібеліус:
Цішыня гаворыць за сябе!

Вясна ў Суомі

Бязозка выбегла з вады,
Галінкай не паварухне,
Перахітрыла халады,
Стаіць сабе на валуне.

Настрой сур'ёзны разузмеш
І вочы радасці прымруж:
Вунь мінскі трактар —
Вораг меж —
Аднаасобны цягне гуж.

На цвердалобым цаліку
Не разагнацца земляку:
Сядзяць заможна камяні —
Аб'едзь,
Прасунься,
Абміні!

Пярэстабокія мяхі
У канцах загона паляглі.
Натужна рэжуць лемяхі
Яшчэ ззалелья скрылі.

Чырванабокі трактарок
Дакладна цягне баразну.
Шпак,
Абьякавы знарок,
Ступае,
Цешачы вясну.

Стаіць з чырвонаю страхой,
Як падасінавік,
Дамок.
Услед за леташняй трухой
Плыве асмужаны дымок.

І хораша на валуне
Бярозцы ў роднай старане.
Туман —
Зялёны смог —
На мох
Спадае да азяблых ног...

Саўна

Mens sana in corpore sano —
У целе здаровым здаровы дух.
Менш, сонны самы, корпайся ў саўне,
Згадай пра сані, пра рух завірух!

Чытач,
Будзь цярплівы, як фін,
І не лайся.
Не толькі аб тым расказаць хачу,
Як хвошча венікам
Фінская лазня,
Аж гаем пахнуць зоры ўваччу.

Тут на ляту
Кропля перасыхае,
Міг — і ўспыхнеш, як той херувім!
Здаецца,
Навокал палае Сахара
І тры Сахары ў табе самім.

Нібыта боты абуў
І у халявах
Насыпана жару са шчодрых саўкоў.
Смутлеюцца,
Як на курортніцах млявых,
На сценках сасновых
Радзімкі сучкоў.

Да саўны далёка ўсім апраметным,
Калі яна злосцю распаліць сябе.
Тут дух
З філасофскага
Стане канкрэтным —
Ён джаліць,
Ён смаліць,
З ног валіць,
Сапе...

Здаровы дух!
Ды вясёлае самае,
Што я з маленства знаёмы з саўнаю:
Мне цёпла было,
Як таму цвыркунку,—
Я ўсіх пераседжваў
На лютым палку.

У снег выляталі мы
З саўны гарачай,
Перахітрыўшы бацькоўскі канвой,
З вярбы пахілай
Над рэчкай Ушачай
Давалі нырца,
Як у вір галавой!

Здаровы рогат
Ваколле палохаў.
Мог бачыць, драўляны тады, райком,
Як члены райкома
Ныралі ў палонку
І сам ваенком
Нырцаваў галяком.

Хто ў саўне не быў,—
Калі ласка, ва ўшачы,
Тут лазня канкрэтна вам растлумачыць
Тэорыю духа

І практыку веніка —
Лагоднага гаю злога пляменніка.
Смялей прадзірайся ў захмар'е пары,
З палка ў раку,
З ракі — на палок.
Знянацку сюжэт паваротам ашпарыць
І ў проламцы —
Эпілог!

Фінка

Гоначай пльве машынай
Малагабарытачка.
Кліпсы з лёзаў.
І на шыі
З суперсталі брытвачка.

Выстай
Тут перад агністай
Рудкай ці бландзінкаю!
І пытальянік разagne
Ў клічнік перад фінкаю.

Ува мне
Ці не
Ўва мне,
Чую, нешта дзынкае.
Нешта дужа тахкае.
Блага стала з галавой,
Стаў асфальт муравой
Мяккаю.

Хлопец крыламі лапача,
Быццам певень,
Ные.
А яна й глядзець не хоча,
Выдаюць цікаўнасць
Вочы
Сексуальна заклапоча-
н
ы
я.

Ёй каб што, калі загінеш.
Сумны старт — самотны фініш.
Позіркам, як брытвачкай,
Жахнула:

— Are you a Finish?¹ —
Гэткай з Тэмзы брыгачкай.

Чую, нешта задрыжэла,
З галавою паблажэла,
Зарыжэла
Уваччу.
Хочацца і колецца!
Боязі — ніколечкі!
Смешны, адказаць хачу:
— Я сусед,
З-пад Полацка...

Ланцужок залаты,
З суперсталі брыгачка.
Як не фін —
Не гні фінты!
Што там марна блытацца!

Думкамі адно гарнуся,
Закрычаць хачу:
— Га-ну-ся!
Я ж не пан той, сэр ці...
Сам сабе сказаць баюся,
Як жа я дамоў вярнуся
З фінкаю
У сэрцы?!

¹ Вы не фін? (Англ.)

Кароўка-багоўка

Ля гатэля «Алімпія»,
Як на шчасце падкоўка,
З неба выпала
На асфальт багоўка.

Папулярна-пярэстая...
Экспартная ўпакоўка...

Што за луг цябе паставаў,
Кароўка-багоўка?

І цяпер каля Вечалля
Просіць голас малечы мой:
— Паляці на неба,
Прынясі мне хлеба,
Чорнага ды беллага,
Толькі не гарэлага!..

З'еў бы зараз гарэлага,
Чорнага, смачнага,
Проста з бохана цэлага,
З печы матчынай,
Таго, што акрайцамі
Наразаецца,
Не эрзаца,
А хлеба зайцавага!

...Хата
Звінела ад смеху,
Ад баравога шуму —
Тата
Прыехаў
З руму.
Са снегам свята
Ступала на ганак з ночы.
Прасіў загадкава тата:

— Расперажы, сыночак!..
І ў завіруху запас сухі,
Нібы толькі з печы,
Гарачы,
Выскокваў у бацькі з-за пазухі
Вастравухі зайчык —
Акрайчык!

Дзе на небе твая бакоўка?
Ляці, кароўка-багоўка!

Вясёлая карчма

Прыказка ляціць тарчма
З весялосцю ў згодзе:
А дзяўчына, як карчма,
Хто захоча — зойдзе!

Хай сабе развага кпіць
Нуднаю назолай:
Галаву згубіць, як піць,
У карчме вясёлай!

Пакуль цэлая яшчэ
Галава на карку.
Надта ж страшна,
Што ўцячэ
Са спакусай чарка.

А калі ў карчме не піць;
То якой карысці?
Піць, каб галаву згубіць,
І з карчмы не выйсці!

Скандынавія—

хмарка

ў імгу зняверана з тропу
збілася
і сінее на сіверы;
авіямарка
на рагу канверта Еўропы;
завея,
што гоніць дадому выраі...

Забыты сняданак

Ад лысін светла, як ад праталін,—
Уласную можна забыцца дома!
У рэстаране атэля «Партален»
Усё ядома!

Сурвэткі інеюць, як толькі з марозу.
Рахунак вылечыць ад склярозу!
Заказвай сабе на любую суму
Усмешак, суму...

Раптоўна гурба з белай спіною
Сагрэла вясновую халадзіну:
Дыміцца бульба перада мною,
Як з успаміну!

Так бульбінка кожная абабрана,
Здаецца, не кроілі клубні на ежу —
На карце абводзілі контур старанна
Дзяржаўных межаў.

Дыхнула пара дрыўмі сырымі:
Зноў бульбу чысціць
Мой нож таропкі,
Спадаюць нервова карункамі ў дыме
У кош цяробкі.

На досвітку мама пайшла на працу —
І з комінаў дым ахінае ўшачу.
Не хочучь дровы ў мяне разгарацца —
Ад дыму плачу.

Нам з мамай — бульба,
Цяробкі — Лысоні.
Да нас здалёку ідзе сняданак.
Мне распагодзіў «Партален» сёння
Забыты ранак.

За дзівам дзіва — адкуль самабранка?
На баравіне выспела лета!
Тлумачу, каб знала
Суседка-армянка:
Брусніцы гэта!

Да бульбы брусніцы?
Адменны сняданак!
Зязюльчын мох,
Ад брусніц сузорся!

...Хіба ад нясмеласці меў я румянак
Ды быў пры форсе.

У нас далёка да сырадою.
Парохвае хлёў суседскі нявінна.
І трапіў тады, як на ліха тое,—
На свежаніну.

Худнелі скваркі на лютай патэльні,
У тлуку гарачым бульба рудзела.
Суседзі якраз за сталом пацелі
Асалавела.

Мяне цягнулі за стол,
Насядалі:
«Скароміна ваша клымае з кульбай!»
Пярэчыў:
— Не поснае ў нас сняданне —
Брусніцы з бульбай!..

Пегас і чалавек

*Пад небам музея Мілеса
ў Стакгольме*

Ты паспрабуй угавары
На міг спыніцца час.
Гаворыць з зорамі ўтары
І моліцца Пегас.

І мараю не прыручай,
Не запыняй абрыў,—
Ён над табой,
Ён твой, адчай,
Які ты сам стварыў.

Крыляе горды,
Як дакор,
Непадуладны дню,
Губамі ловіць прысмак зор
І грывай — вышыню.

Зямля —
З пластамі змроку
Штрэк,
Дзе цесна мітусні.
Імгненне ловіць чалавек —
Пушынку з далані.

Яны ад свету да святла
Лятуць.
Яны былі.
Ёсць лёгкі дотык да крыла
І напамін зямлі.

**Вясна ўзяла
аблогай замак**

Кусай сябе за локаць,
Але вясне — кашцы.
Цвіце ля замка лотаць,
Жаўцеюць дзьмухаўцы.

Як з рыфмай пачатковец
У мройным тумане,
Вагаецца ядловец:
Цвісці яму ці не?

Мне Ветрынам
Ветэрна
Гучыць і лашчыць слых.
З азёрнага канцэрна
Дазволу на ўскалых
Не атрымала, пэўна,—
І роўнядзь без бруйка.
Русалка-каралеўна
Смяецца з астраўка.

Яна ў касцюме пляжным,
Вільготная яшчэ.
І у позірку вальяжным
Вадзяніка ўрачэ.

Рулон бліскучай фольгі
За небасхіл вадзе.
Не адчуваюць вольхі,
Што ножанькі ў вадзе.

Ідзе пачатак лета
У замак,
Што кароль.
Сівых вякоў сакрэты —
Як шашаль пад карой.

Кусман бы сала ладны
Усторкнуць на лавец,
Каб у агні
Баладна
Патрэскваў ядлавец!

Няхай прабачыць замак
Сялянскі мой замах.
Да хмар далёкіх самых
Дайшоў бы дымам смак!

Па дарозе «Еўропа-4»

Бы ўнукаў-робатаў у свет
Праводзіў,
І цяпер адзін
Застаўся пры дарозе дзед —
Дазорца колішніх хацін.

Стаіць пан Жах,
Пан Гнеў,
Пан Смех —
У трох абліччах важны пан.
Каструля прыкрывае плех,
З масніц расклечаны жупан.

Аслупянела галава,
Адзервянелі рукі,
Дзед
Глядзіць, як злагада-ўдава
Прэч падалася —
Стыне след...

Ці ад турыстаў-вараб'ёў
Загон вартуе смешны дзед.
Ды час яго давер абвёў —
Гудрон за горла ўзяў кювет.

Аблокам перыстым прастор.
Вясна, блакіт не эканом!
І цягне нарастам з азёр
І ўвечарэлым туманом.

Згадаўся ў ліпах сельсавет...
З вайны ледзь выжыла зямля...
Там у трафейнай касды дзед
Стаяў,
Ячменны дзед — з куля.

Я з танцаў з Ліпаўца да Ёшач
З дасвецця —
Помніць цішыня! —
Два кіламетры, як той драч,
Ішоў з дзяўчынаю да дня.

Пра клопат маладых часін
Згадаў экстравагантны дзед —
Дзед Спех,
Дзед Сум,
Дзед Успамін —
Вясёлы ў трох абліччах дзед...

**Адносна парнаграфіі
ў Швецыі**

Дэталі і падрабязнасці —
Дробязі,
Бо людзі ў прынце — усе
Бязбожнікі.
Калі забываецца,
Як што робіцца,—
Напомняць
Наглядныя дапаможнікі.

Гадзіна «ПІК»

Як пікавая дама,
Гадзіна пік
Адзіным выйсцем прама
Зайшла ў тупік.

Не затрымаць патопу,
Натоўп аглух.
Рух загатаў Еўропу,
Віруе рух.

Як лівень!
Ён з вядзерца
Не звык рыдаць.
Еўропу давядзецца
Зноў выкрадаць.

Развагу выбівае,
Як з косткі шпik,
І з часу выбывае
Гадзіна пік.

Запэўніўшы трывогі,
Гул занямог:
Не чуюць крокаў ногі,
А крокі — ног.

Свайго не ўчуўшы крыку,
Згубіўся шпik.
Яна спакою ў піку,
Гадзіна пік!

Анёлак з гадзіннікам на руцэ

Адкрыла, прызнала яго Амерыка,
Пасля пазнала радзіма яго.
Купляла, флегматыка і халерыка,
Амерыка,
Ды не купіла ўсяго.

Рыпеў Новы свет,
Як паркет надраены,
А ён, прызнаны сваёй тугой,
Штогод вяртаўся
Да роднай ускраіны
Са скарбам — на права адліўкі другой.

Дух Мілеса
Вылез праз рожкі нячысціка.
Вачыма, як Азія,
Зайздрасць, вузей!
Над небам адкрытым
На ўскраіне сцішанай
З Амерыкі
Гоніць турыстаў музей.

Вяртае пашану,
Дадому плыве рака.
Цяперака
Золата менш у рацэ.

Смяецца фантану
Двайнік твой,
Амерыка,—
Анёлак з гадзіннікам на руцэ.

Натуральнае толькі адно

Хімія — быццам той грэх павальны
Рэклама — без выходных дзён,
Без рамонту!

Капронавыя канвалі,
Капронавыя рамонкі.

Капронавыя буслы
Капронавых носяць дзетак.
Сабака капронавы
Злы
На капронавы брэша ветах.

Капронавая
Халодае
Раса на ілбе піжона.
І птаства ўсяго мелодыі —
У вантробе магнітафона.

Капронавай кожнай рэпліцы
Дай сінтэтычную зноску.

Электрасвечкі цепляцца
З пахам велікоднага воску.

Кантора натарыяльная
Удзячна капронавай сведцы.

І свечка шведцы,
І шведка свечцы
Падміргваць стараюцца.
Дзе сінтэтычная,
Дзе натуральная?

З грашыма — што вока пабачыла,
Купляй, душа маладая!
Ікластая мара сабачая

З сінтэтыкі костку глыдае.

Відаць, не стаяў бы крык такі
На секцыях паэтычных,
Каб для электроннай крытыкі
Падкінуць радкоў сінтэтычных!

Краіна капронна-нейтральная
Практычнасцю ўсё дабіла.

Адны
Сапраўды натуральныя
Дзякі,
Наркаманы,
Дэбілы.

**Спецыфічна шведскі
дождж**

Каб дождж падаткаў
Цябе не дастаў,
Такога не купіш нідзе
Парасона.
Схавацца, уцячы —
Ні страхі, ні падстаў.
Без просьху
Лупіць штодзённа
Сцюдзёны.

Усіх прабірае
Наскрозь, аблажны,
Зірні, у негрыцянкі
Свецяцца пяткі.

Ці не таму адбялелі яны
Што заплаціла
За пяткі падаткі?..

На скрыжаванні ў рай

А эскалатар натоўп глытае.
Падземны горад —
Як тагасветны.
І цягне жылы з электрагітары
Сектантка псалмамі
Сучасных заветаў.

Пастаўлены
Мікрафон хвараваты.
Талерка пустая
Для ахвяраванняў.

У век няшчаднага лазера
Спяваць не дарэчна лазара,
Калі над каронамі
І над тронамі
Павісла канкрэтна
Бомба нейтронная,
Як меч дамоклаў.
Планеце хапіла болю —
Уволю
Крывёй намокла!

Вядома,
Свабода веравызнання,
Магчымасць за дзверы выгнання
З завода,
З канторы.
Сягоння табе ад працы свабода,
А заўтра хто на чарзе,

Var sä got!¹ —
Запрашэнне ў рай
Выцвітае з адчага.
Як ні рай,

¹ Калі ласка! (Шведск.)

Ніхто яго не прыкмячае.
Зальгаўшы клопатаў чараду,
Спяшаюцца ўсе,
Іх не возьмеш на ўсхліпе.
Адрынуўшы ўмоўнасці,
Як бяду,
Ледзьве не на хаду
Множацца хіпі.
Брылі над ілбамі
Пазаламалі.

Жыццё — жыццём,
А псалмы — псалмамі!

Нафталін

Я захварэў калі,
Адкуль трызненне хворае?
Ці гэта ажылі
Падручнікі гісторыі?

Хоць трэсла свет,
Як сад,
Не ўсё гніллё нападала.
Дзе ні спыні пагляд —
Паны,
Панкі з падпанкамі.

Дажыў да нашых дзён
Буржуй —
Мурло ружовае,
Есць ананасы ён
І рабчыкаў дажоўвае.

Час — грошы, грошы — час.
Учэпістая формула.
Світае каля кас,
І ў сейфах —
Неба зорнае.

Мая, маё, мае —
Скланяй сабе,
Канай сабе.
Для публікі — фае,
На сцэне —
Бог фінансавы.

Тут нафталін такі
Трывала-моцна-ўедлівы,
Што часу скразнякі
Еўропу не даветрылі.

Ані праб'е імжу

Неон рэклам паслужлівых.
І досвітку —
Паслу жывых —
Кажу:
— Глушы імшу!

Турысцкі тэрмін свой
Выносіва адужаю.
Хіжэе ноч савой.
Ірву каўнер —
Удушліва!

Змена варты

Футбол — увушшу,
Хакей — уваччу.
Спартыўны шал
З бізуном прыгонніцкім.
Няўжо неўцярпелася Караткевічу
Дапяць аж сюды
З сюжэтам прыгодніцкім?!

Ці гэта мясцовыя кінааматары
Здымаюць фільм
З каралеўскай вартаю:
Як хмары,
Мядзведжыя шапкі калматыя,
Яшчэ натуральныя, увагі вартыя.

Тут зámкі на палях,
Паточаных шашалем,—
Вада знікае,
Як і дынастыя.
Няйначай, кіношнікі нас уважылі —
Не бутафорылі сцэны
Да нас тае.

Цякуць каналы ў старым Капенгагене
Класічнымі лініямі паралельнымі.
Даніна экзотыцы ёсць,
Каб не ганілі
Турысты Данію
З каралеваю.

Традыцыя ўпарта
Ходзіць са званнямі,
Гусцей чырванючы абдупленай цэглаю.
Час змены варты
Гадзіннік вызваньвае,
Які адстаў
На стагоддзе цэлае...

Зялёныя каралі

Ці ў вяльможнай позе ўлянелі,
Ці ад злосці пазелянелі
Тазамі меднымі
Таўстазадзя каралі —
Чалавечай камедыі
Акторы бяздарныя?
Адзагадвалі,
Адуладарылі,
Адраўлі!

Вунь ён пльыве
Над плошчай дварцовай,—
Амаль што зямляк мне,—
Карл XII.
У бронзавай галаве,
Зразумела,
Нешта заела
І не спрацоўвае
Памяці дэтанацыя.

Не толькі
Адна Лясная
Пра наша «зямляцтва» знае.

У школьны музей бронзу б гэтую
Школьнікі
Адшаравалі б да бляску
Саколіка!

Жвіру здаўна ў Беларусі
Многа,
Глухога —
Для забывання
І для шаравання —
Рачнога!

Зелянеюць кусты,
Распускае лісты акацыя.
Зелянеюць манархі —
Болей няма распускацца як!
Усё ў мінулым!
Глядзяць з тугою...

Стакгольм,
Перапоўнены гулам,
Іх не затрымлівае ў паглядзе —
З успамінамі няма калі ладзіць!

Самадзяржаўцы-самазаржаўцы
Зялёныя ўсе.
Дарэмна не пратрасе
Свой дабрабытны азадак,
Іх не адшаруе ўдзячны нашчадак,
Бясplatна не зробіць ласку.
Адзін тут занятак
Не назаліе —
Драіць долар да бляску.
Пажадана —
Не ўласнымі мазалямі.

Прынамсі, наіўнымі былі яны,
Калі
Не ведалі доларавай цаны
І не ўяўлялі ягоную
Сілу шалёную,
Карацей,
Зялёныя каралі.

Урок фізікі

Хоць школы амаль не відно
За працай, за тлумам, за даллю,
На лета — ды не а дно! —
Даўно атрымаў заданне.

Палёжку даю плячу,
Ляноце сваёй натураю,
Са страхам гады лічу,
А фізіку паўтараю.

Чулейшы да непагод
Раблюся,
Як дзень асенні,
Мацней адчуваю штогод
Зямны закон прыцягнення.

Гадоў маіх лёгкі клін
Удалеч ляцець прасіла
Цікаўнасць да іншых мясцін —
Адцэнтрабежная сіла.

Што круціцца ўсё шпарчэй
Зямля ў несупынным руху,
Адчуў я адчаем вачэй,
За дзверы выгнаўшы скруху.

Да лесу,
Дзе плача жаўна,
Да рэчкі, да мілага схілу
Шчыльней прытуляе здаўна
Дацэнтрабежная сіла.

Завецца скразной баразной,
Дзе радасць твая ўскаласіла,
Тугой
Па радзіме адной —
Дацэнтрабежная сіла!

Аер

Знаходжу ўраз
На карце Полацк.
Вітаю, SAS¹
Твой росчырк-поласк!

Хаця б аб час,
Як аб прыступак —
Не збіць абцас,
На хмарах тупнуць!

Навошта прах
Аэрафлоту.

...Увагі праг
Аер у слоту.

Я слаў сяннік
З аерным зместам,
Змрок слаўся, нік
З туюй сумесна.

У цішыні
Той міг усё мог.
Аер, шумі
Да новых сёмух.

Зямля — як под.
Хлеб — на аеры.
Аэрафлот,
Ці маеш нервы

Гудзе ў касцях
Вясёла стома.
Нага ў гасцях,
А вочы дома!..

¹ SAS — Скандынаўская авіякампанія.

* * *

За мару сяўбы
І за хмару журбы
Я ўдзячны Радзіме і у момант любы
Быць лёгкім хачу на паміне —
Гатовы ў падпасах хадзіць я, абы
Не пасынкам быць на чужыне!
Сцяжынай ласкавай у палыне,
Нясмелай зоркай у тумане,
У веснім цудзе,
У касмічным гудзе
Радзіма будзе
Жыць без мяне,
Мяне без Радзімы
Не будзе!

VIA LACTEA
(1980)

Пралог

Кубу адкрыць
Толькі душой магчыма.
Разлучыць яе з сонцам
Ніхто не здолее.
Кубай знадзеены
Акiян нішчымны,
Ёю адной
Увесь кантынент аздоблены.

Перунамі грукоча
Танец кубiнскi
Босы.
Кубу бачэнкам рому
Ворагам не адкупорваць.
Куба не толькі
Кубел дзiвосаў, —
Кубак рашучасцi,
Бочка з порахам.

Куба вітае
Свой поўдзень высокі.
У блакіце купаючы
Плечы пакатыя,
Засланяецца
Веерам пальмаў ад спёкі
І ад позiркаў хiжых —
Даланёю лакатараў.

Падарунак камбрыга

Свігальнай ракетай расцвіў званок
На лузе ўспамінаў расяным.
Размову з Фідэлем вядзе
Лабанок —
Як партызан з партызанам.

Вядома абодвум прарыву цана
І лютыя клешчы блакады,
Адвагі абвал,
І цярпення цана,
Нямоглай злосці пагляды.

Для краю чужы зразумелы боль,
Дзе не вярнуўся кожны чацверты.
Камбрыг,
Кампаньера.
Гучыць, як пароль:
і Patria o Muerte!

Камбрыг партызанскі —
З ушацкіх лясоў
Шлях Зорка Героя зорыць —[^]
Свой пісталет суровых часоў
Таварышу Кастру дорыць.

ТТ — ты з трывогаю
Тэт-а-тэт!..
Хлусня, прэч з насджаных тронаў!
Фідэль
З павагай узяў пісталет
І папрасіў патронаў

Маяк Гаваны

Б'е Атлантычны
у бераг рыфісты.
Губам салёна,
палётна духу.
Прасторы сватае
адчай надрывісты.
Аблокі з хвалямі
у вечным руху.
Заліў і млявасць нябёс
ссузораны
Скупымі зорамі
і караблямі.
Не лічыць мора
на мілі ворыва,
Вякамі вечнасць
іх акругляе.
Спакой пад горадам,
спакой над востравам.
Сюды не сунься,
калі не званы.
Зразае цемру
лязом навостранным
Нядрэмнавокі
маяк Гаваны.
Не запалоханая
ні стрэламі,
Ні здрадай злой,
што працуе груба,
Для свету Новага,
перастарэлага
Святлом надзеі
віднее Куба.
Смялей непакоранаму
па кручы йсці.
Страх вывіваецца
раззлаваны.
Трымайце курс,
караблі рашучасці,
На непагасны
маяк Гаваны!

Via Lactea

Via Lactea — Млечны Шлях,
Што ні вуліца — Via Lactea.
Уся Гавана ў начных агнях —
Пералівістая галактыка.

Адкрываць не хопіць жыцця
Маладыя планеты шчырасці.
Для ўзаемнага адкрыцця
Неабходна душою вырасці.

Давярае агонь агню,
Толькі дым любіць з цемрай раіцца.
Нішчыць полымя парахню,
Ад агню пачынаецца раніца.

Бліскавіца на каяду
Мокры ветразь заліва латае.
У фідэлістую бараду
Усміхаецца Via Lactea.

Трывалая рыфма

Як подруб старога зруба,
Як надруб світальных дзён,
Для Новага свету Куба
Грасіруе:
revolucion!

Багаты сусед не дрэмле,
Хацеў бы купіць давер.
Ды
Мерыдыяна рэмень
Пагойдвае рэвальвер.

Пакуль што не да метафар.
Ласкавае por favor¹
Падчас загучыць металам —
Праверыць пільнасць затвор.

Каму не па густу — не позна
Наведаць марское дно.
Нібы два штыкі, пагрозна
Два клічнікі ўзняты:
!no!

Не — здрадзе,
Не — звадзе,
Не — згубе!
Не томіцца рытмам сон.
Рыфмуецца ўсё па Кубе
Са словам revolucion.

¹ Por favor (іспанск.) —калі ласка.

Настрой

Днём маладым ішоў немалады гаванец,
гітару нёс,
не, ён не нёс яе,—
прытрымліваў гітару,
ледзь дакранаўся да яе,
трымаў на ветры,
вёў далікатна подручкі,
нібы абранніцу каханую
ў апошні год кахання,
калі, нарэшце, зразумее чалавек,
што ён кахае
і неўзабаве ўсё павінен страціць.

З гітараю ішоў гаванец.
Дакладней,
гітара дазваляла з ёй ісці,
суправаджаць яе, аберагаць
ад слоў абразлівых
і ад вачэй нахабных,
яе апошні раз паслухаць
дазваляла.

Ішла дарога ў вечар.

Я ўспомніў жаўтароцікаў,
што на ашыйніках
каляных, каляровых
гітару цягнуць,
перасмыкнуўшы горла ганарліўцы.

Ішоў з гітараю гаванец.
Гітара адчувала,
хто,
дыханне затаіўшы,
пры ёй ідзе.

І гукі ласкі, смутку і ад чаю
гітары выкрулілі рот
і пераселі ў перасохлым горле.

Гаванец,
я табе зайздросчу
да сённяшняга дня.

У парку Леніна ў Гаване

1. Яго імя

*Ленін з табой,
па-бацькоўску і просты, і мудры,
дзень пры дні на заводзе і ў полі,
адзіны, але несканчоны...*

Нікалас Гільен

Без манумента,
Кожнаму такі
Ён бачыцца, якім уява бачыць.
Ён той,
Хто бурай выветрыў вякі,
Хто змог хаду гісторыі з'іначыць.

Усіх
Адзін ён
Можа зразумець,
З ім кожны знойдзе ісціну самохаць.
Ні мёртвы мармур,
Ні глухая медзь
Яго аблічча выявіць не змогуць.

Па ім
Звярай сумленне кожны раз,
Каб ціхасцю душа не камянела.
Без тытулаў грувасткіх,
Без акрас
Таварыш Ленін,
Значыць — супрапего.
Ён рупіўся пра Кубу тых часін,
Калі была радзіма занядбана,

Каб на пытанне:
Хто ён,
Горда сын
Мог выгукнуць —
Хай чуе свет! —

Cubano!

Ягоны парк
Красу зямлі сабраў.
І тут усё,
Што стала Новым светам,
Засведчана
Шыццём ягоных спраў,
Асвечана
Ягоным імем светлым.

2. Планета маленства

Ёсць у Сусвеце новай Кубы
Планета,
Дзе заўсёды лета,
Дзе ўсе адзін другому любы,—
Маленства светлая планета.

Лаві прыгоршчамі струменьчык —
Б'е з каменя
Вада жывая.
Паслаб свой не тугі раменьчык —
Ш удосталь як жывот трывае!

Ці непралазь чупрыны чорнай
Змачы,
Каб грабянцом спакорыць.
Ракетай
Па дарозе зорнай
Імчы —
Хай даганяюць зоры!

Ці, як даўней
Твой продак смелы,
Усядзься на слана рашуча.
Тут разам смуглы,
Чорны,
Белы.
Тут смелавочча,
Дружнаручча.

З дарогі, ноч —
Карга старая.
Сплылі начэй забытых хмары.
Разгон
Планета набірае,
Імчыцца
Па арбіце мары.

Абліччам горды,
Чарначубы
Імпэт ніколі не прыстане.
Смяецца
Будучыня Кубы
У парку Леніна ў Гаване.

3. Доўгія вейкі здзіўлення

У акружэнні экзатычных дрэў
Стаіць на глебе, перагрэтай скварам.
Не бронзавы — ён проста абвятрэў,
На шчодрым сонцы высмугліўся тварам.
Даносіць ветру зморанага ўзвеў
Пустэльні жаль, заручанай з анчарам.
І полаз не заенчыць нараспеў,
І лістапад не ўкленчыць неўскім хмарам.
Не ўстарыць час, ні снегу сівізна.
Ці гэта зелянеецца сасна,
Ці вейкі доўгія ўзняло здзіўленне?
Дачка гаванскіх сосен, і яна,
Як там, дзе сівярае сінізна,
Нагадвае дзівоснае імгненне.

Omnia mea tecum porto

Я перасек акіян,
Дом мой далёка недзе.
Стаю, чакаю,
Калі чамадан
Да мяне, нарэшце, прыедзе.

Усё мае я з сабой нашу,
А ўласна майго са мною,—
Што насяляе маю душу,
А нажыўное — яно
За спіною.

Я ў Новым свеце.
На свет стары
Прыйшоў у чым нарадзіла маці.
Я шчодро растрачваў
Жыцця дары,
Разменьваў на тлум багацці.

Неба прымаю,
Нібы
Дах спадарожнік Ноя.
Скінуў на міг,
Што набыў,
І ўсё мае са мною.

Яшчэ са мною
Мае святло,
А рэшта — знікае з часам.
Не страшна б толькі застацца было
З самім сабою
Сам-насам.

Зімовая спёка

Выбегшы да нябёс напразткі,
Далягляду аддаўшы паклоны,
Пальмы —
Зялёныя ветракі —
Мелюць сонца
На вецер салёны.

Белым агнём
Даходзіць прыбой
Абыякавага акіяна.
Рэчку з дужа блакітнай журбой
Бераг акрэслены ахінае.

Хваль ні на хвілю
Не моўкне шум
У шалёна-зялёным блакіце.

Мой па табе ўзелянелы сум
Б'ецца
На жаўранкавай арбіце.

Каля зялёнага ветрака
Думка спёкай апаліць шчымліва:
Недзе закутая ў лёд рака
Тужыць па далі
З белага мліва...

Будзяць Гавану пеўні

Дожджык імшыць.
Новы год.
Бераг купежыцца ў пене.
Неба падпёр параход.
Будзяць Гавану пеўні.

Покуль развозяць у сне
Самі сябе машыны,
Зноў самастойны ўпаўне
Цешыцца род птушыны.

У вераб'ёў свае
Цяжкасці і праблемы.
Певень раней устае —
Сняцца чужыя гарэмы.

Чым не курасадзь балкон?
Лепей не трэба эстрады!
Быццам адчуўшы скон,
Цягне нуду серэнады.

Час, як пясок, цячэ,
Сунецца ўслед за сумам,
Нібы Калумб яшчэ
Востраў адкрыць задумаў.

І пазяхаюць усмак
Бары,
Кафэ,
Харчэўні.
Горбіцца змрок-прымак.
Будзяць Гавану пеўні...

Краявід
з гаванская пальмам

Юрью Грэйдзіngu

Глыні
Дыхання цёплай глыбіні,
Спытайся,
Выпешаны халадамі,
Каго
Вякамі пальма выглядае
З-пад стомленай
Зялёнай далані.

Цані
Далёкіх караблёў агні.
Даўно забрала
Далячыннь без краю,
Каго вякамі
Пальма выглядае
З-пад стомленай
Зялёнай далані.

Зірні,
А можа, убачыш тыя дні,
Калі вяртала
Скруха маладая,
Каго вякамі
Пальма выглядае
З-пад стомленай
Зялёнай далані...

Tropicana

Як месца адпаведнае
Прыпякае,
Жаданне выйсце ведае —
Tropicana!

Каб аж мароз па скуры,
Як шок, прайшоў,
На сон забудзься хмуры —
Шыкуе шоў!

Распаленае цела
Не церпіць дня.
Рух смелы —
Звар'яцела
Гарачыня.

Страсае цела рэшткі
Апраткі прэч.
Як шал захоча ўпрэгчы —
Не пярэч!

Тут скінеш усё роўна
Гадоў цяжар.
Раздзьмухваюць жароўні
Пажадны жар.

Чуваць, як стогнуць
Сцёгны —
Шалеюць рух і спрыт.
У ноч планеты цёмныя
Сышлі з арбіт.

Такая гляне скоса
Брывом пляча —
На льдзіне эскімоса
Падсмажыць, як ляшча.

Адчай натоўпу вые —
Ён не сляпы.
Як дэтэктывы тыя,
Падміргваюць пупы.

У бубнаў перапонкі
Не лопнуць як.
Разбіўся перапоўнены
Чакання гляк.

Спакой туга тупая
Не зможа ўберагчы.
У пале
Круціць пальма
Паглядаў абручы.

Яны, як змеі, джаляць —
Іх тысячы.
Б'юць кодеры без жалю
Жывот начы.

Дзе цвёрдасці гарантыя?
Скльгочуць тармазы.
Аэрафлоту gracias¹ —
Дамчыць на маразы!

¹ gracias—(іспанск.)—дзякуй.

Першы гром

Даволі ўлады духаты,
Спаць досыць без прасыпу!
Халодны,
Студзеньскі,
Густы
Раптоўна дождж прысыпаў.

А навальніца рэй вядзе.
Маланкі гнеў каўтае.
Пльвуць машыны па вадзе,
Пафыркваюць кітамі.

Дождж —
З неба выпушчаны джын —
Асфальт угрэты паліць.
І скача козытка дажджын
З таўсматых пальцаў пальмаў.

Зазелянеліся кусты,
Пачырванелі дахі.
Хоць лівень
Студзеньскі
Густы
Згадаў пра апрапахі.

Сцякае сонца з мокрых грон
Зямлі абетаванай,
Калі
Зімовы першы гром
Грукоча над Гаванай.

Ранча Хемінгуэя

Вятрам і вачам
Расчынены вокны:
Санвузел,
Спальня,
Рабочы стол.

Турыст прыцмокне,
Турыстачка войкне,
Усё абнюхваючы наўкол.

Уздрыгвае
Пальмы зялёны прапелер,
Фантазіі надаючы разгон.
За паляўнічага
Зараз трафеі
Рагамі
Нахабніка выпхнуць вон.

Спачылі сандалі і чаравікі,
Што столькі выхадзілі з гаспадаром.
Ягонаі прысутнасцю
Быў вялікі
І гэты ўзгорак, і гэты дом.

Усё змізэрнела і здрабнела,
Абмацанае кіна— і фотавачмі.
Хоць ранча запні
Парусінай неба,
Галінкі сцяжын і дарог абадмі.

Ляжаць насцярожанья бандэролі.
Ішлі, не верачы той бядзе.
У пошты няспешнай
Кружная дарога —
Яна, жывому,
Яму ідзе.

***Навагодняе пасланне
Пімену Панчанку***

Праз акіян — паклон
З Новага (з гэтага!) свету.
Хай навагодні плён
Шчодрасцю ясных дзён
Перанаселіць планету
Вашае дабрыні,
Вашага гневу і ласкі.
Дужых радкоў карані
Хай прарастуць з глыбіні
Бегамя аж да Аляскі!

Быў Атлантычны рад
Вашаму прывітанню.
Арыстакрат,
Пірат,
Музы вандроўнай брат,
Кнігу глыбінь гартае.

P.S.

Ісціна і ў віне,
І ў акіяна на дне.
Ісціна тым відна,
Хто асушаў да дна,
Хто асушае яшчэ,
Покуль жыццё цячэ!

* * *

Патрэбна мяняць нябёс цыферблаты,
Пераводзіць стрэлкі начэй,
Каб, гонячы праз акіян хутчэй
Па дарозе да матчынай хаты,
Сум —
Незгаворлівы паганяты —
Выкрасаў замілаванне з вачэй
Надазёрным спакоем
Вёсачкі Ціханяты...

На лінії дня і начы

Дарогай нябёс летучы,
Забудзь на зямныя турботы,
На лініі дня і начы
Як смелы — пагрукай да бога.

Насунуўся змрок насланнём,
Надхмар'е без сонца нудзее.
І ў неба між ноччу і днём
Ёсць толькі палоска надзеі.

Цярпенню свайму даручы
Сачыць,
Як марудна шарэе...
На лініі дня і начы
Прыжмур далягляду шырэе.

Праменняў цяжкія мячы
Святло вызваляюць з няволі.
На лініі дня і начы
Жаданне жыцця веснавое.

Цяжар мітусні несучы,
Прыгадвай і ў ласцы, і ў гневе:
На лініі дня і начы
Рукаецца вечнасць з імгненнем.

Ад грому, ад цішы ключы
Хаваюць аблокі ў закутку.
На лініі дня і начы
Узрадуйся яснасці смутку!

* * *

3.

Круглая зямля —
Як ні круці:
Да цябе прапісанага стала,
Дзе б ні ехаў я ў сваім жыцці
Да адной
З усіх дарог вяртала.

Над акіянам

Атлантычны далёка ўнізе.
Захлынаецца цемрадзі крык.
Зорка самотная
Тэлеграму не адаб'е.
Выпінаецца самалёт наш
З усіх сваіх крыл,
Даганяючы думку маю
Аб табе.

* * *

За тлумачэнні дзякуй,
Elena —
Ноч белазубая светлай Гаваны.
Словы ступалі ў памяці лена,
Быццам вандроўнік той неразуваны.

Ты перакласці ўсё не магла мне —
Вочы і жэсты ішлі на помач.
У моўным геме,
У слоўным хламе
У вір ныраем,
А зоры — побач!

У перакладчыкаў доля цяжкая:
Іх забываюць,
Як і сцяжыны,
Што на дарогу след адшукалі,
Дзе ўжо вяртанне
Чакае з чужыны.

Востраў свой мае
Елена святая.
Лес твой задумаўся таленавіта —
Востраў твой горды
Воля вітае.

Да пабачэння —
Hasta la vista!

Над хмарамі

Аэрарытмы

Ляцім над Марока. Нейкія плямы цямнеюць —
лес ці чорнага дыму клубы растуоць.
Азяркі дастываюць.
Дзе-нідзе вывіваецца
рэчка злагаднела-танклявая.
Хоць ты наклейкамі апельсінаў
звесялі краявід.

Унізе дымяцца д'ябальскія кар'еры.
Прарэзаліся зубы гор — і зноў
акіян аднастайны.

Ляцім над перазяблымі вухналямі адрогаў.
А можа, гэта фелахі рушылі ў падарожжа?
Суровыя твары пераараны маршчачкамі,
абветраныя і асмужаныя пылам дарог.

Гарам не хапае Рэрыхаўскай маланкі.

Нехта злосны выстудзіў горад.
Ад харомін настылых сонца зябно
і слепне ад белізны балючай.
Толькі цень ад адной тары на другую
падае цёмным цяплом, крыху разнастаючы
абьякавасць стыласці,
робячы яшчэ глыбейшымі
ўпадзіны і вышэйшымі задраныя дзюбы пікаў.

Нехта пальцы пястачкай склаў
і ўзнёс угору, ды змерзлай глыбай
пястачка і засталася з намёкам на пальцы.
Пачынаеш прывыкаць да гор, да адгор'яў,
бачыш:
вострыя стрэхі хат, пляскатыя дахі сакляў,
стагі белага сена,

сцірты заінелай саломы,
спрасаванья аблачыны бавоўны.
Ззяюць белыя грані —
скульптар скрышыў зубіла,
задуманы вобраз у незавершанасці застыў,
назусім адышоўшы ў свет рэальнай фантазіі.

У цясніне плыве рака з няўлоўнага туману,
з халоднага дыму снегу.
Хібцяца вострыя хрыбты белых валоў:
паці на ногі, а падымаць іх няма Каму.
Бялюць кусты аблокаў. Горад белы
ад гор, ад водсветаў, ад замерзлых далін,
толькі акрэслены чорна бязлістыя ствалы
рэчак, што не захацелі ператварыцца ў лёд.

Неўзабаве павінен быць Люксембург.
Горы ад самалёта адставаць пачынаюць:
зараз цені глыбей прарэзалі іх,
ацяніўшы кожны нік, кожную строму.

Узнікае скульптура хмар.

Каўказец, высока занёсшы нос,
храпе — толькі вусы варушацца.
Побач айсберг плыве паволі,
Святлеюць каралы каравыя.
Іванька-дурань едзе на печы,
ажно комін пахістваецца.

Аб'яўляюць мінус два ў Люксембургу,
а горада не відаць.
Ёсць белыя кодры, вясновая Букавіна,
Ушаччына засняганая,
экзатычны Баку з мячэцямі.
Таўстаморды віславухі сабака
купаўся ў пене,
але з ванны ўцёк
і дагэтуль яшчэ не абтросся.

Самалёт аблокі стрыжэ.

Аблокі перавальваюцца цераз крыло.
Грымнуў гром шасі.
Дзе крыло самалёта, дзе аблокі?
Чорныя лічбы 864774 яшчэ праступаюць
на крыле перанпружаным, паступова бялеючы.
Чэравам самалёт адчувае зямлю, яе няма.

Мы ў хмарах, пад хмарамі, ці па-за хмарамі?

* * *

Хай дамасед нелюдзімы
Хваліць затоку сваю.
Блізкая далеч Радзімы,
Сэрцам цябе пазнаю.

Свойскаю хваляй прычала,
Рызыкай гордай крыла
Ты да трывог прыручала,
Сцежкай павагі вяла.

Здзіўленым позірк рабіла —
Не шкадавала святла.
Зор тваіх добрых рабіна
Мне пуцяводна цвіла.

Раячы, не дакараючы,
Грэла спагадай жытла,
Матчынай новы акрайчык
Ты мне ў дарогу дала.

ВОСЕНЬ НА ВИТАШЫ
(1980)

САФІЯ — СТЭФАНУ ПАПТОНЕВУ

Выводжу адрас трапяткі.
Хай прывітальныя радкі
Аблокаплыўнымі пантонамі
Злучаюць берагі ракі,

Што выпякае з песні мацінай,
Ракі, да макаўкі віроў
Знаёмай позіркам кастроў,
Заломам кожным, кожнай ямінай.
І слала ў песні той свякроў
Нявестку маладу
У Дунай па ваду.
А Пакроў наганяў на зямлю абручы.

Не стукні, не грукні, суды беручы.
Нясі вадзіцу націхусеньку
Ды стаўляй вадзіцу памалюсеньку,
Каб твая вадзіца не пліхнулася,
Каб твая свякроўка не абачхнулася...

Нявестка зацемна вярталася,
Ваду з Дуная несучы.
Здаецца, свецяцца ўначы
Сляды сафійскімі кварталамі,
Іх студзяць вулачак руччы.

І ўзяць мне хочацца каромысел,
Каб маму падмяніць, такі,
Каб з праславянскае ракі
Прагнаў спазнання смагу домысел
І на вясёлцы нёс вякі.

Дагэтуль з песняю матулінай
Імкнецца думка за Дунай.
Вятрэц, агню не задзімай
У хаце, гурбамі затуленай,—
Дунай люяе: «Засьпай...»

Я ў сон салодкі патанаю,
Пльву па сінім па Дунаю...
І з-пад забытае страхі я
Зноў адрасу шапчу:
Сафія.

ВАРНЕНСКАЯ ВОСЕНЬ

I

Зглухла белья крыгі хваль
На пясок, яшчэ не астылы,
Налятаюць у цемры,
Амаль
Як зімы нечаканай крылы.

Мора дыхае
Ці каваль
Суцішае кувалды ўздрыгі?
Змеркла даль
Ці на крыгах хваль
Пацяплелі аблокаў крыгі?

З дна ўсплывае
Бадзёрасць дня.
Ветру млява лісты пашчыкваюць.
І праз пальцы
Цыкад пясчынкі
Цэдзіць —
Каб не заснуць! —
Цішыня.

II

Пчолам хочацца
Лета вярнуць.
Чаіцца
Далягляд белабрысы.
Прапануе ў нябёсы зірнуць
Указуючы перст кіпарыса.

Вінаграду дзікага
Плашч
На сцяне
Ды барвянасць глога.
Зірк свой лашч
Ды лірычна плач
З імем творцы
І духу святога...

III

Як п'яніца стары,
Чырвоны нос
Ад сораму схаваць
Спрабуе перац.
Нібы для семярых
Нос гэты рос,
А лес зялёны
Змог яму даверыць.

Налітыя здароўем маладым
У памідораў
Як не пырснуць шчокі.
Лёг баклажан у пыл,
Бы ў цёплы дым.
І па націўі
Боб пусціўся ў скокі.

Кастрычнік цёплы
Не імжыць настрой.
Лісты
Гайдаюць летнюю лагоду.
Трымае цвёрда
Восені настрой
Фонд залаты
Балгарскага гарода.

Гарод балгарскі,
Хай яна не кране
Цябе
Абраза лебяды ніколі!
Бо цеплыня
Не падае ў цане
Твая
На біржах шумнага застоля.

* * *

І вецер верасня
Абраў лагодны тон
Для дзён,
Што з цеплынёю засталіся.
Хадою маладой сагрэтая Сафія
З плячэй зрывае
Свой асенні палітон —
Аж падаюць
Каштанаў гузікі глухія
На неастылую аздобу жаўталісця...

**ПА ДАРОЗЕ
Ў БАЛГАРСКУЮ ВОСЕНЬ**

У планеты на якім плячы
Мы трымцім пылінкай казытлівай?
Ноч,
Зямлю ў абдымкі беручы,
Дзённы клопат
Небам затуліла.

Мякка б'юцца ў ветравое шкло
Цені дрэў
У полымным убранні.
Шоргатам шляхі перамяло.
Дзе мы —
За барамі, за марамі?

У планеты на якім плячы
Мы гарым пылінкай зіхатлівай?
— Стэфане,
Прыёмнік уключы.
Што гайдаюць ультрахваль прылівы?

У сусветным плавае віры
Незямной трывогі спарышынка.

Зорка доўга моргае ўгары —
Заляцела ў вока парушынка,

СЕМ АДКАЗАЎ РЭХА

Ветрана і скварна —
Варна!
Туманам атарна—
Варна!
Радасці ўладарна —
Варна!
Шчырасці другарна —
Варна!
Лозам вінадарна —
Варна!
Закаханым парна —
Варна!
Позірку бясхмарна —
Варна!
І наогул —

хо-

ра-
ша!

ДАЛІНА РУЖ

Люстэркі ранішніх калюж
Балкан асмуглачолы
Разбіў,
Як састарэлы мул?
Але настрой вясёлы.
Здравей,
Даліна руж!

Люд не цягнуў няволі гуж.
Тут хатнія гарматы —
Ствалы з чарэшняў-цвердадуш
Свой першы залп зацяты
Далі
Ў Даліне руж.

А волі кланяцца каму ж?
З турэцкіх гіраў ядры
Ляцелі ў сэрца лютых сцюж,
Каб месік новай квадры
Свяціў
Даліне руж.

Усё цвіце — пагляд прымруж.
Такое можа сніцца!
Свой неспакой наноў узруш.
Раўнуе навальніца
Да ўсіх
Даліну руж.

Здымае хмары капялюш,
Паддаўшыся суроку
(Яго здзіўленне не паруш!),
Балкан яшчэ здалёку
Перад
Далінай руж.

* * *

Да Рымскага манастыра
Не проста вядзе дарога.
На дрэвах — іскры з кастра
У гонар самога
Бога.

Вяршыні прытуманелі.
У рэчышчах не камяні,
А хвалі акамянелі
Ад дотыку да чысціні.

У кельніцах кулакі
Пасціснулі скалы маўкліва —
Ажно пацяклі цуркі
Перахаладзелага мліва.

Ружанчыкі камянёў
Рачулка перабірае
Ці ў памяці паўтарае
Малітвы вякоў папоў?

У буках палае абшар,
Сцякае агонь раўкамі.
Тут хочацца шорсткі жар
Зграбаць сваімі рукамі.

Здаецца, агонь яшчэ
Гарыць на вяршыні роўна,
Размова спаважна цячэ,
І думам, і зорам — ройна.

Дасюль
Для тутчэйшых хмар
Вяртаюцца словы ў гrome.
Унізе —
З просьбаю цар,
З адмовай —
Рыльскі па строме.

Спяшайся, сцяжын быстра!
Здзіўленне,
Прагнаўшы знямогу,
Шляхі ўсе звяло ў дарогу
Да Рыльскага манастыра.

* * *

У горы восень ідзе неназойліва.
Халодае ціша ад летняга прыпару.
Вакно расчыняе конік
На сонейка —
І перасохла завесы парыпваюць.

ТРЫФАН ЗАРАЗАН

Вясёлы Трыфан Заразан,
Ты не прывык вагацца,
Ты, як балгарскі партызан,
Сярод багоў паганскіх.

Пакуль пралеска з-пад снягоў
Зірне нясмелым вокам,
Ты нашчыш,
Адшукаўшы схоў,
Душу вясёлым сокам.

Ішоў ты падразаць лазу.
Спаткаў
Нядзелю ў полі
І нос свой
Востраму лязу
Паказытаць дазволіў.

Надрэзаны, як чарапок,
Прыняўся нос да хмелю...

Чаму ж хістае мой радок
На веснавым падзеле?

Я Юр'я нашага прашу,
Хай адмыкае росы,
Хай возьме на пастой душу
Цвярозую цвярозы.

А ты, нагнуўшы збан-пузан,
Не дужа долу гніся,
Вясёлы Трыфан Заразан —
Нашчадак Дыянiса!

ПАРАДА

— У Балгарыі глядзіце па нябёсы! —
Тэадора Ганчава параіла.
Не для рыфмы кідаў позірк я на косы,
Хай даруюць мне хмурын густых пракосы
За такое адступленне ў правіле!

Сапраўды, яны з лірычнымі вятрамі,
Непаўторныя, недасягальныя.
Ход нябесных думак, можа, паўтарае
Вечарамі зорная прагаліна.

За палётам вышыні сачыць не бойся,
Разбудзі, як страх, жаданне ранняе.
Паплыве ў цябе з-пад ног
зямля ў нябёсы
Толькі ў вочы глянь, што бачыць раілі...

КРЫПТА

...Рука замлела за пяць вякоў —
Баішся, што зараз выпусціць скрутак.
Стаміліся вочы пялегаваць смутак,
Стапталі ногі столькі пяскоў —
Распаўся прахам святы абутак.

...На вуліцы недзе стаяць вазы,
Апосталы ў кірмашовай турбоце.
Відаць, здабывалі свой хлеб у поце
І, узнесеныя на абразы,
Нязвыкла чуюцца ў пазалоце.

...Чакае пакутніц галодны роў.
За два стагоддзі да апраметнай,
Што потым назвалі другой сусветнай,
Трывогу чула людская кроў.
Ён потым жудою свяціў, Асвенцім.

...Бялеецца на сцяне тэлефон —
Будзі Ўсявышняга просьбай людскою,
Каб на душу і па дол спакою
Не пашкадаваў хоць па момант ён,
Калі раптоўна выйдзе з пакою...

ПЫТАННЕ НАЙДАНА ВЫЛЧАВА

Найдане,
Ты запытаў мяне:
— Як дадому вернешся,
Адразу
Што ў маёй згадаеш старане?

Не магу і сёння даць адказу.

Ісціны, вядома, не скажу
І ніяк не пакрыўлю душою,
Як з усёй адказнасцю скажу:
Не была мне старана чужою.

Як прыгадваць тое, што ў цябе
Увайшло, і стала ласкай шчырай?
Слоў маёй павагі
Сумны вырай
Зноў і зноў вяртаецца ў журбе.

Бачыць вочы,
Што ў нябёс адкрылі
Глыбіню для патаемных зор,
І атараў душныя каралі
На вятрам адкрытым
Горле гор.

Рукі бабы Нэды, што ў сяло
За бусламі ўслед ляціць я Сафіі,
Каб гарод травою не ўзяло,
Каб яе ўчахлі чаранкі сухія.

Чуе мову шчодрую,
Што ў ноч
Конікамі гукі рассыпае,
Як туман адчайны басанож
Па брыву абрыву ўсё ж ступае.

Не видно канца і не чутно.
Так, відаць, не адкажу да скону.
Браце мой,
Сказаць магу адно:
— Я табе зайздошчу як нікому

БАЯНСКАЯ ЦАРКВА

Георгию Вылчаву

Суровая сталіца хараства,
Цвярдыня духу,
Сведчаніца славы,
Калі сышла
Баянская царква
На грэшны дол,
З якой святой выявы?

Да гэтых сцен
Гарачы лоб любы
Прыкласці след —
Астудзяць у імгненне.
Хоць храм узводзіць рукі
Для малыбы,
Але ў далоні ўелася каменне.

Бароніць чысціня сябе
Здаўна.
Трымае неба
Краска палявая.
Нібы вядро з калодзежа,
Са дна,
З сярэднявечча
Думка
Успывае.

Глядзяць з-пад німбаў,
Як з-пад башлыкоў
На пашы ў дождж
Спрадвечныя сяляне.
Святымі
Іх назвалі для вякоў.
Яна святая —
Праца — мазалямі.

Вячэры тайнай

Высветлены змрок.
На сціплы стол
Сышліся стравы з дому.
Як для малітвы,
Пальцы склаў часнок,
І рэпа ў кулаках
Сціскае стому.

Як сон Баяна вешчага,
Царква,
Славянства моц
Сабою ў свеце цвердзі.
Ні лёсу гнеў,
Ні забыцця жарства
Твой воблік не сатруць
З зямное цвердзі!

ТАПАЛЁВАЯ ГОТЫКА
(1982)

УРОК ЧЭШСКОЙ МОВЫ

Да аблок патрэбен стог,
Каб згубіць такую голку:
Гляне колка,
Каб да золку
Звесці ты вачэй не змог.

Спалатнееш, як вятых,
І у адчаі крыкнеш:
— Горка!
Горка — горача,
А голка —
Тая, што запаліць стог.

Сам з сабой у барацьбе
Страціш сілы,
Збіты з толку,
Папрасіць захочаш голку,
Каб прышыла да сябе!

ЧЭХАСЛАВАКІЯ, 1930

*Но покамест во рту слюна —
Вся страна вооружена!*

Марына Цвятаева

Мы ўсмак наеліся эрзацу
І наслужыліся панам,
На мове роднай
Агрызацца —
Адно,
Што засталася нам!

СВАЯК СЛІГОРЦАЎ

На даху храма святой Барбары —
Спрыяльніцы ўсіх шахцёраў —
У дождж хімеры плачуць бабрамі,
Чулівы маючы нораў.

У храме ўпоплеккі са святымі
Хто, некананізаваны,
Як здань,
У белай хламідзе стыне?
Ікона не называе.

Адна рука каганец трымае,
Бо ў пекле надземным змрочна,
Сякеру-посах другая мае,
Каб срэбра хто не сурочыў.

Хвартух скураны на спіне чарнее,
Каб хутка ў забой спускацца,
Нібы ў маленстве з горкі надзеі
Зімой,
Бо чакае праца.

І гэты храм,
І талеры тыя,
Што грэх адпусцяць без гора,
Каб стаць упоплеккі са святымі,
Рабіла ягоная змора.

У храм ішоў —
Гул пагойдвалі крокі,
Уздыгвала Кутна Гора.
Насамі нябеснымі круцяць прарокі,
Трываючы дух шахцёра...

НАВАЛЬНИЦА НАД ПРАГАЙ

Куды так,
Гледзячы на ноч,
Бягуць трамваі ў небе недзе
І дугамі з бязважкай медзі
Зіхцяць, сустрэўшыся наўскоч?

ЗАРУЧЭННЕ Ё ЗАМКУ ЧЭРВЕНА ЛГОТА

Замыкаюць замок
На жалезным пуце,
Маладзён каб не ўцёк.
Ён і рад пакуце.

У руцэ ё маладой
А са стужак пуга —
Пад сямейнай дугой
Клопат ведай туга!

А калёраў усіх
Весялуіпкі-стужкі,
Каб не выкнуў жаніх
Дужа да падушкі.

Віўкі, што пугаўё,
Стан у маладухі.
Як упусціш сваё,
Будзеш аблавухі.

Зойдзе ё пяткі душа,
Як заходзіць пужка.
Замест капелюша
Будзе аблавушка.

З куфля дзьмуць халады,
А з куфэрка — вецер.
З маладой малады,
Як з цяцэркай цецер.

Роем ля маладой,
Мёд пачуўшы,
Восы.
Стаў зялёнай вадой
Засланяе вочы.
Прагне музыкі гмах
Ад байніц да клямак.
На самоту замах
Бласлаўляе замак.

МАЛЕННЕ КАМЯНЁУ

Мы, стрыманыя камяні,
Трываем вежы, камяніцы.
Вятры ў палях,
Нас памяніце,
Раса,
Наш цень не абміні!

Мы — стомленыя валуны,
Маршчыны зніклі з нашых шчокаў.
Мы глухнем ад набатных крокаў,
Паны
І сведкі даўніны.

З нас кожны
Прышлыя вякі
Трымае на плячы баючым.
Мы ўсіх дарог спатканні лучым,
Сціскаем цішу ў кулакі.

Без нас бы гарады даўно
Зрабіліся б забытым полем.
Вас молім —
Нас з тугою, з бодем
Успамінайце заадно!

З ВЯКОЎ

З рэчкай часу гамоніць чарот,
Збыльняжэлыя замкі прыгадвае.
З лебядой
Хлеб замесіць народ
І усміхнецца бядзе
Са спагадаю.

Дамалочвае слоў каласы,
Засяваючы гоні былінамі,
І у гісторыю,
Як у лясы,
Адыходзіць ліхімі хвілінамі.

КАНЕЦ ЛІПЕНЯ

У Празе такая стаіць спякота,
Аж рэпаецца ад сухаты старая ўся.
Міжволі ў цень ад вінтоў верталёта
З надзеяй схавацца стараешся...

ГУДЗЬБА¹

У гойклівым, далёкім спеве
Народ успомніць сам сябе.
Ні у гневе,
Ані ў пахвальбе —
Ва ўпартасці надзея спее.

У нетаропкай Новай Веси
Загуў маўклівы рэстаран —
Забыты танец гонкі стан
Нясе ў замроеным акрэсе.

Па-добраму нязвыкла неяк
Глядзець на ўчэпісты загар —
Абцалаваны сонцам твар
Ва ўсіх танцорак, як у жнеек.

Усмешка параўнае зубы
Ці з жомчугам, ці з часныком?
Гавораць рукі з праснаком,
І збану з півам скокі любы.

А следам за таўстушкаю
У скоках смех з частушкаю.
Ад смеху ледзь трымаецца
Частуха-ўсётрываліца:
— Няма чаго маліцца,
Калі з запазухі валіцца.

Пяюць частушкі не такія,
А мне пачулася з Ушач
Свая.
Яе, прабач, чытач,
Заглушаць ногі тупаткія.

Сабе не давяраюць рухі.
Смяецца танец, плача спеў.

¹ Hudba — музыка (чэшск.).

Сусед прыцішыць не паспеў
Славянскі голас, вочы, рукі.

Пра тое, як перадыхнуць бы,
Западу думаць не з рукі —
Ён паўтарае праз вякі:
Не замаўкай у сэрцы, гудзьба!

НАПАМІН УСПАМІНУ

Машэкі,
Рогвалды,
Паліфемы,
Суседзі, крэўнікі, землякі —
Мае разгубленыя паэмы,
Мае нязнойдзеныя радкі

Зямлёю сталі,
Ідуць травой,
Аддаўшы соснам сваю тугу.
Пакуль трывогу
Паю крывёю,
Я перад імі буду ў даўгу.

Адны пазычылі
Смагу слову.
Другія казалі,
Як зваць траву,
Даверылі мову,
Нібы дуброву,
Дзе ў родным шуме
Душой жыву.

А чым сплаціць мне,
А чым аддзячыць
За ласку іхнюю, за бяду?
Яны ўсё бачаць
І не прабачаць,
Як са сцяжыны я ўбок сыду,

З той, што праз цемру
Яны прабілі,
Час пазычалі яшчэ ў начэй.
Цяжкое
Самі ўсё парабілі.
А мне лягчэйшае не лягчэй.

СТОМА

З гітарай, як з гетэрай, спіць,
Спусціўшы патлы,
Кудлач
І усё ж праз сон сіпіць
Пратэст хрыпаты.

Супроць кашуль, штаноў,
Супроць
Нямоглай плоці,
Парваўшы сораму аброць,
Лацвей хіпоце

Пратэставаць.
Драмаць лягчэй,
Нячым старацца.
Ані намуляе плячэй
Такая праца.

На вуліцах пратэставаць
Ці ў падваротнях.
Людской бядзе процістаяць
Куды турботней.

Стаміў іх не цяжар турбот,
Адна лянота.
Ажно не прасыхае пот —
Кіпіць хіпота.

ЗАЛАТАЯ ДУША

Як вулейчык да вулейчка,
Стаяць дамы.
Пытае
 Злата вулічка,
Адкуль здалёку мы.

Са стараны Скарынавай,
З даўгой зімы
Да старыны
Сябрынаю
Прыйшлі дзівіцца мы.

Тут кніжнікі і схімнікі
Жылі,
Калі
Бяссоннікі алхімікі
Падлік-разлік вялі,

Над золатам вядзьмарылі
Адны ўначы,
Хаваючы за хмарамі
Ад кутых скрынь ключы.

Ключамі тымі звонячы,
Кульгавы гром
Спускаецца апоўначы
Дасюль са стром.

Размотваецца шпулечка
Сцяжын-шляхоў.
Нікому
 Злата вулічка
Не выдаць даўні схоў.

Частуе півам, каўкаю
І тлуматой,
Яшчэ знаёміць з Кафкаю,
Ён жыве на залатой.

Навала адусюлечы
Ішла слатой.
Як ты ўцалела, вулічка,
З душою залатой?!

АГОНЬ І КРОЎ

Дасюль тут
узаемна крыўдзяцца
І ноч на дзень,
І дзень на ноч.
Маўчыць пакута.
Лідзіцэ.
Цень хмары, збоч!

Сюды на споведзь
Мусіць люд ісці,
Каб злосці вынесці прысуд.
Ці літасці,
Ці лютасці
Вучыцца тут?

Крыж
І замест вянка цярновага
Калючы дрот —
Нібы прыцэл
Навёў нанова хто.
Асекся стрэл.

Абвінаваўца ёсць,
Віноўніка
Не зводзіцца заклёты род.
Шыпшыны
І дзядоўніка
Калючы дрот.

Адчай
Удзірванелай злагады.
Зямлёю падавіўся роў.
І гнеўны цвет,
І ягады —
Агонь і кроў...

БЕЗ СПЕШКІ

Чэх да чэшкі
Чэнія пешкі,
Бо цягнік, і праўда,—
Vлак,
Валачэ марудна так,
Што сама знаходзіць чэшка
Чэха, як акольш цэшка.
Быццам ластаўка з падстрэшка,
Выглядае чэха чэшка.
І да Ноя
У каўчэг
Не спяшаўся б надта
Чэх!

СКАРЫНАВЫ СЛЯДЫ

Скарынавы сляды над камянямі —
Іх ахаваў павыслізганы брук.
Так ацаліў,
Пакуль вякі міналі,
У сотах словаў
Мову першадруку.

Дарогаю Петраркі палачанін
У Прагу з прагай рупнасці прыйшоў,
Каб потым іх імёны спалучалі,
Нібы на храмах постаці крыжоў.

Ні саду каралеўскага, ні сцежак,
Дзе чуў з друкарні крокі цішыні.
Адно дагэтуль не зайшлі на вежах
Скарынавага сонца прамяні.

Дагэтуль Прага выдаць не жадае
Друкарню інквізіцыі святой,
Адкуль ляцела вера маладая
У край,
Дзе снег спыняўся на пастой.

Здаўна
Няма ў сваёй зямлі прарока.
Дык дзякуй, Прага,
Што была тады!
Шумяць вякі зялёна,
Бо глыбока
Карэняцца Скарынавы сляды.

* * *

Чэхаў перакладаю,
Замураваны слоўнікамі.
Выблісні, маладая
Радасць імгнення злоўленага!

Светла ў славянскім змроку.
Словы, як тыя совы ўначы,
Моўкнуць пры кожным кроку,
Новы лес асэнсоўваючы.

Дыхае тванню ваўна,
Тоўна — туга галадае мая.
Першаславянствам пахне
Фраза неперакладаемая.

ПРАЖСКІ НАДВЯЧОРАК

Пакуль сабака думна пазірае,
Чакае спачувальна гаспадар.
З вакна, як з нішы статуя,
Старая
Узнікне,
З надвячоркам зліўшы твар.

Паверыш,
На вячэру матацыклы
Са смакам рэжа Прага —
Дацямна
Не ціхне віск.
І розніць шох прывыклы
Бензінны пах
Ад піва і віна.

Каб рана ўстаць,
Кладзеца Прага рана,
Сцяжэла мружачы
Павекі крам,
Каўнер смугі наставіўшы каляна,
Паспешна захінае
Крысе брам.

І толькі ноч
Паненкаю-сялянкай
Ідзе,
Рукой трымаючы падол.
І уявіць вуліца
Сябе палянкай,
Як груша глуха
Грукнеца на дол...

Істужку дня
Няспынны эскалатар
Пракручвае —
Стараецца злавіць
Спакойны кадр

У мітусні стракатай,
Каб рух наноў
Уранку благавіць.

* * *

Спас на двары.
Не чыніць бяды запас.
У сада крамяны грэх
З душы здымаюць манашкі.
З-пад высвечаных далоняў
Яблыкам бачна якраз,
Як да іх набліжаюцца
Чорныя апранашкі.

Ці гэта Евы
У шатах жалобных, таму
Што яблыкі выспелі,
А недзе забавіліся Адамы?
Галінку заломвае вецер,
Як сват вясёлы куму.
Пахне віном з вінарні
А восенню блізкай з крамы.

Сад абгароджаны
Засяроджана слухае даўніну,
Лысагаловы яблыкамі
І лісцем падвялым ціхі.
А мне знаёмая прыказка
Коле пад рабрыну:
Пайшоў бы ў мніхі,
Дык думкі ліхі...

ПРАГУЛЯНКІ

Сабакі прагульваюць
Непаваротлівых гаспадароў,
Між сабой абмяркоўваючы так ці іначай,
З гаспадароў у каго
Беспародная чалавечая кроў,
Ну, а у каго ёсць хоць кропля
Высакароднай крыві сабачай.

Трава для сабак
У парках пасеяна
І дарожкі павысыпаны пяском.
Каб побач з імі
Не здацца неінтэлектуальнымі,
Гаспадыні
Звіняць ланцужкамі з золата,
Паспяваючы
 за хвастамі, узнесенымі бяжком,
А гаспадары рамянямі ўціскаюць
На піве вырашчаныя аўтарытэтныя дыні.

Быць можа без жонкі, без прэміі,
А без сабакі ты як без рук.
З сабакам усюды,
Хіба пры ўваходзе ў храм
Загаўкае знак забароны.
Сабакамі захапляецца класіка
І перьядычны друк.
Аб сабачых праблемах дбаюць
Ад таварыства аматараў да Сарбон:

Клопаты дробныя ў гаспадароў
На ператомленых языках
Аб кватэрах, кар'ерах,
Аб каханках, фарфоры, налудзе.
На іхніх я;а ўласных
Трывалых прадбачліва павадках
Гаспадароў разважлівых
Выводзяць сабакі ў людзі.

* * *

Зноў Прага з пальцамі дажджу.
Я чэшку высачыў, бы знічку,
Што над сабой нясе бажнічку
І ліўневую паранджу.

Як пылам,
Хмарами прапах,
Сівым дзядоўнікам на ўзмежку
Стаю.
Бо чэшку, як усмешку,
Не затрымаеш на губах...

ТАПАЛЁВАЯ ГОТЫКА

Вацлаву Жыдліцкаму

Тапалёвая готыка.
Хмель зялёны, як гай.
З праславянскай дрыготкаю,
Мова,
Край зберагай —

Вастрастрэшную Чэхію,
Дзе рабіны-дамы
Тлеюць полымыаверхія
Праз дажджы, праз дымы,

Каб здалёку на польмя
Выраі аблачын
Прыплылі,
Каб напамнілі
Кожнаму,
Хто ён, чый.

Цокай ты,
Я паштокаю,
Мова чэшская,
Твой
Край святочнай паштоўкаю
Мне здаецца парой.

Той, дзе піша славяншчына
Хоць лацінкай,
Аднак
Духам вешчым абнашчаны
Кожнай літары знак.

Як Скарынава Біблія,
Праз вяселлі, імшу,
Мова,
Голас твой выплыве,
Уваскрэсіць душу!

ЗЯЛЁНЫ ГУК СЛЯЗЫ

Ад злосці а ж склыгочуць тармазы,
Не могуць голас заглушыць ягоны.
Пльвуць начэй бяссонья вазы,
А усё дрыжыць
Зялёны гук слязы —

Як слова хатняе ў казённай фразе,
Картавіць конік у каменнай Празе.

ТЭРАЗІН

На дроце калючыя вузлякі
Пазавязаны немым адчаем,
Каб не забылі пра тое вякі,
Як тут маўчалі,
Як тут крыгчалі.
Наўгадзь любы вузлялок развяжы,
Не разгадаеш, чаго ў ім болей —
Крыві звугледай, ці злой іржы,
А ці нікім не ўчутага болю?

Не змыла ліўнямі
Arbeit macht frei!
Дасюль жахае Ordnung славуты,
Што прапаноўваў, як пекла ці рай,
На выбар вязню,
Смерць ці пакуты.

Легенды здымалі
З кастроў, з цвікоў
Сваіх герояў часцей для раю.
Як ні завязвае час вузлякоў,
Усё гісторыя забывае.

Спакойна драўляныя пасталы
Турыст з Японіі разглядае.
Драўлянай падэшваю,
Як з імглы,
Грукоча веймарка маладая.

Прыслухайся — учуеш дзіцячы плач.
Гучыць нямецкая мова смела.
А ў камеру смерці ластаўка, бач,
З вясцінай добрай
Позна паспела.

У думках
Хоць зернятка болю ўзваж,
Цяжарам жаху будзеш наліты.

З канцлагерам побач
Ляжаць наўсцяж,
Нібы буханкі эрзацу,
Пліты...

ВЕЧАРОВАЕ РАЗВІТАННЕ

Хутчэй за ўсё цямнее ў Старым месце.
Змрок хоча прыцемкі з завулкаў змесці,
Каб цішыня, прайшоўшы ўсе абходы,
Спакойна падалася да гасподы.
Гулчэе брук, і вулачкі размовай
Заняты Ялаўцовая з Яловай,
Як тыя дрэвы ўлетку на паляне,
Калі звысоку ў заглуш промень гляне.
Кладуцца спаць наважныя пражане.
І храмы ў неба цягнуцца крыжамі,
Адкуль ім сонца толькі што свяціла,
Ды сасвяцілася за дзень свяціла.
У нечым ціхі голуб на званіцы
На ноч перад галубкаю вініцца.
Зяхаюць за піўніцаю піўніца.
А келіхам і льецца, і звініцца.
І кот, як нейкі дух сярэдневечча,
Нахібіўшыся, небадах нявечыць.
На радніцы адно гадзіннік слынны,
На чвэрткі скупа дзеячы гадзіны,
Не спіць адзіны, — штогадзіны кожнай
Смерць звоніць у званок рукою ўсёможнай,
І усе святых не заснуць на волас,
Аж покуль певень не падасць свой голас.
Настоеная на заснулых гулах
У змораных мурах вякоў мінулых,
Нібы ў вялізных чанах, бродзіць брага.
Не дрэмле смага.

Добрай ночы, Прага!

ЦЕНЬ КАТУЛА
(1983)

УСПАМІН ПРА МІКОЛУ ГУСОЎСКАГА

Легчы спаць апаўночы не хоча
Самалётны за соннымі хмарамі ўзгрым.
Падымі свае вочы прароча,
Затавараны ўсімі таварамі
Рым!

Вытры з вобліку воблака пылу —
Готы кладзены тысячагоддзямі грым.
Пакланюся твайму небасхілу.
Мы з табою, вядома, пагодзімся,
Рым.

Калізея запалі вачніцы,
Не прыпомніць Міколу Гусоўскага ім,
Што зубрам тут сказаў табуніцца.
Ты паслухаў тады шум лясоў яго,
Рым?

Тыбр цячэ змутнена ганарысты,
Быць нібыта нязручна настолькі стары
Зноў цябе паўтараюць турысты,
Як забыты падручнік гісторыі,
Рым...

СМЕХ АПЕЛЬСІНАУ

Карле Салівеці

Змерклых вулак ласкавы прыжмур,
Дзе кунежыцца сум пілігрыма.
Нас вітаюць
Хрыстос і Амур —
Грамадзяне спрадвечныя Рыма.

Рым —
Напомніць матору надрыў.
Рымлянка за рулём калядуе.
Руль купальскі вянок паўтарыў,
Што вірам дорыць ноч маладуо...

Дзе вянкi на забытай вадзе?
Што цвяліць непатрэбную скруху.
Паслухмяна машына ідзе,
Парушаючы правілы руху.

Проста ў верасень ноч адчыні,
Недаткнёнак галюткія плечы
Так смуглеюцца ўдалечыні,
Паслухмяныя плечы, дарэчы.

Вастракутнікі локцяў якраз
Два жураўкі,
Што вырай пакінуў,
Каб па восені смутак не гас
Пад неонавы смех апельсінаў.

НА ВЫШЫНІ ЎЗНЕСЕНАСЦІ

Калі ты ўрэшце не адчуеш ног,
Прыслухайся, як вырастаюць крылы —
Раптоўна імі радасць адарыла,
Каб хоць на нейкі міг узняцца мог

Над тленам, над нікчэмнай марнатой
На вышыню Міланскага сабора,
Дзе прыгажосць — адзіная апора
Узнесенасці, ў рызыцы — святой.

Святыя, жабракі і дзівакі,
Пачвары, купідоны і мадонны
Трымаюць моўчкі небасхіл прадонны,
І толькі богам бачаць праз вякі —

Яны адны ў падхмарнай вышыні
Замольваюць грахі зямныя пашы.
І зоры, ідучы з нябеснай пашы,
Саромеюцца іхняй чысціні.

Калі ты ўрэшце не адчуеш ног,
Прыслухайся, як стома хіліць крылы,
Каб у цябе не стала смелай сілы
Убачыць зірк спалоханых эпох.

**PIETA RONDANINI
DI MICHELANGELO BUONARROTI**

Іх зноў нітуе боль і смутак.
Рукі зламанае крыло,
Што ад пакут не адвяло,
Апала, як цяжэзны скрутак,
Дзе кон наканаванай прысуд,
Ды ацаліў душы закутак,
Каб радасць уваскрэсіў цуд.

Сляды разца — сляды тварэння.
Нібы з цяжкага туману,
Паверыўшы ў жыцця ману,
Праступіць з мармуру здзіўленне.
І тленам зрабляцца цвікі.
І адшліфуюць ад малення
Усе шурпатасці вякі.

А вочы слёз — яны сухія.
І абалёршыся аб крыж
Балючай плоці, як спарыш,
Матуля ўсіх пакут — Марыя
Прарочыць чалавецтву сны,
Вядзе на сцежкі мук старыя,
З якіх вяртаюцца сыны.

КЛІЧНІК РАДАСЦІ

Будзяць аціхлы Рым ранішнія званы,
Значацца схілы Плавінскі і Капіталійскі.
Ночы і дня разамкнуліся два звяны —
У ланцугу бясконцым слабейшыя падаліся.

Покуль усе званы не пададуць галасы,
Сонца чакае, здаецца, паводзіць плячамі.
Чолы сабораў у пырсках зямной красы,
Перш чым уднець, пазалачоныя, залачаюць.

Апярэдзіць колы хочацца капытам,
Досвіткам канкурэнцыі не адчуваюць коні.
Ды ўрэшце, выгарбіўшы спіны мастам,
Здрыганулася сонца на нябачнай далоні.

Сонца расце, не забываючы харашэць,
Годна ўздымаецца ўгору, вітаючы ранак,
Над Рымскім сенатам (на гадзінніку шэсць),
Над пальмамі з прычоскамі негрыцянак.

Бачыцца сам сабе ранішні Рым паноў,
Не перапоўнены мітуснёю таропкай.
Сонца гарыць пад ухвалу нядзельных званоў
У клічніку радасці
Агністай кропкай.

ДЗВЕ ТОРБЫ

Эзоп гаварыў досціпу пад руку,
Што даў чалавеку нібыта
Дзве торбы,
Як вечнаму жабраку,
Юпітэр
На марны набытак.

З заганамі ўласнымі за спіной
Звісае адна,

А другая
Якраз на грудзях
Лягчэйшай віной —
Вядома, з чужымі грахамі.

Калі чалавека цікаўнасць гне
Зірнуць на чужыя правіны,
Нябогу выпростае і ў сне
Нябачны цяжар заспінны.

Пакуль нажабруе торбы бядак,
Што дадзены для раўнавагі,
Паназгінаецца ўсмак,
Аднак
Не мусіць пазбыцца адвагі

Прызнаць,
Што цяжэйшую за спіной
Нясе ён, нязгорблены, торбу.
І ношка лягчэе ад думкі адной —
Не ўлегцы вяртаецца з торгу!

РАНІЦА

Тут, у прагоградзе гарадоў,
Ступаць баішся на дол стаптаны.
Ці ты з былых,
Ці з наступных гадоў
Апаў сняжынкай з глухіх ільдоў,
Каб паўтарыцца новым пытаннем?

Існуюць, каб знікнуць
І ўзнікнуць зноў,
Народы, зоры, дзяржавы, травы.
У краіну явы з краіны сноў
Праз горкі тугой
Напамін палыноў
Вяртае памяці след каравы.

Шпурляй манетку ў фантан Trevi,
Каб зноў вярнуцца —
Вучыць паданне,
І з марай,
Як з лёгкай хмарай, плыві,
Ды запытайся ў сваёй крыві,
Куды скіруе свой бег патайны.
У намяці тухнуць вякоў кастры,
А жар да часу хавае прысак.
Яго раздзьмухвае Рым стары,
Выходзячы, як сухастой з кары,

З мінуласці, узяўшы
Папірус рызык.
А ўранні выдупліваюцца з мяхоў
Зялёных турысты, як кураняты,
Як баравікі з зялёных імхоў,
Чорнагаловыя,
Цёплы сцоў
Пакінуўшы,
Золака золь перапяўшы.

І спіць на партнёры сваім начным

Прапраўнучка стомленая гетэры.
Няславы і славы прагнаўшы дым,
Спакойна задумаўся Рым над тым,
Якія ў нябыта шырокія дзверы.

Над каталічкай веры ў рукаў
Смяецца радасць жыцця, як паганка.
І там, дзе колісь
Натоўп рыкаў,
Калі гладыятар свой скон шукаў,
Ля храма
Наў спавядае цыганка.

АПОШНЯЯ ВЯЧЭРА

Яшчэ адна іх разам лучыць вера,
Да рання аднадумцы ўсе яны.
Апошняя патайная вячэра,
Як прадчуванне будучай віны.
Баіцца здрада ўласнага ашчэра.
Дадзеўбвае аціхлы певень сны.
Выпрабаванняў некупая мера
І вечны крыж у змроку не відны.

І рухнуў храм, як грэшныя аблогі,
Ды засталіся за сталом прарокі
На палатне парэпанай сцяны.
Другой сусветнай не заглухлі крокі.
Як пацалунка стылага апёкі,
Дагэтуль праступае знак вайны.

ЦЕНЬ КАТУЛА

Усіх астравоў і паўвостраваў свету
Жамчужынка, мой Сірміён¹ хоць іх многа
Трымае Нептун і ў азёрах, і ў морах,
Як рады я шчасцю, што зноў цябе бачу...
Святкуй, Сірміён: гаспадар твой вярнуўся!
Зарагачыце ўсе, што ў доме ёсць, Смахі!
Валерый Катул

На водмел хваля ледзьве даплыве,
Далашчваючы слова александры.
Гарлачыкі ў зыбучай мураве
Зашыліся ў зялёныя скафандры.

Гадзіннікі на вежах па чарзе
Неадначасна паўтараюць:
— Гарда...
Тут асмялелым ямбам балазе —
Іх па-зямляцку абміне пагарда...

Як ад рыбацкіх скураных затул,
Ад сонных тоняў мусіць пахнуць цінай.

Безабаронна распачны Катул
Выходзіць на спатканне да адзінай,
Што застанецца вечнасцю пасля,
А напачатку Клодыяй завецца.
Мелодыяй зялёнага галля
Вятрам нагорным круціць разгавецца.
Туман выводзіць свой ініцыял,
Вірамі веры крута завіроны.

Рым пакараць ідзе правінцыял
З пакуль што невядомае Вероны.

Ён з Цэзарам памірыцца яшчэ
Прызнаны,

¹ Сірміён — паўвостраў на Бенакскім возеры (цяпер возера Гарда), дзе знаходзіўся дом Катула.

Потым на вякі забыты.
Ды ад вякоў нікуды не ўцячэ,
Капрызнай славе здаўшы ўсе іспыты.

Як новай эры хворае дзіця,
Сябе самога хоча ўчуць, упіра.
Верона не дазволіць забыцца
І пра сябе напамніць
Праз Шэкспіра.

З Катулам
Першарадасць, і дакор,
І смутку пажаданая прычына.
Ягоны цень
Плыве з бліжэйшых гор,
Каб ацяніць Еўропу аблачынна.

Возера Гарда

ПАРТЫЗАНСКІ ПРЫПАМІН

Газета «Сцяг сацыялізма», што выходзіла ў сталіцы партызанскага краю, у маіх Ушачах, у нумары ад 21 студзеня 1944 года паведамляла: «Насельніцтва паўночнай Італіі ўсяляк ухіляецца ад прызыву ў фашысцкую армію. У Мілане на зборачныя пункты з'явілася адно 6 % ад агульнага ліку італьянцаў, якія падлягалі прызыву...»

Верасень 1982 года

З аэрапорта, дзе авіяабслуга у чырвоных капюшонах, нібы ў тых катаў сярэднявечча, кіруемся ў Мілан. Абапал дарогі сена ў качулках нагадвае каткі, якімі трамбуець асфальт. І мы ў Мілане. Мне ў галаву лезе рыфма з маланкаю і Маланнай — маёй бабуляй, што пасля вайны ўмела з нічога ўнуку прысмакі пячы: лісчак, качачак даўгашыіх, якімі я адкупляўся ўпотаі ад суседскага Баяна, каб не брахаў і саступіў мне сцежку ў школу.

Перакладчыца Джавані Шпэндаль, па маці — полька, па бацьку — аўстрыячка, яна ж і пераклала на італьянскую мову «Сотнікава», адразу пытаецца, чаму творы Васіля Быкава такія сумныя?

Бацька мой, партызан брыгады Мельнікава, магчыма, чытаў паведамленне пра далёкую Італію, у прыватнасці пра Мілан...

Адказваю за славу тага ўшачкага земляка, што і вайна не вяслая сама па себе...

У партызанскай газеце далей: «Тады гітлераўцы шапілі першых, што трапіліся, 80 жыхароў Мілана і без суда расстралялі іх».

За вокнамі міланскага гатэля стараецца дождж. Гукі машын водгульнай хваляй урываюцца ў акно. Унізе, калі зірнеш, на радыятарах светлых машын

аплікацыя восені — жоўтыя пяцярні лістоў. Такія самыя
некалі прыпадалі да перабінтаваных наспех і
незакітаваных шыбін пасляваеннай ушацкай школы.

Па дажджы з Дзмітром Паўлычкаам шукаем
сабор. Спіць сабе наркамман басаногі, як сам апостал, з
фрэсак сышоўшы долу. Жабрак просіць таго, чаго нам
самім бракуе ў турысцкіх кішэнях.

Нарэшце — Міланскі сабор! Кожнай гранню
сваёй
непаўторны і новы. Як па свечках узносіцца ў неба.
Астравок таполяў Паўлычкавай Украіны. Толькі таполяў
каменных. І нас італьянскі класічны дождж мые, як
статуі і калоны, наскрозь — да касцей. Ды нам над
дажджом і цёпла і ўтульна.

Эх, цяпер бы пакінуць на галаву палаплены мех
— капюшон пастушкоў спаконвечны, ліўнямі выбелены,
а не чорны, пад якім вунь манах крумкачуе спакойна.
Ды пад капюшонам і срэбным на пожны ля белага дома,
так аж дагэтуль завецца мясціна, дзе некалі быў панскі
маёнтак, у самы дождж трусяняткам дрыглі — вагубым
перазяблую дзятлінку скубці ўсёй незайздрослівай
малечай жменяй...

ВЫРАЙ СТОМЫ

Родныя мясціны ў белы свет
Адпускаюць змоладу спакойна.
Часам сцэжка назіркам услед
Прабязьць
І вернецца спаконна
Абмінаць, балотцы, валуны,
Узбягаць з пагорка на пагорак
Ды глядзець,
Як рэжа туманы
Раўчука навостраны сцізорак.
А шляхі да сцішаных мясцін
Той сцізорык рэжа — не адрэжа,
Хіба што нарэжа хварасцін,
Каб да прымярэжжа, прыбярэжжа
Хвалю гнаць нязмеранай тугі,
Што прагоніць засмагу салюты.
Будзе восень стагаваць стагі,
А зіма ўзбіваць свае сумёты.
І ў далёкай радасці, ў бядзе
Незабытай сцэжкі кожны вывіў
За руку ўспаміны павядзе
Смутку наўздагон,
Што з дому вывоў.
Здасца па асфальце бугарок
Кічаўкай з Гарэлага балота.
І са ста дарог тваіх гарох
Вусамі прычэпіцца да плота.
Возера Сухія Акуні
З-над Ушач
Дыхне блакадна ў Рыме.
Край,
Што пасвіў маладыя дні,
Лёгка вырай стомы
Дома прыме.

ЗМЕСТ

Белая яблыня грому 1979

Белая яблыня грому
Пастух
Рэкі маёй зямлі
Майстра
Памяць босых ног
Вяртанне на кругі свае
Святло
Ілоне
Дзякуй!
Тэст пацвердзіўся

Вечалле 1980

*** Чорны вол маёй трывогі
*** Матчына песня
Вогнепаклонніца
*** Рабіў наіў
*** Мне сёння пяць дзесяткаў без шасці
*** Па светлыя прысмеркі, ціхія золкі
Загнет
*** Як мая галава
*** Мама
Матырынскі лес
Вечалле
Спадчына
Каб толькі!
*** Нам застаецца ад матуль
*** Суровае прычандалле вайны
*** І ў будзень і ў свята прыйдзе
Чорна-белы напамін
*** Ні сябе, ні чужога слова
*** Ляці са сваімі гадамі
*** Балаты на хаду асушылі
Ода ходзікам

*** Напэўна, зноў дачушка
*** Ёсць развага астраўка
*** Не дужа горла дзеручы
Два вузялкі на памяць
Сон у бальніцы
*** Як проста ўсё было тады
*** Продкі ані мае, ні твае
**» Яно ўсяго й было
У Карпатах
Балада дзікага вінаграду
Сповідзь калосся
Кнігары
*** Пакуль спрыяе час
Рука тваёй ракі
*** Крыўда — складам парававым
Памяць
Асіннік
Малады верш
*** Спыніцца радасці было дзе
Домскі сабор на прыёме ў нябёс
*** Мне нясмела прыходзіць сюды
Філалагічны досвітак
Акрасанет
Ля агню
Палескія прафесіі
Перадзім'е
Закон паэзіі
*** Вар'яцее ўсё
Даверлівая балада
Марыя Рыгораўна
Паэтам Каўказа
У галавах ручая
Вытокі
У кроне чалавецтва
Смага
Воблік вады
Скарб
Матчыны рукі
*** Пад высветленымі дубамі
*** Быў год
Балада пра ашыйнік

Балада зімовага жаўранка
Ода дзвярынам
Светлапад
Вечны вырай
*** Ганіце сум з ілбоў
*** Лета бабіна
Вырыс беларускага лесу
*** Матулі нашы сведчаць неўміруча
*** Восень з даждлівай уміг залатою
Васільковая балада
*** Табе найлепшыя радкі
Чатыры літары
Яшчэ адно прызнанне Палессю
Бутаўшчына
Туман ярам
*** Не стомлены ў журбе
Мой першы смутак
*** Мы на агонь глядзім
Гаспадыня Мэдэа
Джайляу
Пад вярбой вада
*** Я падштурхнуў
У Джолсіга Малдасанава
Вышыня
Пад небам юрты
Адзін з арды
Кыз ямшчэк
Стэпавы краявід
Сакавік
*** Планета ўся ў радзімках родных стрэх

**Амплітуда смеласці
1983**

*** Якія будуць сніцца сны
*** Наведвайце бацькоў
Дамоў
*** З-за парога роднай хаты
*** Мне дома цяжка заснуць
*** Дрэвы за душой не носяць злосці...
*** На вечны твой гарод

Каўчэг
Піліп
Яблыні
Рунь

Халодны прытулак

*** Ці перспектыўнае сяло...

*** Хат болей, чым людзей

Балада жаху

Ветраў сон

*** Мы толькі ходзім па зямлі

З вайны

Лясная паштоўка Генадзю Бураўкіну я першага снегу

*** Любуецца восень

*** Паштовая скрынка

Старая Рыга

*** Ёсць самазабыццё начы

Развітанне з Уладзівастокам

*** Успомніш пра асцярогу

Яго высокасць

*** ўсіх мужчын раўнавалі

*** Загадай, у сасны якой

Дровы

Да партрэта Уладзіміра Караткевіча

Трыпціх

Вяртанне Максіма

*** Быў амаль з іголачкі апануты

*** Не ведаючы тэорыі вольных вершаў

*** Прайдзі туркі-баркі...

*** Хлеб фармавы

*** Суровая нітка жыцця

*** Загрузлі ў травах

Чарсвяды

*** Хто з вас, каб з часу зусім не збіцца

Партызанка

Цётча

*** Світанак скрыпіць па сырой пазе

*** Пасад і званняў абляціць лісце

*** Дзе тая зязюля

*** Мы больш сваёй ахвярпасдю вядомы

*** Мы кожны дзень

Чытае вершы Захарэвіч

*** Дух падымала з тла
*** Цішэй вады
*** У Пушкіна адносіны з царом
*** Вучыць не трэба маладых
*** 3 гадамі менш і менш сяброў
*** Яшчэ не ўсох пясок сыры
*** Паненка сцяжынка
*** Кажыце пры жыцці
*** Ён і яна — і сусвет не пустуе
На паляне восеньскай радасці
*** у мурах, камяніцах
*** Пакуль мы спешым час
*** Гэты горад табе не чужы
*** Запрашаю цябе ў зіму
*** Жыцця кароткага растуць даўгі...
Маналог лугу
*** Рабіце ўсё, што абяцалі
Сябрам на рыфмах
31 студзеня 1982 года
*** У кнізе скону

Паэмы

Т р ы п ц і х
Бацьку
Куліна
Матчына хата

Блакада
Вяртанне ў першы снег
Балада Брэсцкай крэпасці
Смаргонская акадэмія

Радкі дарог

З г р э к а ў у в а р а г і (1977)

*** Выходзяць з-пад апокі
Царква ў скале
У гасцях у цішыні
Вясна ў Суомі

Саўна
Фінка
Кароўка-багоўка
Вясёлая карчма
Скандынавія
Забыты сняданак
Пегас і чалавек
Вясна ўзяла аблогай замак
Па дарозе «Еўропа-4»
Адносна парнаграфіі ў Швецыі
Гадзіна «пik»
Анёлак з гадзіннікам на руцэ
Натуральнае толькі адно
Спецыфічна шведскі дождж
На скрыжаванні ў рай
Нафталін
Змена варты
Зялёныя каралі
Урок фізікі
Аер
*** За мару сяўбы

V i a L a c t e a (1980)

Пралог
Падарунак камбрыга
Маяк Гаваны
Via Lactea
Трывалая рыфма
Настрой
У парку Леніна ў Гаване
Omnia mea mesum porto
Зімовая спёка
Будзяць Гавану пеўні
Краявід з гаванскай пальмай
Тгорісана
Першы гром
Ранча Хемінгуэя
Навагодняе пасланне Пімену Панчанку
*** Патрэбна мяняць нябёс цыферблаты
На лініі дня і начы

*** Круглая зямля
Над акіянам
*** За тлумачэнні дзякуй
Над хмарамі
*** Хай дамасед нелюдзімы

В о с е н ь н а В і т а ш ы (1980)

Сафія — Стэфану Паптоневу
Варненская восень
*** І вецер верасня
Па дарозе ў балгарскую восень
Сем адказаў рэха
Даліна руж
*** Да Рыльскага манастыра
*** У горы восень ідзе неназойліва
Трыфан Заразан
Парада
Крыпта
Пытанне Найдана Вылчава
Баянская царква

Т а п а л ё в а я г о т ы к а (1982)

Урок чэшскай мовы
Чэхаславакія, 1939
Сваяк салігорцаў
Навальніца над Прагай
Заручэнне ў замку Чэрвена Лгота
Маленне камянёў
З вякоў
Канец ліпеня
Гудзьба
Напамін успаміну
Стома
Залатая душа
Агонь і кроў
Без спешкі
Скарынавы сляды
*** Чэхаў перакладаю
Пражскі надвячорак

*** Спас на двары
Прагулянкi
*** Зноў Прага з пальцамі дажджу
Тапалёвая готыка
Зялёны гук слязы
Тэразін
Вечаровае развітанне

Ц е н ь К а т у л а (1983)

Успамін пра Міколу Гусоўскага
Смех апельсінаў
На вышыні ўзнесенасці
Pieta Rondanini di Michelangelo Buonarroti
Клічнік радасці
Дзве торбы
Раніца
Апошняя вячэра
Цень Катула
Партызанскі прыпамін
Вырай стомы

Барадулін Р.

Выбраныя творы. У 2-х т. Т. 2. Вершы, паэмы, радкі дарог.—
Мн.: Маст, літ., 1984.— 335 с.
У пер.: 2 р. 10 к.

У другі том увайшлі вершы, паэмы пра родную зямлю, пра
маці, пра тыя праблемы, што хваляюць сучасніка.

Уражанні ад наведвання замежных краін склалі раздзел «Радкі
дарог».

Б **4702120200—133 115—84**
М 302(05)—84 1

ББК84Бел7
Бел 2

Рыгор Иванович Бородулин

ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
В ДВУХ ТОМАХ

Том 2

Стихи
Поэмы
Строки дорог

На белорусском языке

Рэдактар Г. В. Роліч. Мастак М. Р. Казлоў. Мастацкі рэдактар Л. Я.
Прагін. Тэхнічны рэдактар Л. М. Шлапо.
Карэктар Л. Т. Глушчанка
ІБ М 1917

Здадзена ў набор 24.04.84. Падп. да друку 17.07.84. АТ 01188.
Фармат 84X100 1/32. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая.
Высокі друк. Ум. друк. арк. 16.3S. Ум. фарб.-адб. 18 14 Ул.-вид. арк.
17,18. Тыраж 8000 экз. Лак. 330. Пана 2 р. 10 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па
справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск,
праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА
імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23